

T.C

İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE' DE GENÇ İŞSİZLİK SORUNU VE BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE
LOGİT MODEL ANALİZİ**

HAZIRLAYAN

EZGİ ZEYNEP RENÇBER

DANIŞMAN

PROF. DR. BEDRİYE TUNÇSİPER

İZMİR

2019

T.C

İZMİR DEMOKRASİ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

İKTİSAT ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE' DE GENÇ İŞSİZLİK SORUNU VE BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE
LOGİT MODEL ANALİZİ**

HAZIRLAYAN

EZGİ ZEYNEP RENÇBER

DANIŞMAN

PROF. DR. BEDRİYE TUNÇSİPER

İZMİR

2019

KABUL VE ONAY

Ezgi Zeynep Rençber tarafından hazırlanan TÜRKİYE' DE GENÇ İŞSİZLİK SORUNU VE BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE LOGİT MODEL ANALİZİ başlıklı bu çalışma, 12/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: Prof. Dr. Bedriye Tunçsiper

Üye: Doç. Dr. Burak Hergüner

Üye: Doç. Dr. Elif Öznur Acar

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

12 /06 /2019

Doç. Dr. Ferhat Topbaş

Anabilim Dalı Başkanı

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “TÜRKİYE’ DE GENÇ İŞSİZLİK SORUNU VE BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE LOGİT MODEL ANALİZİ” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Haziran, 2019

Ezgi Zeynep Rençber

ÖNSÖZ

Ülkelerin gelişmişlik düzeyine göre farklılık göstermekte olan işsizlik sorunu, günümüzde hala önemini korumaktadır. Yaşanan küreselleşme süreci ile birlikte artış gösteren işsizlik, özellikle 15-24 yaş arasında genç nüfus olarak tabir edilen kesimi etkilemekte ve genç işsizliği büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

İyi eğitilmiş bireyler olarak gençlerin hayata atılmasına katkı sağlanması ve hayallerindeki iş ve kariyer hedeflerine ulaşmalarının kolaylaştırılması geleceğe yapılacak önemli bir yatırımdır. Türkiye’de giderek artan ve ileride büyük problemler yaratacağı düşünülen genç işsizlik sorununu incelemek ve gençlerin işsizlik sorunu içinde kaybolmalarını önlemek bu çalışmanın yapılmasını mühim kılmıştır.

Çalışmamın her aşamasından benden desteğini esirgemeyen, engin tecrübeleri ve bilgi birikimi ile bana yol gösteren çok değerli danışman hocam sayın Prof. Dr. Bedriye TUNÇSİPER’e, çalışmama yaptıkları katkılardan dolayı kıymetli hocalarım Doç. Dr. Ferhat TOPBAŞ’a, Doç. Dr. Ferhan SAYIN’a ve beni bugünlere getiren aileme sonsuz teşekkür ederim.

Haziran, 2019

Ezgi Zeynep Rençber

TÜRKİYE’ DE GENÇ İŞSİZLİK SORUNU VE BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE LOGİT MODEL ANALİZİ

ÖZET

Gençler, ülkelerin gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Ülke nüfusu içerisinde yatırım yapılabilirliği en üst seviyede olan gençlere, yatırımlarını bugünden yapmayan ülkelerin ileride sosyal, ekonomik ve demografik sorunlarla karşı karşıya kalması şüphesiz olacaktır. Genç işsizliğin sorunu, Türkiye için de oldukça karmaşık ve kompleks bir yapıya sahiptir. Son derece kapsamlı olan bu sorunun çözümü için öncelikle genç işsizlik olgusunun temel nedenlerinin saptanması ve sorunun çözümüne yönelik uygun politika önermelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Demografik fırsat penceresi şuan için hala açık olan Türkiye’nin sorunun çözümü için uygun reformları bir an evvel hayata geçirmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Hanehalkı İşgücü Anketi (2019) verilerinden yola çıkılarak, gençlerin işgücü piyasasına katılımını etkileyen mikro faktörler (eğitim, cinsiyet, yaş, medeni durum, hane içerisindeki konum, hane büyüklüğü yerleşim türü) İkili (binary) Logit analiz ile incelenmiştir. Analizden elde edilen sonuçlara uygun olarak genç işsizliği sorunun çözümüne yönelik uygun politika önermeleri ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Genç İşsizlik, İşsizlik, Logit Analiz

THE ANALYSIS ON THE LOGIT MODEL OF UNEMPLOYMENT PROBLEM OF YOUNG PEOPLE AND ITS DECISIVE IN TURKEY

ABSTRACT

Young people play an important role in the development of countries. It will be no doubt that the young people who have the highest level of investment in the country's population face the social, economic and demographic problems of the countries that have not made their investments today. The problem of youth unemployment, also for Turkey rather complicated and has a complex structure. In order to solve this extremely comprehensive problem, it is necessary to identify the main causes of the youth unemployment phenomenon and develop appropriate policy proposals for the solution of the problem. Demographic window of opportunity is still appropriate reforms to solve the issue for Turkey, which is open when it is necessary to implement as soon as possible.

In this study, Turkey Statistical Institute (TSI), the Household Labor Force Survey conducted by the (2019) starting from data, micro factors affecting the participation of youth in the labor market (education, gender, age, marital status, position within the household, household size, type of placement) Binary (binary) Analyzed by logit analysis. In line with the results obtained from the analysis, appropriate policy proposals for the solution of youth unemployment problem have been introduced.

Keywords: Youth Unemployment, Unemployment, Logit Analysis

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM İŞSİZLİK İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

1.1 İşsizlikle İlgili Yaklaşımlar	3
1.1.1 Klasik Yaklaşım	3
1.1.2 Keynesyen Yaklaşım.....	5
1.1.3 Neo-Klasik Yaklaşım.....	6
1.1.4 Yeni Klasik Yaklaşım	7
1.1.5 Monetarist Yaklaşım	7
1.1.6 Yeni Keynesyen Yaklaşım.....	8
1.2 İstihdam	9
1.2.1 İstihdam Türleri	10
1.2.1 Tam İstihdam.....	10
1.2.2 Eksik İstihdam	10
1.2.3 Aşırı İstihdam	10
1.3 İşgücü	11
1.4 İşsizlik	12
1.5 İşsizlik Türleri.....	12
1.5.1 İradi İşsizlik	12
1.5.2 Gayri İradi İşsizlik.....	12
1.5.3 Friksiyonel İşsizlik	13
1.5.4 Yapısal İşsizlik	13

1.5.5 Mevsimsel İşsizlik.....	14
1.5.6 Konjonktürel İşsizlik.....	14
1.5.7 Teknolojik İşsizlik.....	15
1.5.8 Gizli İşsizlik.....	15
1.6 İşsizliğin Maliyeti.....	16
1.6.1 İşsizliğin Sosyal Maliyeti.....	16
1.6.2 İşsizliğin Ekonomik Maliyeti.....	17
1.7 İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu.....	18
1.8 İşsizliğin Ekonomik Yaşamdaki Yeri ve Önemi.....	19
1.9 Genç İşsizliğe İlişkin Tanım ve Kavramlar.....	20
1.9.1 Gençlik Tanımı.....	20
1.9.2 Genç İşsizliği Tanımı.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE İSTİHDAMIN VE İŞSİZLİĞİN GENEL DURUMU

2.1 Türkiye'de İstihdamın Genel Durumu.....	23
2.1.1 İstihdamın Sektörel Dağılımı.....	24
2.1.2 İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	27
2.1.3 İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı.....	28
2.1.4 İstihdamın Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı.....	29
2.1.5 İstihdamın Kayıtlılık Durumu.....	33
2.2 Türkiye'de İşsizliğin Genel Durumu.....	35
2.2.1 İşsizliğin Yaş Grubuna Göre Dağılımı.....	37
2.2.2 İşsizliğin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı.....	38
2.2.3 İşsizliğin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	39
2.3 Türkiye'de İşsizlikle Mücadelede Uygulanan Politikalar.....	41
2.3.1 Pasif İstihdam Politikaları.....	41
2.3.1.1 İşsizlik Sigortası.....	41
2.3.1.2 Kıdem Tazminatı.....	42
2.3.1.3 Ücret Garanti Fonu.....	42
2.3.2 Aktif İstihdam Politikaları.....	43
2.3.2.1 Özel Sektörü Teşvik Programları.....	43

2.3.2.2 Mesleki Eğitim ve Danışmanlık.....	43
2.3.2.3 Kamu İstihdam Hizmetleri	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GENÇ İŞSİZLİĞİN YAPISI VE NEDENLERİ

3.1 Genç İşsizliğin Nedenleri	45
3.1.1 Toplam Talep Yetersizliği	45
3.1.2 Göreli Ücretler	46
3.1.3 Genç İşgücünün Büyüklüğü	47
3.1.4 Eğitim.....	48
3.1.5 Cinsiyet	49
3.1.6 Vasıf Uyuşmazlığı.....	49
3.1.7 Etnik Köken ve Göç	51
3.2 Türkiye’de Genç İşsizliğin Genel Görünümü	51
3.2.1 Gençlerin Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılımı	51
3.2.2 Gençlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılımı	53
3.2.3 Yaş Grubuna Göre Genç İşsizliğin Dağılımı.....	55
3.2.4 Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizliği Dağılımı.....	56
3.2.5 Cinsiyete Göre Genç İşsizliğin Dağılımı	59
3.2.6 Gençlerin Kayıt Dışı İstihdamı.....	60
3.3 Genç İşsizliğin Sonuçları	61
3.3.1 Genç İşsizliğin Ekonomik Sonuçları.....	62
3.3.2 Genç İşsizliğin Sosyal Sonuçları.....	63
3.4 Literatür Taraması	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN MİKRO BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ

4.1 Tanımlayıcı İstatistikler	67
4.2 Yöntem	74
4.2.1 İki Durumlu Logit Modelin EKK Yöntemi ile Tahmini....	76
4.3 Bulgular	78
4.4 Türkiye’de Genç İşsizlikle Mücadele Yolları ve Çözüm Önerileri	81
SONUÇ VE ÖNERİLER	86
KAYNAKÇA	96

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AİS: Avrupa İstihdam Stratejisi

AİPP: Aktif İşgücü Piyasası Politikaları

BM: Birleşmiş Milletler

DB: Dünya Bankası

ĐİE: Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

EKK: En Kùçük Kareler

GİO: Genç İşsizlik Oranı

GNS: Genel Nüfus Sayımları

GSYİH: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

HİA: Hanehalkı İşgücü Anketleri

ILO: Uluslararası Çalışma Örgütü

İşKUR: Türkiye İş Kurumu

KOBİ: Kùçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KOSGEB: Kùçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliřtirme ve Destekleme İdaresi

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TÜFE: Tüketici Fiyat Endeksi

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kùltür Örgütü

ÜFE: Üretici Fiyat Endeksi

VAR: Vektör Otoregresif Model

YEN: Youth Employment Network

TABLO LİSTESİ

Tablo 2.1: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı (%)

Tablo 2.2: İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (%)

Tablo 2.3: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu (%)

Tablo 2.4: Türkiye’de İstihdamın Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Tablo 2.5: Türkiye’de Yıllar İtibarıyla İstihdamın Erkeklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Tablo 2.6: Türkiye’de Yıllar İtibarıyla İstihdamın kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Tablo 2.7: Çocuk İşgücü Anketleri Örnek Hacmi

Tablo 2.8: Çocuk İşgücü Temel Göstergeleri (Bin kişi)

Tablo 2.9: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdamın Kayıt Dışılık Durumu (%)

Tablo 2.10: Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri

Tablo 2.11: Türkiye’de Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları (%)

Tablo 2.12: Türkiye’de Eğitim Seviyesine Göre İşsizlik Oranları (%)

Tablo 2.13: Türkiye’de Erkek Nüfusun Yaş Grubuna ve Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%)

Tablo 2.14: Türkiye’de Kadın Nüfusun Yaş Grubuna ve Yıllara Göre İşsizlik Oranları (%)

Tablo 3.1: Türkiye’de Gençlerin Yaş grubuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (%)

Tablo 3.2: Türkiye’de Gençlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları (%)

Tablo 3.3: Türkiye’de Yaş Grubuna Göre Genç işsizlik Oranları (%)

Tablo 3.5: Türkiye’de Cinsiyete Göre Genç İşsizliği Oranları (%)

Tablo 3.6: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılığa Göre Gençlerin İşsizlik Oranı (%)

Tablo 4.1: Genç İşgücünün Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Tablo 4.2: Genç İşgücünün Medeni Duruma Göre Dağılımı (%)

Tablo 4.3: Genç İşgücünün Bölgelere Göre Dağılımı (%)

Tablo 4.4: Genç İşgücünün Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı (%)

Tablo 4.5: Genç İşgücünün Mezun Olunan Bölüme Göre Dağılımı (%)

Tablo 4.6: 15-24 Yaş Grubundaki Gençlerin İşgücü Durum (%)

Tablo 4.7: İşgücüne Dahil Olmama Nedeni

Tablo 4.8: 15-24 Yaş Arası Gençlerin Sektöre Göre Dağılımı

Tablo 4.9: 15-24 Yaş Grubunun Kayıtlılık Durumu

Tablo 4.10: 15-24 Yaş Arası Gençlerin İş Bulma Yöntemleri

Tablo 4.11: Uyum İyiliği

Tablo 4.12: Model

Tablo 4.13: Sınıflandırma

Tablo 4.14: Model Sonuçları

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Türkiye’de Yıllara Göre İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları (%)

Şekil 2: Yüksek Öğrenimli Genç Kadın ve Erkek İşsizliği (2014-2017)

Şekil 3: Gençlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

Şekil 4: 15-24 Yaş Grubundaki Erkeklerin Medeni Duruma göre İşgücüne Katılımı (%)

Şekil 5: 15-24 Yaş Grubundaki Kadınların Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılımı (%)

GİRİŞ

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından genç işgücü 15-24 yaş arası nüfus olarak kabul edilmektedir (ILO, 2012, OEDC, 2016). Gençler toplumun inşasında önemlidir. Bu nedenle genç nüfusun, kapasitelerini etkin bir şekilde kullanmalarını sağlamak, hem o dönem için büyük fayda sağlayacak hem de gençlerin kendilerinden sonraki kuşaklara işgücü, bilgi, beceri, eğitim, öğretim, kültür, değerler, idare ve yeni kapasite yaratma gibi konularda katkılarını sağlayacaktır. Ancak günümüzde gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde genel işsizlik oranları içerisinde genç işsizlik oranlarının payının fazla olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye’de de değişiklik göstermemektedir. Türkiye 13 milyon genç nüfusu ile gelişme yolunda önemli bir potansiyele sahiptir. Ancak istihdam artışı nüfus artışına yetişememektedir. Türkiye’de genç İşsizlik sorununun genel olarak ekonomik büyüme ve kalkınma politikaları aracılığıyla çözüme ulaştırılması hedeflenmiştir. Ancak yapılan araştırmalar göstermektedir ki genç işsizlik sorununu ortadan kaldırmak için sadece ekonomik büyüme yeterli değildir. Büyümedeki artışa paralel olarak istihdamda bir artış yaşanmamaktadır. Bu nedenle genç işsizlik sorunu, Türkiye’de ciddi bir sorun olarak göz önüne alınmalı ve bu soruna çözüm bulunmalıdır.

Bu çalışmanın ilk amacı, Türkiye’de işsizliğin yıllar içindeki genel görünümü ve nedenlerinden yola çıkılarak, genel işsizlik oranları içerisinde oldukça yüksek bir paya sahip olan ve eğer çözüme kavuşturulamazsa ileride Türkiye için oldukça büyük problemler yaratacak olan genç işsizliğin çözümüne yönelik yeni politika önerilerinin geliştirilmesidir. Türkiye’de genç işsizliği inceleyen diğer çalışmalar genelde enflasyon, okullaşma oranı büyüme, cari açık, ithalat, eğitim harcamaları gibi makro ekonomik değişkenler yardımıyla ekonometrik çözümlenelerde bulunmuş ve genç işsizliği makro ekonomik açıdan ele almıştır. Ancak işsizlik her ne kadar büyük bir makro ekonomik problem olsada, genç işsizliğin temelinde yatan ve Türkiye işgücü piyasasının temel özelliklerini yansıtan yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi gibi mikro değişkenlerle ilişkisi genç işsizliğin çözümüne yönelik politikaların oluşturulmasında büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda literatürdeki eksiklikten yola çıkılarak, çalışmada iki yanlı Logit Model yardımıyla, genç işsizlik, beşeri unsurlar olan kişinin eğitimi, cinsiyeti, yaşanılan coğrafi bölge, medeni durum çerçevesinde incelenerek, bireysel özelliklerin genç işsizliği üzerindeki etkisi araştırılmış ve Türk işgücü piyasasının özelliklerine uygun olarak genç işsizliğin çözümüne ilişkin politika önerileri

geliştirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın ilk bölümde, işsizlik ve genç işsizliği ile ilgili kavramlar ve yaklaşımlara yer verilmiştir. İkinci bölümde, yıllar içinde Türkiye’de işgücü piyasasının genel görünümüne değinilmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye’de işgücü piyasasındaki genç işsizliğin profili çizilmiş, genç işsizliğin nedenlerine değinilmiş ve Türkiye’de genç işsizliğini ortadan kaldırmak için yapılan uygulamalardan bahsedilmiştir. Son olarak dördüncü bölümde TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi 2019 verileri kapsamında 149076 haneden 380709 ferde ait veriler kullanılarak ekonometrik analiz gerçekleştirilmiştir. Anket verilerine göre 15-24 yaş aralığında 12651 kişi bulunmaktadır. Fakat bu kişilerden 7969 kişisi çeşitli nedenler ile işgücü piyasasına dahil değildir. Bu nedenle mevcut veri seti içerisinde 15-24 yaş aralığında ve işgücü piyasasına dahil olan 4682 bireye ait cevaplardan oluşan veri seti analize dahil edilmiştir. Söz konusu verilerden yola çıkarak genç işsizliği cinsiyet, eğitim düzeyi, hane içerisindeki konum, hane büyüklüğü, yerleşim türü gibi mikro ekonomik faktörlerle analize tabi tutulmuştur.

I.BÖLÜM

İŞSİZLİK İLE İLGİLİ GENEL KAVRAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

İstihdam ve işsizlik birbiriyle yakın ilişkili olan iki kavramdır. İstihdam yalnızca çalıştırmak anlamına gelmediği gibi, çalışmayan her kişi de işsiz olarak nitelendirilemez. Bu iki kavramın çeşitli türleri olmakla birlikte, birinci bölümde ilk olarak farklı iktisat ekollerinin istihdam ve işsizlik konusundaki yaklaşımları ele alınacak daha sonra ise istihdam, işsizlik ve genç işsizlik ile ilgili genel kavramlara yer verilecektir.

1.1.İşsizlik ile İlgili Yaklaşımlar

İşsizlik olgusu, sanayi devrimi sonrası iktisadi düşünceler tarafından ele alınmış ve farklı yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Çalışmada işsizlik kavramı Klasik yaklaşım, Keynesyen yaklaşım, Neo- Klasik yaklaşım, Yeni Keynesyen yaklaşım, Monetarist yaklaşım ve Yeni Klasik yaklaşım çerçevesinde ele alınacaktır.

1.1.1.Klasik Yaklaşım

İktisat tarihinde 1776 ve 1936 yılları arasındaki 160 yıllık zaman dilimi Klasik iktisat dönemi olarak adlandırılmaktadır (Bocutoğlu, 2012: 3).

Klasik makro iktisatın temel varsayımları şu şekildedir;

- Ekonomide yalnızca uzun dönem ele alınmaktadır.
- Firmalar ve tüketiciler akılcı davranırlar. Yani firmalar kendi karlarını, tüketicilerde kendi faydalarını maksimum kılmayı hedeflerler.
- Tüm piyasalar tam rekabet piyasası şartlarına sahiptir.
- Fiyatlar tam esnek olduğundan, firmalar ne kadar mal üreteceğine, tüketiciler de ne kadar mal satın alacağına karar verirken bu tam esnek fiyatları göz önüne almaktadır.

- Ücretler tam esnek kabul edilmektedir. Bu sebeple işçiler ne kadar çalışacağına, işverenlerde ne kadar işçi çalıştıracağına karar verirken tam esnek ücretleri baz almaktadır.
- Klasik iktisat teorisine göre, reel sektör ve parasal sektör birbirinden ayrılmaktadır. Söz konusu durum klasik dikotomi olarak adlandırılmaktadır.
- Paranın ihtiyat ve spekülasyon güdüsüyle talep edilmesi söz konusu değildir. Klasik teoriye göre para sadece işlem güdüsü ile talep edilmektedir.

Klasikler Jean Baptiste Say tarafından geliştirilen Say Yasası ile ekonominin daima görünmez el yardımıyla dengede olacağını savunmuşlardır. Say Yasasına göre her arz kendi talebini yaratacağından piyasa ekonomisi daima tam istihdamda olacaktır. Yasaya göre eğer üretimde bir artış meydana gelirse bu artış piyasada kendisi kadar bir talep yaratacaktır. Meydana gelen bu talep artışının sebebi üretilen malların satılmasıyla elde edilen ek satın alma gücüdür. Bu nedenle talep yetersizliğinden kaynaklanan bir işsizlik durumu olmayacaktır. Piyasada arz ve talep dengesizliğini ortadan kaldıran ise fiyatların ve ücretlerin esnek olmasıdır. Eğer ücretler denge ücret düzeyinin üstüne çıkarsa emek talebi düşecektir. Emek talebinin düşmesi ve emek arzının emek talebini aşması sonucu emek arzını oluşturanların kendi aralarındaki rekabeti ücretleri düşürecektir. Ücretlerdeki düşüş karşısında işçi talebi artacak, buna karşılık düşük ücret hadlerinde çalışmak istemeyenler ise, emek piyasasından çekilecektir. Bu durumda emek arz ve talebi tekrar dengeye gelecek ve tam istihdam sağlanacaktır. Ekonomide gayri iradi işsizliğin olamayacağını savunan klasik iktisatçılar, eğer çalışmayan kişiler varsa bu onların kendi iradeleri ile çalışmadıkları anlamına geldiğini savunmuşlardır. Kısacası, Klasik iktisat'a göre ekonomide friksiyonel ve iradi işsizlik dışında işsizlik bulunmamaktadır (Bocutoğlu, 2012: 4).

Klasik teoride işgücü piyasası şu varsayımlara dayanır;

- Tam rekabet piyasası
- Tam esnek reel ücret fiyat ve faiz oranı
- İşçi ve işveren açısından piyasalar hakkında tam enformasyon

Bu varsayımlar çerçevesinde; denge ücret düzeyi işgücü arzı ve talebinin kesiştiği noktada oluşur. Denge ücret düzeyinde çalışmak isteyen herkes iş bulur. Herhangi bir nedenle

işgücü fazlası ortaya çıkarsa, ücretlerin aşağı doğru hareketi sebebiyle işsizlik ortadan kalkacaktır. Ücretler düştükçe işgücüne olan talep artacak, denge ücret düzeyine yaklaştıkça işgücüne olan talep azalacak ve işgücü fazlası ortadan kalkacaktır. Fakat bireyler denge ücret düzeyinin üstündeki bir ücretten çalışmak istiyor ve iş bulamıyorsa bu durum iradi işsizliktir (Lordoğlu, Özkaplan, Törüner, 1999: 280).

1.1.2.Keynesyen Yaklaşım

John Maynard Keynes, 1936 yılında iktisat literatüründe genel teori olarak bilinen İstihdam, Faiz ve Paranın Genel teorisi adlı kitabının yayınladığından beri, iktisat teorisine katkıları yoğun bir şekilde tartışılmaktadır.

Klasik iktisatçılar göre devletin görevi yalnızca vatandaşın kendi çıkarlarını tam olarak izleyebilmesini mümkün kılan barışçı ve rekabetçi bir ortamın sağlanmasıydı. Bu nedenle klasikler, devletin ekonomiye müdahalesinin gereksiz olduğunu ve ekonominin iyi işleyen bir fiyat mekanizmasına sayesinde kendiliğinden dengeye geleceğini savunuyordu. Bu görüşe karşı Keynes, bireylerin şahsi çıkarları ve toplumun çıkarlarını birbirine uyumlaştıran kısacası toplumsal optimum yaratan bir görünmenin el mekanizmasının var olmadığını savunmaktadır.

Keynes, klasiklerin aksine Genel Teori’de kısa dönemi ön plana çıkarmıştır. 1929 ekonomik buhranında ortaya çıkan işsizliğin yok edilmesi Keynes’e göre derhal çözülmesi gereken bir problem olduğundan istek dışı olarak ortaya çıkan işsizliğin ortadan kaldırılabilmesi, uzun dönemde ekonominin kendi kendisini tamir etme kapasitesine bırakılamayacak kadar önemli bir kısa dönem problemidir (Bocutoğlu, 2011: 62).

Klasik teoride fiyatlar ve ücret esnek kabul edilerek, mal piyasasında firmalar ve tüketiciler bu esnek fiyatları kararlarında baz almaktaydı. Fakat Keynes’e göre fiyatlar ve ücretler esnek değil katıdır. Bu nedenle firmalar ne kadar işçi çalıştıracığına, işçilerde ne kadar çalışacaklarına karar verirken bu katı fiyatları göz önüne almaktadır. Ekonomide ne kadar işgücü istihdam edileceğini belirleyen faktör Keynesyen teoriye göre, işgücü talebidir. İşverenler katı ücret seviyesinden ne kadar işgücü çalıştıracığına tek taraflı olarak karar verebildiği için, işgücü arzının istihdam seviyesinin belirlenmesinde aktif bir rolü bulunmamaktadır (Bocutoğlu, 2011: 63).

Keynes’e göre ekonomi eksik istihdam seviyesinde dengedir. Bunun nedeni olarak Keynes efektif talep yetersizliğini göstermiş ve efektif talebin bazen tam istihdamı sağlayacak

büyükte olmadığını iddia etmiştir. Bu nedenle ekonomide çalışmak istediği halde iş bulamayan kişiler olabilir. İşsizlik sorunun ortadan kaldırılabilmesi için efektif talebin artırılması gerektiği Keynes tarafından savunulmuştur.

Keynes klasiklerin iddia ettiğinin tersine toplam arzın toplam talebin bir fonksiyonu olduğunu savunmuştur. Yani Keynes' e göre her talep kendi arzını yaratmaktadır. Bu görüş ile birlikte Keynes Klasiklerin Say Yasasını tamamen reddetmektedir. Ekonomide meydana gelebilecek bir toplam talep yetersizliği ekonominin dengesinin bozulmasına neden olabilir. Fiyatlar ve ücretler esnek olmadığından piyasa mekanizması ekonomiyi kendiliğinden tam istihdam denge seviyesine ulaştıramaz. Eğer devlet ekonomiye müdahale etmezse, eksik istihdam dengesi oluşacaktır. Eksik istihdam durumunda iş arayan herkesin iş bulma olanağı olmayacağından yaygın ve kalıcı işsizlik ortaya çıkabilecektir (Bocutoğlu, 2009: 7)

Özetle Keynes, bir ekonomide meydana gelen işsizliğin nedeninin toplam talep yetersizliği olduğunu savunmuştur. Ekonominin tam istihdam seviyesinin altında çalışmasının sebebi olarak da toplam talep yetersizliği görülmektedir. Keynes'e göre, ekonomilerde toplam talebi etkileyen unsurlar; tüketim ve yatırım talebidir. Gelir artışıyla birlikte tüketim talebi kendisini göstermeye başlar. Gelir artışıyla birlikte yükselen tüketim talebi istihdam ve üretim içinde olumlu etki yapacaktır. Yatırım talebindeki artış ise yatırım malı üreten firmanın gelirini arttıracığından burada meydana gelecek olası bir artış istihdamı yükseltecektir.

1.1.3.Neo-Klasik Yaklaşım

Neo-Klasik teori, ücretler ve fiyatların tam esnek olduğunu yani esnek fiyat ve ücretlerle piyasanın sürekli temizlendiğini varsaymaktadır. Bu nedenle Neo-Klasiklere göre ekonomide işsizlik problemi bulunmamaktadır. Ekonomide mevcut olan işsizliğin ise gönüllü ve geçici işsizlik olduğu görüşünü savunmuşlardır. İstihdam düzeyinin ücret oranları tarafından belirlendiğini savunan Neo-Klasikler, esnek ücret oranları sebebiyle emek piyasasının daima dengede olduğunu emek piyasasında bir talep fazlası meydana geldiğinde ücretlerin artacağını, arz fazlası söz konusu olduğunda ise ücretler düşeceğini ve emek piyasasının tekrar dengeye geleceğini savunmuşlardır. Bu sebeple ekonomide gayri iradi işsizliğin olmayacağını iddia etmişlerdir.

1.1.4.Yeni Klasik Yaklaşım

Yeni Klasik iktisadın kökleri Monoteristlere dayanmakla birlikte, 1970’li yıllarda bu yaklaşımdan ayrılmış ve farklı bir teori haline dönüşmüştür. Bu teori parasalcı yaklaşımın uyumcu beklentiler hipotezine karşılık, geliştirdiği Rasyonel Beklentiler teorisiyle makro iktisadi düşüncede devrim yaratmıştır.

Rasyonel Beklentiler hipotezine göre, politikalarda bir değişme meydana gelmesi, ekonomik karar birimlerinin beklentilerinin değişmesine neden olacak ve kararlarını etkileyecektir. Rasyonel Beklentiler teorisi, kişilerin rasyonel beklentilere sahip olduğunu ve bireylerin uygulanacak ekonomik politikaları önceden öngörüp söz konusu politikalara karşı aktif tavır alarak politikalardan beklenen sonucu değiştirdiklerini ifade eder. Hipoteze göre, bir değişkenin gelecekte alacağı değere ilişkin tahmin yapılırken, bu değişkenin değerini etkileyeceği düşünülen faktörlerin tamamı ilgili mevcut bulunan bütün bilgi en etkin bir biçimde kullanılır. Başka bir deyişle enflasyon oranını belirleyen en önemli değişkenin para arzı olduğu kabul ediliyorsa, para arzındaki değişmelerle ilgili bütün mevcut bilgiler en etkin bir şekilde kullanılacaktır.

Yeni klasikler düzgün işleyen bir piyasa mekanizmasının arz ve talep dengesini sağlayacağını yani başka bir deyişle piyasa mekanizmasının üretim ve tüketim kararlarının etkinliğini sağlayacağını savunduğundan devletin ekonomik hayata müdahalesine karşı çıkmışlardır. Fiyatların, arz ve talep dengesinin oluşabilmesi için esnek olduğunu kabul etmişlerdir. Bu varsayımdan hareketle ekonomide işsizliğin olmayacağını, olursa da söz konusu işsizliğin iradi işsizlik olacağını ileri sürmüşlerdir. Meydana gelen bu bir miktar işsizlik piyasadaki doğal işsizlik oranını ifade etmektedir. Doğal işsizlik oranı ekonomik karar birimlerinin gelecekteki fiyatlarla ilgili beklentilerini doğru bir şekilde tahmin etmeleri sonucunda arz ve talep dengesinin sağlandığı durumdaki işsizlik düzeyidir (Çolak, 2007: 654).

1.1.5.Monoterist Yaklaşım

Monoterist iktisat teorisi, 1955 ve 1960 yılları arasından Milton Friedman öncülüğünde geliştirilmiştir. Bu yaklaşım bazı farkları bulunmakla birlikte, Klasik iktisat teorisinin devamı niteliğindedir. Monoteristler, milli gelirdeki değişimin temel nedeni olarak para arzındaki değişiklikleri göstermektedir.

Keynesyen iktisat teorisine karşılık Klasik iktisadi düşünceyi canlandırmayı hedefleyen monetaristler, üç temel yaklaşım üzerinde durmaktadır;

- Paranın modern miktar teorisi yaklaşımı,
- Uyumcu Beklentili Phillips Eğrisi Yaklaşımı,
- 1970'li yılların başında paracı analize dahil edilen, ödemeler bilançosu teorisine ve döviz kurunun belirlenmesi sürecine paracı yaklaşım.

Monetarist teoriye göre, ekonomi tam istihdam denge seviyesinde bulunur. Monetaristlere göre ekonomide arz ve talep dengesi sağlansa dahi mutlaka iş değiştiren ya da iş arayan bireyler mevcut olacağından ekonomide işsizlik söz konusu olacaktır ki bu işsizlikte monetaristler tarafından doğal işsizlik olarak adlandırılmıştır. Doğal işsizlik oranı; ekonomideki tam istihdam düzeyini tanımlamaktadır. Teoriye göre, doğal işsizlik oranı enflasyon artışına imkan vermeyen bir işsizlik düzeyini temsil etmektedir.

Monetarist yaklaşım, teoride ve uygulamada köklü değişikliklere yol açmıştır. Monetaristler tam istihdam amacının enflasyonist olduğunu iddia ederek bunun yerine fiyat istikrarının ilk hedef olması gerektiğini savunmuşlardır. Bu yaklaşım, işsizliğin kısa dönemde toplam talebi arttırmak kaydıyla ancak geçici olarak azaltılabileceğini ancak uzun dönemde işsizlik oranının doğal işsizlik düzeyinin altına düşürülemeyeceğini, doğal işsizlik oranının tam istihdam işsizlik düzeyi olduğunu ve tam istihdam işsizlik düzeyinin toplam talepten bağımsız olarak meydana geldiğini savunmuştur. Toplam talebin artmasının kısa dönemde işsizliği doğal işsizlik oranının altına düşürebileceğini ancak uzun vadede yüksek talebin yüksek enflasyona neden olacağını ifade etmişlerdir. Doğal işsizlik oranı azaltılmak istenirse, talep yönlü politikalar yerine, (genişletici maliye politikası gibi) işgücü piyasasının iyileştirilmesini hedef alan arz yanlı politikalar izlenmelidir (Bocutoğlu, 2011: 198).

İzlenebilecek arz yönlü politikaları ise şu şekilde özetlemiştir;

- Gelir vergisi oranlarının azaltılması, işsizlik ödentilerinin azaltılması ve sosyal güvenlik ödemelerinde kısıntıya gidilmesi,
- İşçi sendikalarının gücünün kırılması yolu ile ücret esnekliğinin ve çalışma şartlarının firmaların lehine değiştirilmesi,
- İşgücünün mesleki ve coğrafi akışkanlığının attırılması,

- Özelleştirmeler ile mal piyasasının etkinliğinin artırılmasıdır.

1.1.6.Yeni Keynesyen Yaklaşım

1980'li yıllarda Yeni Klasik akıma karşı olarak doğmuş bir iktisadi akımdır. Keynesyen görüş, bir yandan Keynesyen akımın mikro analizlerdeki zayıf yönlerini güçlendirmeyi amaçlamış diğer yandan ise Rasyonel Beklentiler Hipotezine Karşı çıkmıştır. Bunun yanında yapılan analizlere toplam talebin yanı sıra toplam arzı da dahil etmişlerdir. Ekonomide eksik rekabet piyasalarının hakim olduğu görüşünü savunan yeni keynesyen akıma göre, fiyatlar ve ücretler esnek değildir. Bu sebeple piyasanın kendi kendisine dengeye gelmesi mümkün olmadığını ve ekonomiye devlet müdahalesinin gerekli olduğunu savunmuşlardır (Bocutoğlu, 2009: 14).

Yeni keynesyen akım işsizliğin açıklamak için etkin ücret teorisi, içerdekiler-dışarıdakiler ve örtük sözleşme teorisi olmak üzere üç teori kullanır.

Etkin ücret teorisi, piyasada kalıcı işsizlik olsa dahi işverenlerin ücretleri düşürmediği anlayışına dayanır. Bunun sebebi olarak da ücretlerin düşürülmesinin işçilerin verimliliğinin azalmasına ve işçilerin firmaya olan aitlik duygusunu kaybedeceklerine inanmalarındır.

İçerdekiler-dışarıdakiler teorisine göre, işverenler dışarıdaki işçilerin daha niteliksiz olduğunu düşündüğünden kendi işçilerine düşük ücret verip onları işten çıkararak dışarıdan yeni işçi almaya sıcak bakmamaktadır.

Örtük sözleşme teorisine göre ise, ne işverenler işçilerin gelir durumuyla ilgili yeterince bilgiye, ne de işçiler iş yeri hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değildir. Taraflar arasındaki bu bilgi eksikliği işveren ve işçiler arasında optimal karar alma mekanizmasını etkilediğinden, emek piyasası da tam anlamıyla temizlenememektedir.

Bu çalışmada işsizliğin açıklanmasında temel alınan yaklaşımlar keynesyen yaklaşım ve yeni keynesyen yaklaşımdır.

1.2.İstihdam

Geniş anlamıyla istihdam, bir ekonomideki tüm üretim faktörlerinin (emek, sermaye, doğal kaynaklar, girişimci) gelir sağlamak amacıyla üretimde aktif olarak rol almasıdır.

İstihdamın dar anlamı ise, yalnızca emek faktörünün gelir elde etmek amacıyla mal ve hizmet üretimine katılmasıdır. İstihdam emek ve girişimci için farklı manalara gelmektedir. Girişimci için istihdam, üretim faktörlerinden birisi olan emeğin belirlenmiş olan bir hedef için kullanılması anlamına gelmektedir. Emek için ise, refahı sağlayan bir geçim kaynağı olarak görülmekle birlikte, bakmakla sorumlu olunan aile üyelerinin gereksinmelerinin karşılanmasında da bir araç olarak görülür.

Üretim faktörlerinin etkin olmayan bir şekilde istihdam edilmesi bir ekonomide gelir ve hasıla seviyesinin düşük seviyelerde seyretmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda emek faktörünün istihdamının yanı sıra sermaye, doğal kaynaklar ve girişimci gibi diğer üretim faktörlerinin istihdamı da son derece önemlidir (Tunca, 2001: 4).

1.2.1.İstihdam Türleri

İstihdam, iktisat literatüründe üretim faktörlerinin kullanım miktarına göre eksik istihdam, tam istihdam ve aşırı istihdam olarak 3'e ayrılmaktadır.

1.2.1.1.Tam İstihdam

Tam istihdam, işgücünün tamamının iş bulabilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle tam istihdam, iş haciminin işgücüne eşit olduğu durumdur. Günümüzde politika yapıcılarının temel amaçlarından birisi ekonomide tam istihdamın sağlanmasıdır. Ancak gerçek yaşamda kaynakların tam ve etkin kullanımına çok sık rastlanmamaktadır. Bu sebeple işgücünün tamamının iş bulması neredeyse imkansızdır (Bocutoğlu 2011:70).

Ekonomilerde, işsizliğin hiç olmadığını söylemek yanlıştır çünkü teoride, yapısal ve friksiyonel işsizliğin toplamından oluşan doğal işsizliğin ekonomide bulunması tam istihdamın önünde bir engel olarak görülmemektedir (Yıldırım vd., 2010: 365). Her ülkede, büyüklüğü %3 ve %6 arasında değişen doğal işsizlik söz konusu olmaktadır. Bütün bu durumlar göz önüne alındığında günümüzde tam istihdam %3 ile %6 arasında değişen doğal işsizlik haricinde işgücünün %97 ya da %94'ünün iş bulabilmesi halidir.

1.2.1.2.Eksik İstihdam

Eksik istihdam, üretim faktörlerinin tümünün üretime katılmadığı bir kısmının atıl kaldığı durumdur. Başka bir ifadeyle eksik istihdam, aynı zaman dilimi içinde bütün üretim faktörlerinin üretimde aktif olmadığı veya kullanılmadığı durumu çağrıştırmaktadır (Doğan, 2012: 4). Eksik istihdam durumunda, bazı üretim faktörleri ve sermaye malları atıl kalmakta, bireyler günün çalışma koşullarından ve ücret düzeyinden çalışmak istediği halde iş bulamamaktadır. Bütün bunları takiben ekonominin üretmesi gereken mal ve hizmet miktarı azalmaktadır. Atıl durumda kalan üretim faktörlerinin istihdamı gerçekleştirilebilseydi, ekonominin reel milli gelirinde de artış o kadar fazla olacaktır. Toplam talep yetersizliği ekonominin eksik istihdamda bulunmasının nedenidir.

1.2.1.3.Aşırı İstihdam

Ekonomi tam istihdam üretim seviyesindeyken miktar ve sayı olarak daha fazla üretim faktörüne ihtiyaç varsa söz konusu ekonomi aşırı istihdam durumundadır. Başka bir ifadeyle üretim faktörlerinin tamamı üretime katılıyor olmasına rağmen, hala üretime ihtiyaç olması hali aşırı istihdamı ifade eder. Aşırı istihdamda ekonomilerde talep fazlası meydana geldiğinde işverenler söz konusu talep fazlasını karşılayabilmek için kendi imkanları dahilinde ya mevcut işgücünü vardiyalar halinde çalıştırıp üretim miktarını arttırmaya çalışmakta yada işçilere fazla mesai yaptırma yoluna gitmektedir (Doğan, 2012: 5).

Üretim faktörlerinin tamamının tam kapasite olarak kullanılması pek mümkün olmadığından aşırı istihdam durumu sıkça karşımıza çıkmamaktadır (Yanbaşlı, 2014: 5).

1.3.İşgücü

İşgücü, aktif nüfustan zihinen ve bedenen çalışamayacak durumda olanlarla, kendi isteğiyle çalışmamayı tercih edenlerin çıkarılmasıyla geriye kalan nüfusu ifade etmektedir.

Aktif nüfus aslen bir ülkede çalışma çağındaki nüfusu temsil ediyor olsa da bu nüfusa dahil olan kişilerden bazıları bedenen ve zihinen çalışamayacak durumdadır. Bu nüfusa dahil olanların bir kısmı ise, müteşebbis ya da sermaye ve doğal kaynak faktörü sahibi olmaları nedeniyle ücret karşılığı çalışmayı arzu etmeyebilirler. Bu noktada bahsedilen iki grup aktif

nüfustan çıkarılırsa, geriye kalan kısım bir ülkenin işgücü durumunu yansıtmaktadır (Bocutoğlu, 2011: 69).

1.4.İşsizlik

İşsizliğe ilişkin pek çok tanım mevcuttur. Klasik iktisatçılar işsizliği emek arzının emek talebini aşması şeklinde tanımlamaktadır. Klasiklere göre işsizlik işgücü ile istihdam arasındaki fark olarak değerlendirilmektedir.

TÜİK' e göre referans dönemi boyunca istihdamda olmayan ve son 4 ayda iş arama kanallarından en az birine başvurmuş olan kişilerden 15 gün içinde iş başı yapabilecek olan çalışma çağındaki tüm kişiler işsiz olarak tanımlanmaktadır (TÜİK 2014).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) işsizlikle ilgili ana esasları aşağıdaki gibi belirlemiştir; (ILO, 2012).

- İş yerinin geçici süre ile tatil edilmesi veya iş sözleşmesinin sona ermesi nedeniyle istihdama elverişli olan, bir işe sahip olmayan ve ücretli iş arayanlar,
- Belirli bir dönemden ziyade, bir işe başlama konusunda gelecek bir tarih için anlaşma yapmış olmasına karşın, henüz bir işe sahip olmayan ve çalışma gücüne sahip olan kişiler,
- Herhangi bir ödeme yapılmaksızın geçici ve belirsiz süreyle tensikata bağlı olan kişiler.

Özetle, bir kişinin işsiz olarak değerlendirilebilmesi için söz konusu kişinin çalışma arzusunda ve gücünde olmasına rağmen cari ücret düzeyinden ve kanunla belirlenmiş çalışma saatlerinde iş aradığı halde bulamamış olması gerekmektedir (Dinler 2011: 491).

1.5.İşsizlik Türleri

İşsizlik ile ilgili pek çok sınıflandırma bulunmaktadır. Bu başlık altında işsizlik türleri 8 türe ayrılarak açıklanacaktır.

1.5.1.İradi İşsizlik

Çalışma çağındaki kişilerin cari ücretler seviyesinden iş bulduğu halde çeşitli sebeplerle çalışmayıp kendilerini işsiz konumuna düşürmeleri sonucu ortaya çıkan işsizlik türüdür. İradi işsizliğin nedeni bireylerin yaşamlarını sürdürmek için bir güvencesi olması sebebiyle ücret haddini ya da çalışma koşullarını bahane ederek çalışmak istememesidir.

1.5.2.Gayri İradi İşsizlik

Çalışma çağında ve arzusunda olduğu halde cari ücretler seviyesinden çalışacak bir iş bulunamaması durumu gayri iradi işsizlik olarak tanımlanmaktadır. Bu kişiler ancak cari ücretler seviyesinin altındaki bir ücretten çalışmaya razı olmaları halinde iş bulabilirler.

1.5.3.Friksiyonel İşsizlik (Arızı)

İşgücüne yeni katılan gençler ve çeşitli nedenlerle var olan işlerini terk etmiş olup yeni iş arayanlara friksiyonel işsiz denir. Kişiler işlerini değiştirmek için terk ettiğinde bir süre işsiz kalacak yani işsiz olacaktır. Bütün ekonomilerde mutlaka iş değiştiren kişiler mevcut olacağından işgücü arzı işgücü talebine eşit olsa dahi friksiyonel işsizlik söz konusu olmaktadır. Bu nedenle ekonomilerde genel olarak %2 ile %4 arasında friksiyonel işsiz bulunması normal karşılanmaktadır. Friksiyonel işsizler kendi durumlarına uygun olan işi kısa zamanda bulma olanağına sahip oldukları için bu işsizlik geçici işsizliktir (Bocutoğlu, 2011: 73).

Friksiyonel işsizliğin ortaya çıkışı her ekonomide farklılık gösterebilir. Bunun yanında friksiyonel işsizlik oranının gelişmekte olan ülkelerde gelişmiş ülkelere oranla daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Bu durumun sebebi olarak, gelişmekte olan ülkelerdeki işgücü piyasasının iyi örgütlenmemesi ve işgücü piyasasındaki bilgi eksiklikleri gösterilebilir.

1.5.4.Yapısal İşsizlik

Ekonomiler sürekli değişim içindedir. Hem tüketicilerin talep yapıları hem de üretim teknolojileri sürekli değişir. Ekonominin talep yapısında ve üretim teknolojisinde meydana gelen değişikliklere uyum sürecinin ortaya çıkardığı işsizliğe yapısal işsizlik denir.

Ekonomilerde zamanla tüketicilerin zevk ve tercihleri dolayısıyla da alışkanlıkları değişebilir. Değişen bu zevk ve tercihlere göre üretilen yeni mallar talebinin artması ve söz konusu bu malların rakibi olan malların talebinin azalmasına neden olur. Bu durumda daha az talep edilen yani modası geçen mallar daha az üretilmeye başlar ve bu malları üreten sanayiler zamanla geriler hatta yok olur. Bu şekilde gerileyen sanayi dallarında çalışan kişiler de yapısal işsizler grubuna dahil edilmektedir (Dinler, 2011: 496).

Ülkelerin genelinde hem sanayi hem de tarım sektöründe sahip oldukları sermaye birikimleriyle bağlantılı olarak sermaye yoğun teknolojiler geliştirilmektedir. Tarımda makineleşme olarak adlandırılan bu gelişmeler sonucu işçilerin yerini makineler almakta ve işçiler bir süre işsiz kalmaktadır. Emek tasarrufu edici teknolojik gelişmeyle kullanılan makinelerin etkisi işsizliğin artması yönünde olmaktadır (Dinler, 2011: 496).

1.5.5.Mevsimsel İşsizlik

Ekonominin bazı sektörlerinde emek talebinde meydana gelen dalgalanmalar ile ortaya çıkan mevsimsel işsizlik daha çok tarıma dayalı ekonomilerde görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yalnızca yılın belirli dönemlerinde aktif olması bu işsizliğin temel nedenidir. Genellikle tarım sektöründe yoğun olarak görülmekle birlikte turizm ve inşaat gibi sektörlerde de üretim yılın belirli zamanları dalgalanmakta ve işsizlik oranı bu sektörler içinde mevsimsel olarak artış göstermektedir.

Gelişmekte olan ekonomiler için hala büyük oranda sorun teşkil eden mevsimsel işsizlik, gelişmiş ülkeler için büyük bir problem olmaktan çıkmıştır. Bunun temel nedeni söz konusu ülkelerde tarımsal nüfusun giderek azalması ve inşaat sektöründe kışın da çalışmaya imkan veren tekniklerin geliştirilmiş olmasıdır. İklim değişiklikleri ve coğrafi yapılar değiştirilemez unsurlar olduğundan mevsimsel işsizliğin giderilmesine yönelik çabalar ancak kısa vadeli çözümleri kapsamaktadır. Bunun yanı sıra uzun vadeli istihdam politikaları mevsimsel işsizliğin etkisinin azaltılmasına katkıda bulunmaktadır.

1.5.6.Konjonktürel İşsizlik

Toplam talepte meydana gelen daralma sonucu piyasadaki iş imkanlarının azalması ile ortaya çıkan konjonktürel işsizlik Keynesyen yaklaşım tarafından ortaya atılmıştır.

Ekonominin sürekli aynı döngü içerisinde devam etmeyip zaman zaman yaşamış olduğu devrevi dalgalanmalar bu işsizlik türünün ortaya çıkmasının en büyük sebebidir. Bu dalgalanma dönemlerinde büyük bir kesim işsizlik sorunu ile yüzleşmekte ve ortaya çıkan bu işsizlik uzun sayılabilecek bir dönemi kapsamaktadır.

Düşük konjonktür dönemlerindeki talep yetersizliği bu işsizliğin ortaya çıkmasındaki en büyük etkidir. Talep meydana gelen azalmalar sonucu ekonomi mevcut dengesini sürdürmez ve durgunlaşma dönemine girer. Üretilen malların satılamaması nedeniyle tekrar üretime ihtiyaç duyulmayacak ve işgücü atıl duruma düşecektir. Toplam talepteki azalma işten çıkarılan işçilerin gelirlerindeki azalmayı takiben artacak ve bu artış işsizliği de giderek yükseltecektir. Konjonktür yükseldikçe ise, işsizlik azalmaya başlayacaktır.

1.5.7. Teknolojik İşsizlik

Gelişen teknolojilerle birlikte üretimde emek gücü yerine makinelerin ikame edilmesiyle emek talebinde meydana gelen azalma sonucu ortaya çıkan işsizlik türüdür. İşgücü talebinde meydana gelen bu düşüşle birlikte önceden iş sahibi olan kişiler işsizlik sorunu ile yüzleşmektedir. Teknolojik işsizlik emeğin marjinal verimliliğin sıfır olduğu durumlarda söz konusu olmaktadır. Bu işsizlik türü yalnızca belirli sektörlerde ortaya çıktığı için kısmidir. Ancak işsiz kalan kimseler diğer sektörlerde istihdam edilinceye kadar işsizlik mevcudiyetini koruyacağından uzun vadede etkilidir. Bunun yanı sıra teknolojik ilerlemeler gelir artışı yaratarak yeni iş kolları da yaratabilir. Teknolojik gelişmeler uzun vadede yapısal işsizlik için çözüm yollarından biridir ancak kısa vadede özellikle tarım sektöründe emek gücüne olan ihtiyacı azalttığından işsizliği yükseltebilmektedir. Kısacası, teknolojik gelişmeler emek piyasasını iki yönlü etkilemektedir. İlk olarak, teknolojik ilerlemeler sayesinde aynı miktardaki mal ve hizmet daha az üretim faktörü kullanılarak üretilebilecektir lakin bu durumda işgücüne olan talep azalacak ve işsizlik sorunu ortaya çıkacaktır. İkinci olarak ise teknolojik ilerlemeler yeni iş alanları yaratacağından istihdamı arttıracaktır.

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde görülmekle birlikte teknolojik işsizliğin boyutları gelişmekte olan ülkelerde daha ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bunun nedeni, teknik bilgi kapasitesi yüksek olan gelişmiş ülkeler işsiz kimselere yeni sektörler ile iş olanağı sağlayabilmektedir. Fakat az gelişmiş ülkelerde bu durum uzun zaman almaktadır.

1.5.8.Gizli İşsizlik

Emeğin marjinal verimliliğinin sıfır olduğu yani başka bir deyişle çalışır görüldüğü halde toplam üretime hiçbir katkısı olmayan işgücüne gizli işsiz denilmektedir. Gizli işsizlik durumu üretim kapasitesinin dikkate alınmadan gereğinden fazla işçinin istihdam edilmesiyle ortaya çıkmaktadır. Aslında söz konusu kimseler işsiz değildir. Bu kişiler işten çıkartıldığında toplam hasılda hiçbir değişiklik meydana gelemeyecek mevcut çalışanlardaki aynı hasılaya ulaşılabilecektir. Gizli işsizlik, nüfus artış hızının yüksek buna karşılık sermaye birikiminin ve istihdam olanaklarının sınırlı olması nedeniyle daha çok az gelişmiş ülkeler için büyük bir problem olarak görülmektedir. Tarım sektöründeki ücretsiz aile işçiliği ve sadece istihdam yaratmak maksadıyla bir işte gereğinden fazla işçi çalıştırılması, bu işsizliğe daha sık rastlanılmasının en büyük nedenidir.

İşsizlik türleri yukarıdaki gibi ifade edildikten sonra şimdi ekonomik ve sosyal olmak üzere işsizliğin maliyeti açıklanacaktır.

1.6.İşsizliğin Maliyeti

İşsizliğin ekonomik ve sosyal olmak üzere iki tür maliyeti vardır. Ekonomik maliyet işsizliğin üretim faktörlerinde atıl kapasiteye neden olması sebebiyle azalan üretimdir. Sosyal maliyet ise, işsizliğin yarattığı sosyo-psikolojik olaylar ve bunları takiben yaşanan olumsuzlukların oluşturduğu maliyettir (Abel v.d. 2008: 458). İşsizliğin ekonomik maliyeti maddi olarak ölçülebilirken, sosyal maliyeti hem maddi hem de manevi olarak ölçülebilir

1.6.1.İşsizliğin Sosyal Maliyeti

Suç oranlarında, boşanma, alkol ve uyuşturucu kullanım oranlarında meydana gelen artışlar, toplumsal barış ve huzurun bozulması, intiharlar ve göç akımındaki dengesizlikler işsizliğin sosyal maliyeti olarak değerlendirilebilir. Bunun yanı sıra işsizlik yalnızca işsiz kalan bireyi etkilememekte aynı zamanda söz konusu kişinin aile fertlerini de etkilemektedir.

En sık karşılaşılan sosyal maliyet ise, işsizlerin tecrübe ettikleri depresyondur. İşsiz kişilerin yüzleşmiş olduğu depresyonun işsizliğin maliyetini yükselterek beraberinde de intiharı getirmektedir (Topbaş 2007: 163).

1.6.2.İşsizliğin Ekonomik Maliyeti

İşsizlik var olan ekonomik problemlerin daha da ileriye gitmesine neden olmaktadır. İşsizlik ekonomik büyüme ve gelir düzeyini azaltıcı etki yaptığından ekonomik olarak en belirgin etkisini bu iki alanda gösterir. İşsizliğin ekonomik anlamdaki maliyeti, işgücü faktöründen net bir şekilde yararlanılamaması sebebiyle üretim hacminin beklenenin altında kalmasını ifade eder. İşsizliğin ekonomik maliyeti hesaplanırken GSYİH açığı terimi kullanılır.

Bu hesaplamayı yapmadan önce açıklanması gereken bazı temel kavramlar vardır;

Potansiyel GSYİH: Bu kavram üretim faktörlerinin tümünün istihdamının sağlanması halinde üretilebilecek maksimum çıktı düzeyini ifade eder. Ekonominin tam istihdamda olduğu öngörüldüğünden Potansiyel GSYİH'ye tam istihdam GSYİH'sı da denir.

Fiili GSYİH: Üretilmiş olan mal ve hizmetlerin fiili miktarına denir. Fiili hasıla kimi zaman potansiyel GSYİH' nın üstünde seyrettiği gibi kimi zamanda potansiyel GSYİH' nın altına düşebilir. Potansiyel GSYİH' nın fiili GSYİH'nın üzerinde olması ekonomide yaşanan konjonktürel işsizlik sebebiyle ortaya çıkan bir kayıptır. Bu sebeple fiili GSYİH ve potansiyel GSYİH arasındaki fark GSYİH açığı olarak tanımlanır.

$$GSYİH \text{ Açığı} = \text{Fiili (Reel) GSYİH} - \text{Potansiyel GSYİH}$$

GSYİH açığını % cinsinden de ifade etmek mümkündür.

$$GSYİH \text{ Açığı} : \frac{\text{Fiili GSYİH} - \text{Potansiyel GSYİH}}{\text{Potansiyel GSYİH}} \times 100$$

Örnek: 2017 yılı itibariyle bir ekonomide gerçekleşen potansiyel GSYİH= 600 TL, Fiili GSYİH= 550 TL dir. İşsizliğin mutlak değer ve % açısından ekonomik maliyeti nedir?

Mutlak Değer Cinsinden: Fiili GSYİH – Potansiyel GSYİH

Mutlak Değer Cinsinden: 550-600= 50

$$GSYİH \text{ Açığı} : \frac{\text{Fiili GSYİH} - \text{Potansiyel GSYİH}}{\text{Potansiyel GSYİH}} \times 100 = \frac{550 - 600}{600} \times 100 = \%8.3$$

Bu sonuç bize emek faktöründen yeterince yararlanılamaması sebebiyle GSYİH'nın beklenenden %8.3 oranında daha az gerçekleştiğini ifade eder.

1.7.İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu

İşsizliğin ölçülmesi, işsizlik sorunuyla ilgili dikkat çeken en önemli konuların başında gelmektedir. İşsizliğin ölçülmesi problemi gelişmiş ülkelere nazaran gelişmekte olan ülkelerde daha çok ön planda tutulmakta ve bu bağlamda sürekli olarak çalışmalar yapılmaktadır. İşgücü piyasasının en kritik göstergelerinden birisi ise işsizlik oranıdır. İşsizlik oranı, ekonominin geneli için ve işgücü piyasasına yönelik makro iktisat politikalarının geliştirilmesinde baz alınan en önemli kaynaklardan biridir. İşgücü piyasasında uygulanan politikaların başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi ve ekonominin gerçekçi bir şekilde değerlendirilebilmesi için işsizlik problemin doğru bir şekilde tespit edilmesi ve ölçülmesi önem arz etmektedir. Aktif nüfus, istihdam ve eksik istihdama ilişkin veriler işgücü piyasasında yaşanan değişimleri izlemek için gerekli istatistik bilgilerin alt yapısını oluşturmaktadır. Söz konusu veriler ekonomi politikasının yönlendirilmesine imkan verdiği gibi istihdam politikası konusunda da yardımcı olmaktadır. Türkiye’de işgücü piyasasının tamamını kapsayan veri kaynaklarını şu şekilde sıralamak mümkündür (Yücelyol, 2005: 118-113).

Genel Nüfus Sayımı Sonuçları (GNS)

DİE Hanehalkı İşgücü Anketleri (HİA)

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) Yayınları

Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)

İşgücü piyasasına ilişkin bilgiler Türkiye’de planlı dönem öncesinde yalnızca DİE (Devlet İstatistik Enstitüsü, şimdiki adıyla TÜİK) tarafından gerçekleştirilen Genel Nüfus Sayımları (GNS) aracılığıyla elde edilebiliyordu. Planlı dönem ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda açık-gizli işsiz ayırımına yer verilmemesi ve geçici işlerde çalışan kimselerinde işsiz kabul edilmesi sebebiyle işsizlik oranları beklentilerin üstünde seyretmiştir. 1960’lı yıllarda DİE tarafından ilk Hane Halkı işgücü anketi çalışmaları yapılmaya başlanmıştır. Fakat ülke genelindeki ilk kapsamlı çalışma 1985 yılında uluslararası çalışma örgütünün (ILO) desteğiyle gerçekleştirilmiştir (Gökçen, 2012: 40).

İş ve işçi bulma kurumunun ise, bu konudaki etkisi oldukça sınırlı kalmıştır. Bunun sebebi ise 2002 yılına gelinceye kadar ülkemizde işsizlik sigortasının bulunmaması ve işsiz kişilerin kayıt olmak maksadıyla kuruma gelme zorunluluğunun olmayışından dolayı kurumun işsizlik oranlarına ilişkin sağlıklı bilgi toplayamamasıdır. Günümüzde hayat geçirilen işsizlik

sigortası sistemi ve artan işgücü yetiştirme kursları ile İŞKUR' un iş arama kaynakları arasında önemi giderek artmıştır (Gökçen, 2012: 40).

1.8.İşsizliğin Ekonomik Yaşamdaki Yeri

İstihdam sorunu, bir ülkenin ekonomik yapısında mühim bir yer tutmaktadır. İstihdamda kaynakların sürekli olarak tam çalıştırılmasına ilişkin bir çaba vardır. Tam çalıştırma ise, gerek ekonomik yaşamı gerekse sosyal politikaları canlı tutmanın bir yoludur. Ekonomide tam istihdam sağlandığında toplumsal sistemde yeterlilik, sosyal adalet ve emek gücünden tam olarak yararlanılması gibi üç temel amaca ulaşılmış olur (Talas, 1983: 39).

Tüm bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere işsizlik sadece ekonomik bir problem değildir. Bir ülkede çalışmak isteyen herkes iş bulduğu takdirde sosyal adalet büyük ölçüde sağlanmış olacak ve emek gücünün tam istihdamı sağlandığında üretim verimi artacak ve söz konusu bu artış da milli gelire yansımacaktır.

İstihdamın artırılmasının yönelik alınabilecek bazı önlemler şu şekilde sıralanabilir;

Büyük ve küçük sanayinin bütünleştirilmesinin sağlanması,

Emek yoğun teknolojilere öncelik verilmeli,

Üretim faktörlerinin ihracata yönlendirilmesi,

Kamu sektörü alt yapı yatırımlarını hızlandırmalı,

Kırsal alanda iş imkanları yaratılmalı,

Yerli enerji kaynakları geliştirilmeli ve enerji üretim sistemleri faaliyete sokulmalıdır.

Söz konusu koşulların gerçekleştirilmesi halinde istihdam probleminin kısmen de olsa önemini yitireceğini söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra İstihdam ve işsizlik sorununun kentleşme ile yakın bir ilişkisi mevcuttur. Kırdan kente göç, geçmişte kentlerde artan sanayileşmenin bir sonucu olarak görülüyordu. Kırsal kesimde meydana gelen nüfus artışıyla birlikte tarımda işgücü başına düşen verimliliğin artmamasının yanında işgücü veriminin düşmesi kırdan kente yaşanan göçleri açıklamakta yeterli olarak görülmekteydi. Günümüzde bu anlayışta bir takım değişiklikler olmuştur. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde artış göstermeye başlayan göçün sebebi olarak hızlı nüfus artışı kabul etmektedir. Yaşanan hızlı kentleşme ise istihdam probleminde artışa neden olmaktadır. Kırsal kesimde işgücünde

meydana gelen artış çoğunlukla kendisini açık işsiz olarak göstermezken işgücü fazlası kente göç ettiği durumda durum aynı kalmamaktadır. Kente göç eden nüfus hizmetler ve sanayi sektörünün yarattığı istihdamı aşmaktadır (Tuncer, 1976: 70, Kocacık, 2000: 73).

1.9.Genç işsizliği ile İlgili Kavramlar

Genç işsizliğin tanımlaması yapılmadan önce gençlik kavramının ne olduğunu açıklamak gerekmektedir.

1.9.1.Gençlik Tanımı

Yaşamları boyunca insanlar, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık gibi birbirinden kesin sınırlar ile ayrılmamış süreçlerden geçmektedir. Yaşanılan her bir süreç, kendisinden önceki dönemden etkilendiği gibi kendisinden sonra gelecek her dönemi de etkilemektedir. Bu etkiler sadece bedensel durumda gerçekleşmez. Aynı zamanda süreçler arası geçiş bireyleri ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik olarak da etkilemektedir.

Çocukluk, gençlik ve olgunluk gibi farklı evrelerden geçen bireylerin, dönemlerindeki bu ayrımlardan anlaşılacağı üzere, her döneminin farklı özelliği vardır. Fakat bu dönemlerin en önemlisi gençlik dönemidir. Gençlik dönemini diğer diğer dönemlere göre önemli kılan ise, bireylerin hedeflerinin ve ilgilerinin söz konusu dönemde oluşmasıdır (Doğan, 2004: 362).

Gençlik çağı, çocukluktan yetişkin bir birey olmaya yönelik bir süreçtir ve bu dönemde bireyler kendine özgü bir yaşam tarzı oluşturmanın yanında kendilerine has iletişim kurma ve düşünce yapısı da geliştirirler (Baran, 2013:10). Bireyin çok sayıda özelliğinin tekrar şekillendiği bu dönem aynı zamanda bireyin kendisini anlaması ve çelişkiler dönemi olarak da adlandırılabilir.

Genç ve gençlik kavramına ilişkin olarak yapılan evrensel bir tanımlama bulunmamaktadır. Gençlik kavramının soyut bir olgu olması, evrensel bir tanımlama yapılamamasındaki en büyük engeldir (Gündoğan, 2001: 5). Gençlik kavramı konusunda her ne kadar evrensel bir tanım bulunmasa da birçok uluslararası kuruluş ve bilimsel çalışmalarında gençliği; bir yaş grubuna indirgemekte ve insan hayatının bir evresi, çocukluktan yetişkinliğe geçiş süreci olarak göstermektedir (ILO, 2008, World Bank, 2007).

UNESCO'ya göre genç, öğrenimine devam eden, hayatını idame ettirmek için bir işte çalışmayan ve kendisine ait konutu bulunmayan 18-24 yaş arasındaki kişidir. Türkiye'nin de imzaladığı çocuk hakları sözleşmesinin 1 maddesine göre 18 yaşına kadar her birey çocuk sayılmaktadır.

ILO'nun 138 sayılı sözleşmesinde çalışma yaşı 15 olarak belirlenmiştir. ILO birleşmiş milletlerin gençler için yapmış olduğu tanımlamayı kabul etmekle birlikte, 15-19 yaş grubunu ergenler ve 20-24 yaş grubunu da genç yetişkinler olarak kategorize etmiştir.

Türk Dil Kurumuna göre, gençlik bireyin ergenlik dönemi ile orta yaşı arasındaki geçen zaman; genç insanların tümü, genç insanın tutumu ve tecrübesizlik olarak tanımlanmaktadır.

OECD'ye göre ise gençlik, 15-24 yaş arası nüfus olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra UNESCO tarafından önerilen ve bütün dünyada kabul gören tanımlardan birisinde de gençlik dönemi 15-24 yaş arası olarak belirtilmiştir.

Günümüzde hem uluslararası kuruluşlar hem de TÜİK tarafından yapılan araştırmalarda 15-24 yaş aralığı genç nüfus olarak kabul edildiğinden bu çalışmada da yapılacak değerlendirmeler ve analizlerde 15-24 yaş grubu üzerine olacaktır.

1.9.2. Genç İşsizliği Tanımı

Çalışma isteğinde ve gücünde olmasına rağmen cari ücret seviyesinden iş bulamayan 15-24 yaş arasındaki kişiler genç işsizdir. Genç işsizlik, işgücü piyasasında emek arzı ve talebi arasında uyumsuzluk yaşanması ve emek arzının emek talebini aşması şeklinde ortaya çıkmaktadır (Özaydın, 2013: 124).

Kültürel, politik ve kurumsal faktörlere göre genç işsizliği tanımı değişik yaş gruplarıyla ilişkilendirilebilir. Örneğin genç istihdam politikaları İngiltere için 16-18 yaş grubuna yöneliktir. Buna karşılık bu yaş grubu İtalya'nın Güneyi için 14-32 iken kuzeyi için 14-29 yöneliktir. Fakat ülkelerin çoğunda Birleşmiş Milletlerinde tanımladığı gibi 15-24 yaş grubunu kapsamaktadır (Gündoğan, 1999: 65).

Referans dönemi içerisinde çalışıyor olmayan, iş arama kriterlerini yerine getirmiş olan ve halen çalışmaya hazır olan 15-24 yaş grubu gençlerin, söz konusu yaş grubundaki toplam işgücüne oranı ise genç işsizlik oranını vermektedir.

Genç işsizlik oranı iki şekilde hesaplanır. İlk hesaplamada tüm genç işgücü içerisinde işsiz gençlerin payı dikkate alınır. İkinci hesaplamada ise işsizlerin toplamı içinde genç işsizlerin payı belirlenerek hesaplama yapılır (Mütevellioğlu vd, 2010: 212).

II BÖLÜM

TÜRKİYE’DE İSTİHDAMIN VE İŞSİZLİĞİN GENEL DURUMU

2.1.Türkiye’de İstihdamın Genel Durumu

Türkiye’de etkin ve sağlıklı bir işgücü piyasasının varlığı, ekonominin rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir bir ekonomik büyümenin sağlanması açısından oldukça önem taşımaktadır. Türkiye’nin işgücü piyasasının en belirgin özelliklerinin başında çalışma çağındaki nüfusun, istihdamdan daha hızlı artışı gelmektedir. Bu durum, iş olanaklarının hızla artan nüfusa göre yetersiz olmasına sebep olmaktadır.

Ülkemizde büyümenin ve yatırımların kısıtlı olması, makro ekonomik istikrarın uzun dönemde sağlanamaması ve bunun sonucunda sık olarak yaşanan krizler izlenen istikrar politikalarının ve iş olanaklarının sınırlı kalmasını sebep olmuştur (DPT, 2007: 30).

İşgücü ve istihdam yapıları, ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeylerine, kültürel yapılarındaki farklılıklara ve eğitim düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. Nüfus ve demografik yapıda meydana gelen değişimler, göç hareketleri, mesleki eğitim başta olmak üzere eğitim politikaları, teknolojik donanım, işgücünün sektörel dağılımı ve bu dağılım içerisinde hizmet sektörünün payı, ülkelerin işgücü piyasalarının farklılık göstermesine ve her ülkenin işgücü piyasasına uygun farklı politika ve stratejiler uygulanmasına sebebiyet vermektedir (Murat, 2007: 85).

Türkiye’de eğitim seviyesinin yaşa ve cinsiyete göre dağılımı, genç nüfus, enflasyon ve ekonomik büyüme oranları, işgücü piyasasının genel özelliklerini temsil etmekte ve istihdamın genel durumu hakkında da bilgi vermektedir. Bu nedenle bu bölümde bahsedilen değişkenlerden yola çıkılarak, Türkiye’de işgücü piyasası ve işsizliğin durumu hakkında genel bilgilere yer verilecektir.

2.1.1.İstihdamın Sektörel Dağılımı

Bir ülkenin ekonomik gelişmişlik düzeyini belirleyen en önemli göstergelerden birisi, istihdamın sektörel dağılımıdır. Bunun nedeni, istihdamın sektörel dağılımının, ülkelerdeki sağlıklı bir ekonomik yapının varlığının, ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyinin temsilci olmasıdır.

Ülkelerde istihdam edilenler, genellikle tarım, sanayi ve hizmetler sektörü olmak üzere üç sektörde çalışmaktadır. Her ülkede istihdamın sektörlere göre dağılımı farklılık gösterdiğinden var olan bu farklılıklar gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri birbirinden ayırmaktadır. Mal üreten iki sektör tarım ve sanayi sektörü iken hizmetler sektörünün durumu ise, diğer iki sektörün gelişmişlik seviyesine bağlıdır. Sanayi ve hizmetler sektörü gelişmekte olan ülkelerde fazla gelişmiş olmadığından istihdam edilenlerin büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmaktadır. Yaşanan ekonomik gelişmeye bağlı olarak istihdam tarım sektöründen sanayi sektörüne ve sanayi sektörü iyice gelişince de hizmetler kesimine yayılır. Bu duruma üç kesim kanunu denilmektedir. Son 10 yıllık dönemde Türkiye'nin istihdam yapısı önemli değişiklikler göstermiştir. Bu değişiklikler üç kesim kanunun bir yansımasıdır. Kanuna göre, ekonomik gelişme aşamasına geçilmesiyle birlikte ekonomide tarım sektörünün payı düşme eğilimine girerken, sanayi sektörünün payı artmaktadır. Öte yandan hizmetler sektörünün payı ise sürekli artış eğilimi göstermektedir (Zaim, 1997: 147).

AB ülkeleri başta olmak üzere üç kesim kanunun tam olarak işlediği gelişmiş ülkelerde, tarım kesiminin toplam istihdam içerisindeki payı %3-4, sanayi kesiminin payı %25-30 ve hizmetler sektörünün payı ise, %65-70 düzeyindedir. Bu durum sanayi sektörünün gelişmiş ülkelerdeki payının azalmasını göstermesinin yanında, istihdam açısından sanayi toplumunun yerini hizmetler toplumuna bıraktığını ve istihdam içerisindeki en büyük payın hizmetler sektörüne ait olduğunu işaretidir (Sayın, 2010: 96).

Bütün ülkelerdeki gibi Türkiye'de de istihdamın sektörel dağılımı yıllara göre farklılık göstermektedir. 1950'li yıllardan itibaren tarım sektörünün istihdam içerisindeki payının giderek azaldığı görülür. 1950 ve 1980 yılları arasında tarımsal istihdamda her on yılda bir onar puanlık düşüş gerçekleşmiştir. Hızlı nüfus artışı ve tarımda makineleşme ve iç göç gibi faktörler istihdam yapısındaki bu değişikliklerin nedenleri arasında yer almaktadır. Sanayileşme girişiminde olan ekonomik yapı, göçün istihdam üzerine olumsuz etkilerini bir dönem bertaraf etse de, yaşanan bu dönüşümler istihdamın sektörel yapısında değişmelere neden olmuş ve bir

süre sonra göç edenlerin sanayi ve hizmetler sektörünün nitelikli eleman ihtiyacını karşılayamaması sonucu yerini yapısal işsizliğe bırakmıştır (İŞKUR, 2006).

Tablo 2.1: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdamın Sektörel Dağılımı

Yıllar	Toplam		Tarım		Sanayi		Hizmetler	
	İstihdam	İstihdam(%)	Bin	%	Bin kişi	%	Bin kişi	%
2000	21581	46,7	7769	36,0	3810	17,7	10001	46,3
2001	21524	45,6	8089	37,6	3774	17,6	9661	44,8
2002	21354	44,4	7458	34,9	3954	18,5	9942	46,6
2003	21147	43,2	7458	33,9	3846	18,2	10136	47,9
2004	19632	41,3	5713	29,1	3919	20,0	9999	50,9
2005	19633	41,5	5014	25,5	4241	21,6	9281	47,3
2006	19933	41,5	4653	23,3	4362	21,9	9726	48,8
2007	20209	41,5	4546	22,5	4403	21,8	10029	49,6
2008	20604	41,7	4621	22,4	4537	22,0	10208	49,5
2009	20615	41,7	4752	23,1	4179	20,3	10308	50,4
2010	21858	41,3	5084	23,1	4615	21,1	10725	49,1
2011	23266	43,1	5412	23,3	4842	20,8	11332	48,7
2012	23937	43,6	5301	22,1	4903	20,5	12016	50,2
2013	24601	43,9	5204	21,2	5101	20,7	12528	50,9
2014	25933	45,5	5470	21,1	5316	20,5	13235	51,0
2015	25621	46,0	5483	20,6	5332	20,0	13891	52,2
2016	27205	46,3	5305	19,5	5296	19,5	14617	53,7
2017	26672	49,0	4893	18,3	5274	19,8	14775	55,4

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 2.1 yıllara göre Türkiye’de istihdamın sektörlere göre dağılımına yer vermektedir. Tablo incelendiğinde 2000 yılında %46.7 olan istihdam oranı 2010 yılına gelinceye kadar düşüş göstermiş ve 2010 yılında %41.3 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de yaşanan 2001 finansal krizi, 2006 yılındaki borsadaki daralma ve 2009 küresel krizi istihdam oranlarındaki bu düşüşün sebepleri olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra tarım sektöründen ayrılan işgücünün sanayi ve hizmetler sektöründe istihdam edilemeyişi istihdam oranlarının düşmesinin diğer bir sebebidir. 2010 yılından sonra ise, Türkiye’de istihdam oranları artış eğilimindedir.

Tablo sektörler bazında ele alındığında ise, tarım kesimindeki istihdam edilenlerin payı 2000-2017 yılları arasında %17.7 azalırken sanayi sektöründe istihdam edilenlerin payı %2.1 hizmetler sektöründe %9.1 artış göstermiştir. 2000 ve 2011 yılları arasında tarım sektöründeki

istihdam sürekli düşüş eğilimindedir. Bunun nedeni, tarım sektöründe istihdam edilen kişilerin diğer sektörlerde iş bulduğunda tarım sektörünü terk etmesidir. Bu durumun yanı sıra 2000 ve 2011 yılları arasında tarım sektöründen ayrılan kişilerin hizmetler ve sanayi sektöründe istihdam edilememesi toplam istihdamında azalmasına neden olmuştur. 2000 yılında %46.5 olan istihdam oranı 2011 yılına gelindiğinde %43.1 olarak gerçekleşmiştir. Kriz dönemlerinde istihdamda meydana gelen azalma sebebiyle söz konusu kişilerin tekrar tarım sektörüne dönmesi 2011 yılında tarımsal istihdamı nispeten de olsa arttırmıştır. Tarım sektöründen ayrılan bu işgücünün bir kısmı imalat sanayi, madencilik, taş ocakçılığı gibi sanayi kesiminde bir kısmı ise oteller, lokanta, sigorta, inşaat vb. hizmetleri kapsayan hizmetler sektöründe istihdam edilmiştir. Dünyadaki eğilime paralel olarak hizmetler sektörü istihdamı gittikçe artış göstermiştir.

2000-2017 yılları arasında Türkiye’de tarım sektörünün istihdamdaki görece önemi artmaya devam etmiş olmasına rağmen, istihdamdaki düşüş eğilimi yaşanan yapısal değişimin göstergesidir (İŞKUR, 2006).

Tarım istihdamında meydana gelen azalma kırdan kente göçü beraberinde getirmekte ve bunun sonucunda kentsel alanlarda istihdam artmaktadır. Ancak tarım sektöründen çıkan işgücünün tamamını tarım dışı sektörlerde istihdam etmek mümkün görünmemektedir. Bu işgücünün resmi olmayan kesimlerde ya da niteliksiz eleman istihdamı öngören işyerlerinde istihdam edilmesi muhtemel olacaktır. Tarım sektöründe istihdam edilen işgücünün yarıdan fazlası ücretsiz aile işçisidir ve bunların büyük çoğunluğu kadınlardan meydana gelmektedir. Tarım sektöründe geniş bir işgücünün barındırılması ise verimliliğini düşüreceğinden işgücü piyasasının etkinliğinin azalmasına neden olacaktır. Ayrıca uygulanan destekleme politikaları ile üretici gelirlerinde istikrar sağlanamadığı gibi destekleme alımlarının dünya fiyatlarının üzerinde olması bazı ürünlerin ekim alanlarının genişlemesine ve buna paralel olarak üretim fazlası oluşmasına neden olmakta, buda devletin alımlarını arttırarak daha yüksek stok maliyetine katlanmasını beraberinde getirmektedir.

İstihdamın Türkiye’de düşük verimlilikte seyretmesinin nedeni tarım sektörünün bu belirleyiciliğine bağlıdır (İŞKUR, 2006). Sanayi sektörünün istihdam içerisindeki payı gelişmiş ülkelere yakın görünmesine rağmen, istihdamın büyük çoğunluğu düşük verimlilik ile ve kayıt dışı olarak çalışmaktadır. Hem tarım hem de sanayi sektörünün itici gücü olması sebebiyle hizmetler sektörünün desteklenmesi büyük önem arz etmektedir.

2.1.2.İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

İstihdam edilenlerin durumu, ülkelerin sahip olduğu işgücünün niteliğini belirleyen önemli bir faktördür. İşgücünün niteliği, eğitim düzeyi arttıkça artmaktadır. Bu durum verimliliğin artmasını sağlayarak üretim artışına katkıda bulunmaktadır. Tablo 2.2 Türkiye’de İstihdamın eğitim durumuna göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 2.2: İstihdamın Eğitim Durumuna Göre Dağılımı (%)

Yıllar	Okula Gitmemiş	Lise Altı Eğitimliler	Lise ve Dengi	Yüksek Okul
2000	12,1	62,3	16,5	8,7
2001	8,0	61,5	16,7	9,0
2002	10,8	60,0	17,7	10,0
2003	9,9	59,4	18,7	11,0
2004	10,0	57,2	19,8	11,2
2005	9,8	54,2	20,9	9,2
2006	9,6	52,0	21,4	13,1
2007	9,2	50,7	21,8	13,9
2008	9,1	48,9	21,5	14,8
2009	9,3	47,8	20,6	15,6
2010	9,6	46,7	20,	15,9
2011	9,7	45,2	19,6	16,6
2012	9,2	44,0	28,0	18,1
2013	8,7	42,4	20,1	18,9
2014	8,1	52,3	19,9	19,6
2015	7,5	51,4	19,9	21,0
2016	7,1	50,4	20,1	22,2
2017	6,9	49,8	20,3	22,7

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo 2.2 incelendiğinde, 2000 yılında hiç okula gitmemiş kişilerin işgücüne katılım oranının %12,1 olduğu görülmektedir. Buna karşılık bu oran 2017 yılına gelindiğinde %6,9’ a düşmüştür. Lise ve altı eğitimlilerin işgücüne katılım oranları 2000 yılında %62,3 iken, bu oran 2017 yılında %49,8’e düşmüştür. Tablo lise ve dengi okulların işgücüne katılım oranları açısından değerlendirildiğinde ise, 2000 yılında lise ve dengi okullardan mezun olan kişilerin işgücüne katılım oranı %16,5 olup bu oran 2017 yılında %20,3’e yükselmiştir. Yüksek okuldan mezun olan kişilerin işgücüne katılım oranı ise %8,7 den %22,7’ye yükselmiştir. Bu veriler Türkiye’de 2000’li yıllardan itibaren eğitim seviyesi arttıkça işgücüne katılım oranının da arttığını göstermektedir.

2.1.3.İstihdamın İşteki Duruma Göre Dağılımı

İstihdam edilenler işteki durumlarına göre üç grupta sınıflandırılabilir. Bunlar ücretli veya yevmiyeli, kendi hesabına çalışan veya işveren ile ücretsiz aile işçileridir. Bir ülkenin ekonomik olarak gelişmesi, toplam işgücü içerisinde ücretli çalışan bireylerin payının artması, kendi hesabına ve ücretsiz aile işçisi olarak kişilerin ise payının azalması anlamına gelmektedir (Uyar Bozdağlıoğlu, 2006: 5).

Tablo 2.3 2000-2017 yılları arasında Türkiye’de istihdam edilenlerin işteki durumunu göstermektedir.

Tablo 2.3: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdam Edilenlerin İşteki Durumu (%)

Yıllar	Ücretli veya Yevmiyeli	Kendi Hesabına Çalışan veya işveren	Ücretsiz Aile İşçisi
2000	48,5	29,8	21,5
2001	47,1	30,2	22,6
2002	49,7	29,3	21,0
2003	50,6	29,8	19,5
2004	54,4	28,3	17,1
2005	56,9	28,8	14,1
2006	58,8	27,9	13,1
2007	60,4	26,8	12,6
2008	61,0	26,2	12,6
2009	60,0	26,4	13,4
2010	60,9	25,4	13,6
2011	61,7	24,5	13,6
2012	62,9	23,9	13,1
2013	64,0	23,3	12,6
2014	66,0	21,7	12,1
2015	66,9	21,1	11,8
2016	67,5	21,2	11,2
2017	67,2	21,6	11,1

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde 2000 yılında %48,5 ile ücretli veya yevmiyeli çalışanların istihdamda en yüksek paya sahip olduğu görülür. Aynı yıl içerisinde kendi hesabına çalışanların veya işverenlerin oranı %29,8 iken bu oran ücretsiz aile işçileri için %21,5 olarak gerçekleşmiştir. 2017 yılına gelindiğinde ücretli veya yevmiyelilerin istihdam içerisindeki payı

yıllar içinde %67,2' ye yükselirken kendi hesabına çalışan veya işverenlerin oranının %21,6'ya ücretsiz aile işçilerinin oranının ise %11,1'e düştüğü görülür.

2.1.4.İstihdamın Yaş ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Türkiye ekonomisinde istihdamın genel durumu değerlendirilirken, yaş gruplarına ve cinsiyete göre istihdam oranlarını incelemek faydalı olacaktır. Tablo 2.4 Türkiye'de istihdamın yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 2.4. Türkiye'de İstihdamın Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-54	55+
2000	8,7	10,8	16,7	14,9	39,0	9,7
2001	7,8	10,6	16,9	15,3	39,0	9,7
2002	7,1	9,8	17,2	15,9	40,3	9,0
2003	6,1	9,5	17,3	16,5	41,4	8,9
2004	6,1	9,9	15,6	15,9	43,1	9,0
2005	6,1	9,7	16,0	15,8	43,0	8,8
2006	6,1	9,5	16,0	15,9	43,6	8,6
2007	6,0	9,2	16,4	15,8	37,5	8,4
2008	6,0	8,8	16,3	15,7	44,1	8,7
2009	5,8	8,4	15,6	16,0	44,8	9,3
2010	5,0	8,2	15,0	16,2	44,8	9,5
2011	5,5	8,7	14,9	16,1	44,6	9,9
2012	5,3	8,5	14,5	16,2	45,1	10,2
2013	5,3	8,5	14,0	16,1	45,4	10,2
2014	6,1	9,0	14,9	15,7	38,3	11,6
2015	5,0	8,0	13,3	15,6	31,4	11,0
2016	5,3	8,8	13,1	14,7	31,6	11,7
2017	5,3	8,6	12,6	14,2	32,0	12,2

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde 2000 yılında 15-19 yaş grubundaki bireylerin istihdamının %8,7 olduğu, buna karşılık söz konusu oranın 2017 yılında %5,3'e düştüğü görülmektedir. Buradaki düşüşün en önemli sebebi, söz konusu yaş grubunun eğitimde kalma süresinin yüksek olmasıdır. Eğitim süresinin bitmesiyle işgücünün istihdama katılabildiği yaş 25 ve üstüdür. İstihdamın en yüksek olduğu yaş grubu 35-54 yaş grubudur. Bunu 30-34 yaş grubu takip

etmektedir. Genç nüfusun eğitimde kalma süresi göze alındığında bu yaş gruplarında istihdam oranlarının yüksek olması beklenen bir durumdur. İstihdam 55 yaş ve üstü için ise azalmaktadır. Bu azalışın nedenleri olarak emeklilik ve sağlık sorunları gösterilebilir.

Yaş gruplarına göre istihdam yukarıdaki gibi ifade edildikten sonra şimdi cinsiyete göre Türkiye’de istihdamın durumunu değerlendirelim. Tablo 2.5’te yaş gruplarına göre Türkiye’de erkeklerin işgücüne katılımına yer verilmiştir.

Tablo 2.5: Türkiye’de Yıllar İtibarıyla İstihdamın Erkeklerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-54	55+
2000	31,7	42,6	57,2	59,0	37,3	10,2
2001	28,6	42,3	55,2	58,5	38,0	10,2
2002	26,4	39,9	54,6	57,9	38,7	10,0
2003	23,3	38,0	53,8	57,0	39,9	9,6
2004	21,6	39,3	52,9	56,0	41,5	9,5
2005	21,7	39,7	53,9	56,1	42,0	9,0
2006	22,0	39,5	53,7	57,1	42,4	8,8
2007	21,6	39,9	54,1	57,4	42,7	8,7
2008	22,0	39,9	54,4	57,0	42,9	8,9
2009	21,0	38,1	52,	56,9	43,5	9,5
2010	21,6	39,9	55,4	59,1	43,9	9,6
2011	22,4	43,2	57,1	60,9	44,1	10,0
2012	21,6	42,9	57,6	61,7	44,6	10,1
2013	21,9	44,3	58,3	62,3	45,0	9,8
2014	31,7	61,3	80,4	87,7	22,0	12,8
2015	31,7	61,8	81,2	88,1	21,9	13,3
2016	31,3	60,9	80,2	87,6	22,0	14,0
2017	31,9	61,0	80,8	87,7	22,0	14,3

Kaynak: TÜİK İşgücü İstatistikleri Veri Tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde 2000 yılında 15-19 yaş grubunda erkeklerin istihdama katılımı %31,7 iken bu oran 2018 yılında %31,9 dur. 20-24 yaş grubundaki erkeklerin ise istihdama katılımı %42,6 dan %61,1’e yükselmiştir.

Tablo 2.6 Türkiye’de yıllar itibarıyla istihdamın kadınlarda yaş gruplarına göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 2.6: Türkiye’de Yıllar İtibarıyla İstihdamın kadınlarda Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (%)

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-54	55+
2000	11,8	15,8	15,0	12,4	33,0	11,3
2001	10,3	15,9	15,0	13,0	34,3	11,6
2002	9,8	15,2	15,0	13,4	34,0	11,6
2003	9,0	14,3	15,0	13,6	36,0	11,4
2004	8,7	15,0	15,0	13,3	36,9	10,9
2005	8,2	14,0	15,0	13,4	38,3	9,8
2006	7,9	13,9	16,0	13,7	38,9	9,4
2007	7,4	13,0	16,0	14,0	39,0	9,5
2008	7,3	13,4	16,0	14,0	39,5	9,4
2009	6,8	12,5	16,0	14,0	40,2	9,9
2010	6,0	12,0	15,0	14,0	41,8	9,8
2011	6,7	11,7	14,0	14,7	42,7	10,1
2012	5,5	11,1	14,0	15,4	43,7	9,9
2013	5,4	10,9	14,0	15,0	44,3	9,9
2014	5,6	11,1	14,4	15,0	43,5	9,7
2015	5,7	11,1	13,8	14,0	44,5	9,8
2016	5,7	10,6	13,0	14,3	45,5	9,7
2017	5,1	10,2	13,6	13,9	46,8	10,1

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Tablo incelendiğinde 15-24 yaş grubundaki kadınların istihdamının 2000-2017 yılları arasında düştüğü görülür. 2000 yılında 15-19 yaş grubundaki kadınların toplam istihdam içerisindeki payı %11,8’den %5,1’e, 20-24 yaş grubundaki kadınların payı ise %15,8’den %10,2’ye düşmüştür. Yine 25-29 yaş grubundaki kadınların istihdam içerisindeki payı %15’den %13,6’ya gerilemiştir. 35-54 yaş grubundaki kadınların istihdam içerisindeki payının ise %33’ten %46,8’e yükseldiği görülmektedir.

Yaş gruplarına göre istihdam incelenirken, değerlendirilmesi gereken başka bir grup çalışma çağına altında bulunan çocuk işgücüdür. Tüm dünyada oldukça üzerinde durulan bir konu olan çocuk işgücünden bahsedilmediği sürece istihdamla ilgili tablolar eksik kalacaktır.

Hanehalkı işgücü anketine bir ek olarak, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) arasında imzalanan projeler çerçevesinde geliştirilmiş olan ilki Ekim 2006 ikincisi Ekim 2012 uygulanmış olan bir çocuk işgücü anketi tabloda 2.7’de yer almaktadır.

Tablo 2.7: Çocuk İşgücü Anketleri Örnek Hacmi

Yıllar	Türkiye	Kent	Kır
Ekim Kasım Aralık 2006	6 540	4 672	1 867
Ekim Kasım Aralık 2012	7 503	5 479	2 024

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

2012 Ekim, Kasım ve Aralık aylarında uygulanan çocuk işgücü anketi sonuçlarına göre Türkiye’de 6-17 yaş grubundaki çocuk sayısı 15 milyon 247 bin kişidir. 6-17 yaş grubundaki çocukların %66,5’si kentlerde %33,5’i ise kırsal bölgelerde yaşamaktadır (TÜİK, 2013,1).

Tablo 2.8’ de çocuk işgücü temel göstergeleri yer almaktadır.

Tablo 2.8: Çocuk İşgücü Temel Göstergeleri (Bin kişi)

Göstergeler	2006	2012
	Ekim Kasım Aralık	Ekim Kasım Aralık
6-17 yaş grubu	15025	15247
İstihdam (6-17 yaş)	890	893
Yaş grubu		292
6-14	285	
15-17	605	601
Cinsiyet		
Erkek	601	615
Kadın	289	279
Yerleşim Yeri		
Kent	490	400
Kır	400	493
Sektör		
Tarım	326	399
Sanayi	275	217
Hizmet	289	277
İşteki Durum		
Ücretli veya yevmiyeli	505	470
Kendi Hesabına	24	10
Ücretsiz Aile işçisi	362	413

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

6-17 yaş grubunda ekonomik olarak faaliyette bulunan çocukların istihdam oranı %5,9'dur. 2006 yılı sonuçlarına göre İstihdam oranı bu yaş grubundakiler için bir değişme göstermemiş iken çalışan çocukların sayısında 3 bin kişilik artış yaşanmıştır. 6-14 yaş grubundaki çocukların istihdam oranı %2,6, 15-17 yaş grubundaki çocukların istihdamı oranı ise %15,6 olarak gerçekleşmiştir.

Ekonomik faaliyetlerde bulunan çocukların %50,2'si okula devam etmezken, %49,8'i okula devam etmektedir. Yaş grupları açısından,6-14 yaş grubundaki çocukların %81,8'i okula devam etmektedir. 15-17 yaş grubu için ise okula devam eden çocukların oranı %34,3'tür (TÜİK, 2013:1).

Sektörler açısından değerlendirildiğinde çocukların %44,7'si tarım sektöründe %31'i hizmet sektöründe ve %24,3 sanayi sektöründe faaliyet göstermektedir. Bu sonuçlar 2006 yılı ile karşılaştırıldığında tarım sektörünün istihdam edilenler içindeki payının %8,1 arttığı görülür. Buna karşılık sanayi sektöründe %6,6, hizmetler sektöründe ise %1,5 puan azalma yaşanmıştır.

2.1.5.İstihdamın Kayıtlılık Durumu

1970 yılında ILO'nun düzenlediği Dünya İstihdam Programında yayınlanan Kenya Raporunda kayıt dışı istihdam kavramı ilk defa Enformel Sektör olarak ifade edilmiştir. Raporda, kayıtlı sektör tarafından istihdam edilemeyen işgücünün kayıt dışı sektör tarafından istihdam edildiği ve kırdan kente göçün beklenenden daha düşük oranda açık işsizliğe yol açtığı saptaması yapılmıştır (TOBB, 1994:126).

Kayıt dışı istihdam kayıt dışı ekonominin genel bir sonucudur. İstihdam edilenlerin resmi belgelerle resmi kayıt altına alınamaması sonucu vergisel ve zorunlu sosyal yükümlülüklerde dahil bütün yükümlülüklerin sosyal güvenlik kurumlarının denetimi dışına çıkarılması kayıt dışı istihdama sebebiyet vermektedir (Güloğlu, 2005: 2).

Türkiye'de kayıt dışı istihdamın birçok nedeni bulunmakla birlikte, istihdam üzerinden alınan vergilerin yüksek olması kayıt dışı ekonominin en önemli nedenlerinden birisi olarak görülmektedir. Türkiye'de artan nüfusa karşılık, istihdam olanakları nüfus artışından düşük seviyede kalmaktadır. Kısacası, Türkiye'de formel istihdam alanlarının sınırlı kalması kişileri enformel sektörlerde düşük ücret ve verimlilik düzeyi ile çalışmaya itmektedir (TÜSİAD, 2004: 37).

Tablo 2.9’da 2000-2017 yılları arasında istihdamın kayıt dışılık durumuna yer verilmiştir.

Tablo 2.9: Türkiye’de Yıllara Göre İstihdamın Kayıt Dışılık Durumu

Yıllar	Toplam istihdam	Toplam SGK’na Kayıtlı Olmayan (Bin Kişi)	Kayıt Dışı İstihdam Oranı (%)
2000	21581	1105	51,2
2001	21224	11439	53,1
2002	21354	11133	52,1
2003	21147	10943	51,7
2004	19632	9844	50,1
2005	20066	9666	48,1
2006	20423	9593	46,9
2007	20738	9423	45,4
2008	21194	922	43,5
2009	21277	9328	43,5
2010	22594	9772	43,2
2011	24112	1013	42,0
2012	24821	9686	39,0
2013	25524	9379	36,7
2014	25933	9069	34,9
2015	25621	8937	34,8
2016	27205	9111	33,4
2017	26672	9575	35,8

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Türkiye’de yıllar içinde sosyal güvenlik kurumuna kayıt olmadan çalışanların payında dalgalanmalar yaşanmıştır. 2000 yılında %51,2 olan kayıt dışı istihdam oranı 2017 yılına gelindiğinde %35,8’ e gerilemiştir. Hanehalkı işgücü anketinin sonuçlarına göre (HİA), 2000 yılında 21.581 olan toplam istihdam 2017 yılında 26.672’ ye yükselmiştir. 2000’li yılların başlarına kıyasla toplam istihdam içerisinde SGK’na kayıtlı olmayan kişilerin sayısı azalmıştır.

Türkiye’de kayıt dışı istihdam oranları değerlendirildiğinde toplam istihdam içerisinde kayıt dışı istihdamın önemli oranda bir paya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Kayıt dışı istihdam vergi gelirlerinin azalmasına ve işletmeler için eşitsiz rekabet koşullarına neden olmasının yanında çalışanların sosyal güvenceden yoksun olmasına sebebiyet verdiği için çözülmesi gereken mühim bir problemdir.

Türkiye ekonomisi istihdam açısından tarım ve hizmet sektörüne bağlıdır ve küçük işletmeler ekonomide oldukça yaygındır. Bu durum kayıt dışılığı hazırlayan en önemli unsurdur (Uyanık ve Bedir, 2006: 60-61).

2.2. Türkiye’de İşsizliğin Genel Durumu

Türkiye yıllar boyunca, yaşanan ekonomik krizlerin doğurduğu yıkıcı sonuçlar, yetersiz yatırımlar, kırdan kente göç ile birlikte tarımdan ayrılan işgücüne yeni istihdam olanaklarının sağlamaması gibi nedenlerle yüksek düzeyde işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalmıştır. Tablo 2.10’da Türkiye’de yıllara göre ekonomik büyüme oranları ve işsizlik oranları hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 2.10: Türkiye’de İşsizliğin Özellikleri

Yıllar	İşsiz (Bin Kişi)	İşsizlik Oranları (%)	15-24 Yaş Genç İşsizlik Oranları (%)	Tarım Dışı İşsizlik Oranı (%)	İşgücüne Katılım Oranı (%)	Büyüme Oranları (%)
2000	1497	6,5	13,0	6,3	49,9	6,64
2001	1967	8,4	16,2	-9,5	49,8	-5,9
2002	2464	10,3	19,1	7,9	49,6	6,4
2003	2493	10,5	20,5	5,9	48,3	5,6
2004	2385	10,8	20,5	9,9	46,3	9,6
2005	2058	9,5	19,8	7,6	44,9	9,0
2006	1980	9,0	16,5	11,1	44,5	7,1
2007	2047	9,2	17,3	11,2	44,3	5,0
2008	2295	10,0	18,6	12,3	44,9	0,8
2009	3095	13,1	22,9	16,0	45,7	-4,7
2010	2737	11,1	19,9	13,7	46,5	8,5
2011	2328	9,1	16,8	11,3	47,4	11,1
2012	2204	8,4	15,8	10,3	47,6	4,8
2013	2445	9,0	17,1	10,9	48,3	8,5
2014	2853	9,9	17,9	12,0	50,5	5,2
2015	3057	10,3	18,5	12,4	51,3	6,1
2016	3330	10,9	19,6	13,0	52,0	3,2
2017	3454	10,9	20,0	13,0	52,8	7,4

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

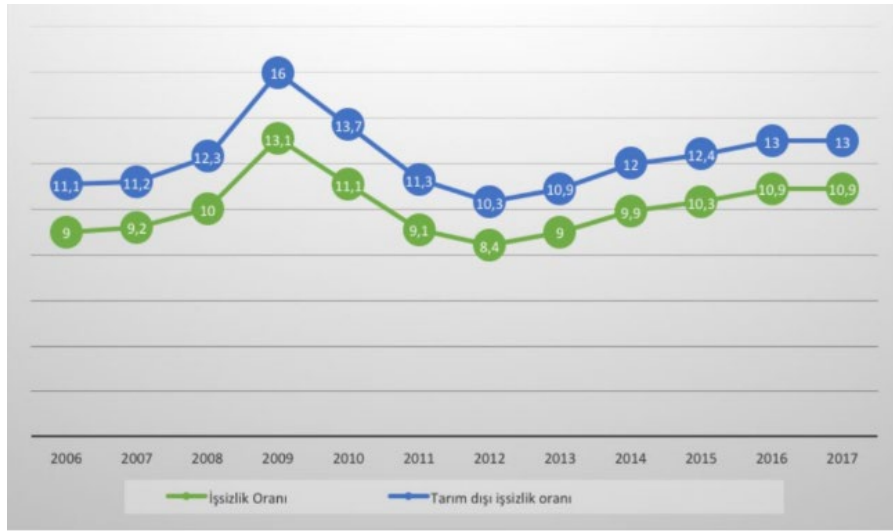
2001 ve 2008 yılında yaşanan krizler nedeniyle daralan Türkiye ekonomisinde büyüme oranları 2001 ve 2009 yıllarında negatif olarak gerçekleşmiştir. Yaşanan krizin etkileri tüm piyasalara yansıdığı gibi işgücü piyasasına da etkisini göstermiştir. Kriz sonrası işsizlik oranlarında dalgalanmalar meydana gelmiştir. İşgücü piyasası da yaşanan krizlerden olumsuz etkilenmiştir.

2002 yılından sonra Türkiye ekonomisinin toparlanma süreci başlamış ve büyüme oranlarında artışlar yaşanmıştır. Fakat Büyüme oranlarında yaşanan iyileşmeler işsizlik oranlarına yansımamıştır. Başka bir deyişle söz konusu dönemde Türkiye ekonomisinde istihdamsız büyümeden bahsetmek mümkündür.

Artan büyüme rağmen işsizlik oranlarının azalmamasının nedeni ise, genç işsizlik oranlarının yüksek seviyelerde gerçekleşmesidir. Tablo incelendiğinde genç işsizlik oranlarının toplam işsizlik oranlarının iki katı olduğu görülür. İşgücüne katılım oranı uluslararası standartlara göre %70 olması gerekirken Türkiye ekonomisinde 2008-2017 yılları arasında işgücüne katılım oranı ortalama %54,1'dir.

Şekil 1 Türkiye'de işsizlik oranlarına ve tarım dışı işsizlik oranlarına yer vermektedir.

Şekil 1: Türkiye'de Yıllara Göre İşsizlik ve Tarım Dışı İşsizlik Oranları

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Şekil 1 incelendiğinde Son yıllarda Türkiye'de işsizlik oranlarının bir artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Hem işsizlik hem de tarım dışı işsizlik oranları 2011 yılından bu yana

artmıştır. 2011 yılında %11,3 olan tarım dışı işsizlik 2017 yılında %13'e, 2011 yılında %9,1 olan genel işsizlik oranı ise 2017 yılında %10,9'a yükselmiştir.

2.2.1. Türkiye'de İşsizliğin Yaş Grubuna Göre Dağılımı

Çalışma çağındaki bütün nüfusu olumsuz etkileyen işsizlik, Türkiye'de özellikle genç nüfus arasında yaygındır. Tablo 2.11 yıllar itibari ile Türkiye'de yaş gruplarına göre işsizlik oranlarına yer vermektedir.

Tablo 2.11: Türkiye'de Yaş Grubuna Göre İşsizlik Oranları

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
2000	10,7	14,8	7,2	5,0	4,5	3,5	3,0	3,8	2,2	2,0	0,5
2001	14,6	17,3	9,6	6,7	6,5	4,9	5,1	4,1	2,9	1,5	0,8
2002	16,7	20,8	11,9	8,6	8,1	7,3	6,6	5,8	4,8	1,6	0,8
2003	17,9	22,1	12,7	9,0	7,4	6,5	6,5	6,0	4,5	2,5	0,7
2004	17,7	22,2	13,9	9,3	7,8	6,8	6,3	6,5	4,0	2,9	1,1
2005	18,2	20,9	13,2	9,3	7,7	6,9	6,9	6,9	4,6	2,9	0,8
2006	17,4	20,1	12,9	8,6	7,4	6,9	6,6	6,8	5,3	2,8	0,8
2007	19,7	20,1	12,4	8,7	7,4	6,8	7,0	6,2	5,0	3,2	0,8
2008	19,6	21,0	13,2	9,7	8,2	7,7	7,6	6,8	6,0	3,7	1,0
2009	23,6	26,3	17,5	12,6	11,2	10,2	9,5	9,2	7,7	4,1	1,4
2010	18,8	23,5	14,9	10,3	9,6	8,5	8,6	8,3	6,7	4,4	1,5
2011	15,8	19,8	12,5	8,6	7,5	7,0	7,0	6,8	5,9	3,1	1,2
2012	14,9	19,0	12,2	8,3	6,9	6,5	6,7	6,4	5,3	3,3	0,9
2013	16,4	20,0	12,6	8,8	7,8	6,7	6,4	6,7	5,8	4,2	1,1
2014	16,1	18,9	13,0	8,8	7,7	7,1	6,9	7,8	6,7	4,7	2,1
2015	16,5	19,7	13,2	8,9	8,2	7,	7,0	8,3	7,2	5,8	2,5
2016	16,2	21,5	14,6	10,1	8,0	8,0	7,8	7,8	6,6	5,6	2,6
2017	17,0	22,8	14,5	9,8	8,9	7,7	7,4	7,6	7,5	4,9	2,2

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Yaş gruplarına göre işsizlik oranları değerlendirildiğinde ise, 15-24 yaş grubu işsizlik oranlarının diğer yaş gruplarına kıyasla yüksek düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Yaş grupları içerisinde 15-24 yaş grubundan sonra en yüksek düzeyde işsizlik oranına sahip olan grup ise 25-34 yaş grubudur. 35-39 yaş grubunda 2017 yılında işsizlik oranı %8,9 iken 55-59 yaş grubunda %7,5'tir.

15-19 yaş grubundaki genç işgücüne göre 20-24 yaş grubundaki genç işsizlik oranının daha yüksek olmasının ise bazı nedenleri vardır. Bu nedenlerin arasında, lise mezunlarının mesleki eğitim yetersizlikleri, iş bulmak için geçen sürenin uzun olması, üniversite mezunu gençlerin yüksek ücret beklentileri ve yeni mezun gençlerin tecrübe yetersizliği sayılabilir.

2.2.2. Türkiye’de İşsizliğin Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

İşsizliğin temel nedenleri arasında eğitim seviyesi de yer aldığından, Türkiye ekonomisinde işsizlik olgusu değerlendirilirken, eğitim düzeylerine göre işsizlik oranlarının ele alınmasında fayda vardır. Tablo 2.12’de eğitim seviyesine göre Türkiye’de işsizlik oranları yer almaktadır.

Tablo 2.12: Türkiye’de Eğitim Seviyesine Göre İşsizlik Oranları

Yılar	Okuma Yazma Bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul	İlkokul	Ortaokul veya dengi meslek okul	Genel lise	Yüksekokul veya fakülte
2000	3,4	5,6	5,2	8,3	10,5	7,0
2001	3,1	5,8	7,4	10,8	13,3	7,8
2002	4,6	6,1	9,2	12,6	14,6	11,1
2003	7,0	9,5	9,7	12,1	13,2	11,1
2004	4,3	7,5	9,1	12,6	14,7	12,2
2005	4,9	9,7	9,3	12,2	13,9	10,0
2006	4,8	9,3	9,1	11,2	14,0	9,6
2007	5,2	10,6	8,7	10,2	13,9	9,7
2008	6,3	12,1	9,4	10,9	14,0	10,3
2009	8,0	15,3	12,2	14,0	18,0	12,1
2010	6,0	12,5	10,0	11,5	15,9	11,0
2011	4,6	10,7	7,8	9,5	12,6	10,4
2012	3,9	10,0	7,0	9,0	11,8	10,1
2013	4,9	10,7	7,5	9,1	12,0	10,3
2014	6,3	11,1	7,8	9,0	11,9	10,6
2015	5,3	11,5	8,2	10,1	12,4	11,0
2016	5,7	11,7	8,5	10,4	13,4	12,0
2017	5,0	11,6	8,1	10,6	13,3	12,7

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Lise ve üzerindeki bir eğitim kurumundan yeni mezun olan işgücü için istihdam olanaklarının yetersiz olduğu tablo incelendiğinde görülmektedir. 2001, 2008 ve 2011 krizlerinden sonra işsizlik oranlarındaki artışa paralel olarak bütün eğitim seviyelerinde işsizlik oranlarının arttığı görülür. Özellikle yükseköğretim mezunu gençler arasındaki işsizlik oranının artması bu noktada dikkat çekicidir.

2.2.3 Türkiye’de İşsizliğin Cinsiyete Göre Dağılımı

Türkiye’de işsizliğin cinsiyet ve yaş gruplarına göre değerlendirilmesi, ülkenin demografik yapısı hakkında bilgi verecektir. Tablo 2.13 yıllara göre kadın işsizlik oranları yer almaktadır.

Tablo 2.13: Türkiye’de kadın Nüfusun Yaş Grubuna ve Yıllara Göre İşsizlik Oranları

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
2000	11,0	15,7	7,2	5,0	4,6	3,9	3,5	4,2	3,0	2,7	0,7
2001	14,9	18,7	9,6	6,9	6,9	5,4	6,1	5,2	3,7	2,1	1,1
2002	17,3	22,0	11,0	8,5	8,6	7,8	7,1	7,2	6,0	2,3	1,0
2003	18,7	23,1	12,	8,0	7,6	7,1	7,4	7,2	6,1	3,2	0,8
2004	18,2	21,8	13,6	9,1	8,0	7,3	7,3	7,6	5,2	3,9	1,4
2005	18,4	20,2	12,4	9,1	7,7	7,0	7,7	8,2	5,9	3,7	1,1
2006	17,1	19,0	12,	7,9	7,3	7,0	7,4	8,2	6,6	3,8	1,0
2007	20,0	19,3	11,8	8,0	7,1	8,0	7,8	7,4	6,2	4,1	1,2
2008	20,1	20,1	12,6	9,2	8,1	10,3	8,2	7,9	7,5	4,9	1,2
2009	24,2	26,2	16,7	12,	11,0	8,7	10,3	10,8	9,8	5,6	1,8
2010	19,0	22,4	13,6	9,5	9,0	7,0	9,3	9,2	8,7	5,7	2,1
2011	15,9	17,8	11,1	7,6	6,8	6,3	7,4	7,7	7,4	4,0	1,6
2012	14,9	17,1	10,4	7,1	6,1	6,1	7,3	7,3	6,4	4,3	1,2
2013	15,9	17,6	10,7	7,4	6,6	6,1	6,5	7,5	6,8	5,3	1,5
2014	16,1	18,9	13	8,8	7,7	7,1	6,9	7,8	6,7	4,7	2,1
2015	16,5	19,7	13,2	8,9	8,2	7,8	7,0	8,0	7,2	5,8	2,5
2016	16,2	21,5	14,6	10,1	8,7	8,0	7,8	7,0	6,6	5,6	2,6
2017	17,0	22,8	14,5	9,8	8,9	7,7	7,4	7,6	7,5	4,9	2,2

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

15-19 yaş grubunda kadın işsizlerin oranı 2000 yılında %11 iken, bu oran 2017 yılında %17'ye yükselmiştir. 2000 yılında 20-24 yaş grubundaki kadın işsizliği %15,7 olarak gerçekleşmişken bu oran 2017 yılında %22 gibi oldukça yüksek bir düzeye ulaşmıştır.

Tablo 2.14'te Türkiye'de yıllar itibariyle erkeklerde yaş grubuna göre işsizlik oranları yer almaktadır.

Tablo 2.14: Türkiye'de Erkek Nüfusun Yaş Grubuna ve Yıllara Göre İşsizlik Oranları

Yıllar	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65+
2000	10,1	13,1	7,5	5,1	4,1	2,5	1,7	2,8	0,3	0,4	0,1
2001	14,0	14,6	9,5	6,2	5,1	3,4	2,1	1,3	0,8	0,2	0,2
2002	15,5	18,1	12,3	9,0	6,5	5,9	2,3	2,0	2,0	0,3	0,5
2003	16,3	20,4	13,2	9,8	6,9	5,0	3,9	2,6	1,1	1,2	0,5
2004	16,6	22,9	14,8	9,9	7,0	5,6	2,9	2,8	0,8	0,4	0,2
2005	17,6	22,1	15,5	10,2	7,9	5,3	3,9	2,6	0,7	0,9	0,1
2006	18,1	22,1	14,6	10,9	7,7	4,0	4,0	2,3	1,5	0,3	0,3
2007	18,9	21,7	14,0	10,0	8,0	4,3	4,3	2,2	1,6	0,8	0,0
2008	18,6	22,6	15,0	11,0	8,8	5,4	5,4	3,4	1,6	0,8	0,6
2009	22,2	26,5	19,4	13,8	11,7	7,0	7,0	4,5	2,1	0,6	0,3
2010	18,5	25,2	17,9	12,5	11,2	6,3	6,3	5,7	1,8	1,1	0,1
2011	15,5	23,3	15,8	11,3	9,4	5,7	5,7	4,3	2,1	0,9	0,1
2012	14,9	22,2	16,5	10,9	8,8	5,0	5,0	3,9	2,6	0,7	0,2
2013	17,5	23,9	17,1	11,9	10,5	6,1	6,1	4,7	3,2	1,6	0,1
2014	16,1	22,5	16,6	12,0	11,0	8,3	7,3	5,1	2,8	1,5	0,9
2015	18,4	24,1	17,5	12,5	10,9	8,6	7,5	6,6	4,1	2,1	0,9
2016	17,2	26,8	19,2	14,6	11,9	9,9	8,3	6,4	3,7	1,9	0,8
2017	18,3	29,5	19,2	14,2	12,4	10,0	7,7	6,9	3,7	2,3	1,0

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Türkiye'de cinsiyete ve yaş grubuna göre işsizliğin dağılımını gösteren tablo 2.13 ve 2.14 göre işsizlik oranlarının hem kadın hem de erkekler için en çok yoğunlaştığı yaş grubunun 15-24 yaş grubu olduğu görülür. Her iki tablo yıllara göre incelendiğinde de durum değişmemektedir. 15-24 yaş grubundaki işsizlik oranları diğer yaş gruplarına göre diğer tüm yıllarda da daha yüksek düzeylerde gerçekleşmiştir.

2.3.Türkiye’de İşsizlikle Mücadelede Uygulanan Politikalar

Türkiye’de işsizlikle mücadelede uygulanan politikalar, aktif istihdam politikaları ve pasif istihdam politikaları olmak üzere iki kısımda ele alınacaktır.

2.3.1.Pasif İstihdam Politikaları

Ülkelerin gelişmişlik seviyesi arttıkça daha fazla oranda uygulamaya koyulan pasif istihdam politikaları, işsizliğin ortaya çıkması durumunda oluşabilecek ekonomik ve sosyal sorunları önlemek amacıyla uygulamaya koyulmaktadır.

Pasif istihdam politikaları başlığı altında incelenecek konular;

1. İşsizlik Sigortası,
2. Kıdem Tazminatı,
3. Ücret Garanti Fonudur.

2.3.1.1. İşsizlik Sigortası

İşsizlik sigortası 1999 yılında 4447 sayılı kanun ile çıkarılmıştır. İşsizlik sigortasının Türkiye’de ilk uygulanma tarihi Mart 2002 dir. Sigortanın finansmanı işveren, devlet ve işçiden alınan primler olup, sigorta zorunludur. İşsizlik sigortası kendi kusuru ve iradesi dışında, işini kaybeden kişilere yeni bir iş buluncaya kadar asgari ihtiyaçlarını karşılaması için geliştirilen bir sosyal politikadır (Mahiroğulları ve Korkmaz, 2013: 98-99).

Sigorta kapsamında olan işçi, çalıştığı süre boyunca fona katkıda bulunacak, işsiz kalması durumunda ise işsizlik ödeneği sayesinde oluşan kayıpları giderilecektir (Biçerli, 2011: 493). Ancak sigorta kapsamına bağımsız çalışanların, kötü niyetli davranışlar sonucu işten çıkarılan kişilerin ve ilk defa iş arayan kimselerin dahil edilmemesi, uygulamanın çalışma hayatı ve toplumsal hayat arasındaki olumlu etkilerini sınırlandırmaktadır. Kapsamının sınırlı, sağlanan hizmetlerin düşük olması kayıtlı olarak çalışmayı özendirme yolundaki eksikliğini göstermektedir (Erol vd., 2010: 20).

İşsizlik sigortasının iki temel amacı vardır. Bu amaçlardan birisi, işsiz ve ailesinin uğradığı maddi ve manevi kayıpların minimuma indirilerek toplumdaki sosyal dengeyi bozacak

suç eğiliminin önlenmesidir. Sigortanın diğer bir hedefi ise, işsiz kimselerin iş ararken daha seçici olmasını sağlamaktır. İşsizliğin maddi kayıplarının giderilemediği durumlarda işsizler bir an evvel gelir elde etmek amacıyla niteliklerine uymayan iş tekliflerini kabul etme eğilimine girebilirler. Bu durumda ekonominin üretim kaybı azalsada devam edecek ve sorun tam anlamıyla çözülmemiş olup biçim değiştirecektir. İşsizlik sigortası sayesinde, işsizlik süreci boyunca desteklenen işçi niteliklerine uygun iş bulana kadar iş aramaya devam edeceğinden bu durum ekonomik etkinlik için daha iyi sonuçlar doğuracaktır (Biçerli, 2004:485).

İşini kaybedecek kişilere işsizlik sigortası kapsamında ödenecek sigorta bedeli ve süresi ise büyük önem arz etmektedir. İşsizlik sigortası kapsamında Türkiye’de işini kaybedenlere ödenecek miktar, işsiz kalan kişinin son aldığı maaşın %50’si dir (Varçın, 2004, 17).

2.3.1.2. Kıdem Tazminatı

Bir diğer pasif istihdam politikası ise kıdem tazminatıdır. Bireyin işyeri güvencesinin sağlanması kıdem tazminatının temel amacıdır. Bu uygulama ile birlikte işverenlerin işçileri kolaylıkla işten çıkarmasının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Kıdem tazminatı uygulaması işçilerin işten atılmasını veya işverenin eleman değiştirmesini önlediği gibi aynı zamanda işe alınacak yeni bir işçinin eğitilerek firmaya uyumunu sağlamadaki maliyetini düşüren yararlı bir sistemdir (Varçın, 2004, 19).

Uygulama işletmelerde istikrarın sağlanmasında katkı sağlamaktadır. İşverenler işten çıkaracakları personelin tazminatı ödemek zorunda olduklarından ya mevcut personeli değişen koşullara ve işletmenin ihtiyacına göre eğitime tabi tutmakta ya da personelin performans değerlendirilmesi yapılarak işletmenin ihtiyacı olan başka bir birimde değerlendirmektedir. Fakat işverenlerin kıdem tazminatını ödememek için işçileri gönüllü olarak işten ayrılmaya zorladıkları görülmektedir (Varçın, 2004, 20).

2.3.1.3. Ücret Garanti Fonu

Pasif istihdam politikalarının bir ayağı da ücret garanti fonudur. Ücret garanti fonu uygulaması Türkiye İş Kurumu tarafından yürütülmektedir. Fon 4857 sayılı yasa ile çalışma hayatına girmiştir. Ücret garanti fonu işverenlerin iflası, konkordato ilanları gibi nedenler ile ödeme gücünü yitmesi halinde işçilerin oluşan üç aylık ücret alacaklarının karşılanması için

işsizlik sigortası fonuna işverenler tarafından işsizlik sigortası olarak yapılan ödemelerin %1'ini kapsayacak biçimde ayrılan fondur (Diriöz, 2012: 120).

2.3.2. Aktif İstihdam Politikaları

İşsizlerin iş bulma sorununu gidermeye yönelik programlar olan aktif istihdam politikaları aşağıdaki başlıklar altında incelenecektir;

- Özel sektörü teşvik programları,
- Mesleki eğitim ve danışmanlık,
- Kamu istihdam hizmetleri.

2.3.2.1. Özel Sektörü Teşvik Programları

Özel sektördeki istihdamın arttırılabilmesi için Türkiye'de istihdam sübvansiyonları ve işsizlere kendilerine ait iş kurabilmelerine ilişkin teşvik programları uygulanmaktadır. Programın içinde faizsiz kredi imkanları, danışmanlık hizmetleri, teknik yardımlar ve girişimcilik eğitimleri yer almaktadır (Önder ve Özçelik, 2011: 22-23).

Kendi işini kurmak isteyen bireylere yönelik sağlanan mikro krediler, girişimciliğin artmasına katkı yaptığı gibi istihdamı da arttırmaktadır. Bu sayede işsizlikle karşı karşıya kalan kişilerin kayıt dışı ve düşük ücretle çalışmasının önüne geçilmesi sağlanmaktadır.

İşsizlerin kendi işini kurmasına yönelik yapılan teşvikler ve istihdam sübvansiyonları özel sektörü teşvik programlarındaki en yaygın uygulamalardır. Gelişmiş ülkelerin çoğunda uygulanan ücret ve istihdam sübvansiyonları özellikle konjonktürel ve yapısal işsizliğin önlenmesinde etkili olmaktadır (Uşen, 2007: 72).

2.3.2.2. Mesleki Eğitim ve Danışmanlık

Aktif istihdam politikaları çerçevesindeki bir diğer uygulama istihdamı arttırmaya yönelik olan mesleki eğitim ve danışmanlık hizmetleridir. Türkiye'de mesleki eğitim kursları belirli dönemlerde bazı kuruluşlar tarafından dezavantajlı gruplar için açılmıştır. Bunlardan

bazıları: halk eğitim merkezlerindeki gençlere yönelik kurslar, çıraklık eğitimleri, kız pratik sanat okulları ve lise mezunlarına meslek edindirime projeleridir. Bunlar haricinde İŞKUR eğitim ve danışmalık hizmetleri düzenlemektedir (Biçerli, 2004: 285-289).

2.3.2.3. Kamu İstihdam Hizmetleri

Kamu istihdam hizmetleri, işgücü piyasasında meydana gelebilecek bilgi eksikliklerinin giderilmesini sağlayarak, işveren ve işçilerin eşleşmesine yardımcı olur. Bu sayede ortaya çıkabilecek geçici işsizliklerin azaltılması mümkün olmaktadır. Çünkü piyasaların birçok açıdan şeffaf olmaması sebebiyle bilgi eksikliğinden kaynaklanan sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bilgilendirme hizmetleri çerçevesinde kamu, bu amaca hizmet etmek için gelecek dönemlerde emek talebinin ne yönde olacağına ilişkin tahminler yapmakta ve yayınlamaktadır (Biçerli, 2011: 509). Buradaki esas amaç ise, işgücü piyasasına katılan kişi sayısının ve bunlardan istihdamda kalanlarının sayısının artırılmasıdır.

Bilgi eksikliği sebebiyle işgücü piyasasına girmede en dezavantajlı gruplardan birisi gençlerin zorunlu çalışma programları ve kamunun istihdam hizmetleri aracılığıyla desteklenmesi önem taşımaktadır.

İhtiyaçların doğru analiz edilmesi aktif işgücü politikalarının başarıya ulaşmasını sağlayacak en mühim etkidir. Bu nedenle diğer bütün düzenlemelere alt yapı oluşturması açısından son derece önemli bir noktada bulunan gençlerin yaklaşımlarının doğru bir biçimde tespit edilmesi büyük önem arz etmektedir (Özaydın, 2013: 143).

III.BÖLÜM

GENÇ İŞSİZLİĞİN YAPISI VE NEDENLERİ

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında işsizlikle ilgili yaklaşımlar, işsizlik türleri, genç işsizliği ile ilgili kavramlar, Türkiye’de işsizliğin ve istihdamın genel görünümü, yaş cinsiyet, eğitim seviyesi gibi unsurlar çerçevesinde ele alınmıştır. Son olarak da var olan işsizlik sorunun çözümüne yönelik uygulan aktif ve pasif istihdam politikalarına değinilmiştir.

Bu çalışmada cevabı aranan soru ise, Türkiye’deki genç işsizlik sorunun boyutudur. Kuşkusuz ki sorunun daha net bir biçimde ifade edilebilmesi için genel işsizlik ve onu etkileyen faktörlere yönelik bilgiler genç işsizlik sorunun açıklanmasına ışık tutacaktır. Çalışmanın bu bölümünde genç işsizliği sorununun nedenleri Türkiye’de genç işsizliğin genel görünümü ve bu işsizliğin çözümüne yönelik alınan önlemler sıralanacaktır.

3.1.Genç İşsizliği Nedenleri

Genç işsizliğin nedenleri açıklanırken, öncelikle gençlerin işten ayrılmaya daha yatkın olduğuna dikkat çekilmektedir. Çeşitli işleri deneyerek gençler kendisine en uygun işi bulmaya çalışmaktadır. Gençler, ailelerini desteklemeye ihtiyaç duymadıkları için ve daha düşük ücret almaya razı oldukları için iş değiştirebilmektedir. Gençlerin sıklıkla iş değiştirmeleri, işsizlik sürelerinin artmasının en büyük nedenidir. Bunun yanı sıra iş değiştirme oranlarının yüksek olmasının bir nedeni olarak da gençlerin genellikle düşük kaliteli işlerde istihdam edilmesi gösterilebilir (Seçer, 2006: 81).

Çalışmada genç işsizliğin nedenleri, toplam talep yetersizliği, görelü ücretler, genç işgücünün büyüklüğü, eğitim düzeyi, cinsiyet, vasıf uyumsuzluğu ve etnik köken ve göç başlıkları altında değerlendirilecektir.

3.1.1.Toplam Talep Yetersizliği

Toplam talepte meydana gelen azalma ve ekonomik durgunluk genel olarak işsizliği arttıran ve istihdamı olumsuz bir şekilde etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Fakat toplam talepte meydana gelen değişimlerden genç işgücü, yetişkinlere nazaran daha fazla

etkilenmektedir. Genç işsizliği, durgunluk dönemlerinde yetişkin işsizliğine kıyasla daha fazla artmaktadır. Ekonomik büyüme hızının düşmesi ve durgunluk, istihdamı azaltırken işgücü piyasasına yeni katılan tecrübesiz gençlerin iş bulma olanağı da azalmaktadır. Söz konusu durum uzun vadede güvenceli ve uygun iş arayan eğitilmiş işgücü için geçerli iken; nitelik olarak daha düşük olan genç grupları ise zor koşullar altında düşük ücretle çalışmaya razı olmak zorunda kalmaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 44).

Yapılan araştırmalara göre genel işsizlik düzeyi %1 yükseldiğinde genç işsizlik oranı %2 artmaktadır. Bu durum iş verenlerin işçi çıkarma yoluna gittiklerinde ilk olarak gençleri gözden çıkardığını göstermektedir. Durum işgücü talebi açısından değerlendirildiğinde, genç işgücünün işten çıkarılması tecrübeli ve yetişkin ve daha uzun süre işte kalmış bir bireyin işten çıkarılmasından daha az maliyetlidir. Hem firmaların genç işgücünün üzerine daha az yatırım yapması, hem de işten çıkarılma sebebiyle tazminata hak kazanılması için yasalar tarafından belirlenmiş olan sürenin dolmaması genç işgücünün işten çıkarılmasının maliyetinin düşük olma nedenleri arasında yer almaktadır. Genç işgücünün alternatif maliyeti yetişkinlere nazaran daha düşüktür. Bunun yanı sıra gençler yetişkinlere göre işten ayrılma hususunda daha kabullenici olmakta ve bir aile geçindirmek zorunda olmayan ve daha düşük ücretle çalışan genç işgücü daha uygun bir iş için işten ayrılma maliyetine katlanmaktadır (Gündoğan, 1999: 69).

Otel, restoran toptan ve perakende satış gibi gençlerin yoğun olarak çalıştığı sektörlerde toplam talepte bir düşüş yaşanması halinde genç işsizliğinin artması söz konusu olmaktadır. İstikrarlı dönemlere nazaran ekonomik durgunluk dönemlerinde gençler daha düşük kademelerde daha düşük ücretlerle çalışmakta ve bu durum hem eksik istihdamın hem de güvencesi olmayan düşük ücretleri işlerin artmasına neden olmaktadır.

3.1.2.Görelî Ücretler

Genç işsizliği ile ücretler arasındaki tartışmalar, asgari ücretin genç istihdamına etkisinin araştırılmasını gündeme getirmiştir. Hem asgari ücret hem de istihdamın maliyetinin yüksek olması, genç işgücünün işverenlere olan maliyeti belirlemekte ve istihdam fırsatlarını kısıtlamaktadır. Bundan dolayı istihdam maliyetlerindeki ve asgari ücretlerdeki artış, genç işsizliğin artmasındaki önemli nedenlerden birisi olarak görülmektedir (Gündoğan, 1999: 21).

Ücretlerde görel olarak yaşanacak bir düşüşün genç işgücünün istihdamına olumlu yönde katkı yapacağı düşünülebilir. Fakat 1990'lı yıllarda özellikle Batılı ülkelerde genç işgücüne olan talepte bir düşüş meydana gelmiş ve söz konusu ülkelerde genç işgücünün istihdamı ve görel ücretlerinde eş zamanlı bir azalma ortaya çıkmıştır. Toplam talep ile genç işsizlik arasında doğrudan bir bağlantı olduğu açık bir şekilde bellidir. Fakat görel ücretler ile genç işsizlik arasında, toplam talepte olduğu kadar net bir ilişki söz konusu değildir.

Eğitim düzeyi yükseldikçe gençlerin ücret beklentileri artmaktadır. Ancak piyasadaki ücretler bu beklentileri her zaman karşılayamamaktadır. Genç işgücünün nitelikleriyle örtüşmeyen ücret beklentileri, genç işsizliğin bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat genç işsizliğin ön plana çıkmasının asıl nedeni gerçek olmayan ücret beklentilerinden ziyade piyasadaki iş imkanlarının sınırlı olmasıdır.

3.1.3. Genç İşgücünün Büyüklüğü

Nüfus artış hızı ile işsizlik ve dolayısıyla da genç işsizlik arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Nüfus artışının genç işsizlik üzerindeki etkisini arttıran ana neden ise toplam talepte yaşanan dalgalanmalardır. İşsizliğin azaltılabilmesi için ülkeler nüfus artışlarına paralel olarak bir büyüme hızı yakalamalı ve aynı zamanda da gerçekleşen büyümenin istihdam yaratması büyük önem taşımaktadır.

İkinci dünya savaşı sonrası doğum oranlarında yaşanan artış nedeniyle 1970'li yıllara gelindiğinde genç işgücü sayısında oldukça büyük bir artış yaşanmıştır. Genç işgücündeki bu artış ücretlerin azalmasına ve aynı zamanda da istihdam olanaklarının işgücü arzının altında seyretmesine neden olmuştur. Bu dönem genç işsizlik sorununun gündeme geldiği bir dönem olarak ön plana çıkmıştır.

OECD ülkelerindeki genç nüfus oranı 1970'lerden sonra yirmi yıllık süre boyunca doğum oranlarındaki azalmaya bağlı olarak sürekli düşüş göstermiştir. Yani genç işsizlik oranı doğum oranları ile aynı yönde seyretmiştir.

Literatürde genç işgücündeki bir artış ya da azalışın işgücü piyasasına etkileri konusunda yapılan birçok çalışma mevcuttur. Yapılan çalışmalardan bir tanesi 15 OECD ülkesini kapsamakta ve çalışmada yaklaşık 20 yıllık bir süre zarfı boyunca genç işsizliği ve genç işgücü arasındaki etkileşim incelenmektedir. Çalışma sonucunda genç işgücündeki %10'luk bir artışın genç işsizliği %5 oranında arttırdığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Nüfus artış hızının yüksek olması ve buna paralel olarak genç işsizliğinin giderek yükselmesi gelişmekte olan ülke ekonomilerinin ortak özelliklerindedir. Söz konusu ekonomilerde her yıl işgücü piyasasına katılan gençlerin sayısı artmakta ve eğitim imkanlarının kısıtlı olması da gençlerin erken yaşta işgücü piyasasına girmesine neden olmaktadır. İstihdam olanaklarının kısıtlı olması gelişmekte olan ülkelerde hızla artan genç işgücünün uzun süreli ve uygun bir işte istihdam edilmesini önlemektedir. Bu nedenle işsizlik ve eksik istihdam söz konusu ülkelerin işgücü piyasasının kronik bir sorunu haline gelmiştir.

3.1.4.Eğitim Düzeyi

Genç işsizlikte son derece önemli olan noktalardan biriside eğitim düzeyidir. Çünkü eğitim düzeyi işgücünün niteliği ve istihdam edildiğinde bireyin işini ne ölçüde yerine getirebileceği hususunda bilgi sağlamaktadır. Çalışma hayatına iyi bir iş ile başlayan genç işgücünün daha sonrası için daha kısa süreli olarak işsizliği tecrübe edeceği muhtemeldir.

İktisat teorisi, eğitim düzeyi arttıkça işsizliğin azalacağına dikkat çekmektedir. Eğitim seviyesi arttıkça genç işsizliği azalmaktadır fakat bu önermede işsizlik oranın eğitimden yeni ayrılan gençlerin arasında yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de lise mezunları arasındaki işsizlik ortalama işsizlikten daha yüksek seviyede seyretmektedir. Bu durum eğitim seviyesi arttıkça işsizlik oranının düşeceği yönündeki önermeyi tersine çevirmektedir.

Türkiye’de ve diğer gelişmekte olan ülkelerde sorun eğitim düzeyi değil mevcut eğitim seviyesinin iş ortamın aktarılamamasıdır. Yani başka bir deyişle sorun emek talebinin, uygun olmayan kalkınma stratejilerinden dolayı yetersiz kalmasıdır (Gürsel ve Ulusoy, 1999: 121).

Türkiye’de işgücü piyasası ve eğitim sistemi arasındaki bağ etkin bir biçimde kurulamamıştır. Bu sebeple ekonominin ihtiyacı olan bilgi ve beceriye sahip işgücünün yetiştirilmesinde eğitim sistemi yeterli olmamaktadır. Ekonominin istihdam yaratma kapasitesi düşüktür ve bu nedenle işgücüne yeterli derecede iş olanağı sağlanamamaktadır (Erdayı, 2009: 133-161).

Genç işgücünün emek piyasasına ilk defa girmesi dolayısıyla da yeterli bilgi ve beceriye sahip olmaması ve bu anlamda işverenlere ek bir maliyet yüklemeleri nedeniyle tercih edilmemeleri, aile sorumlulukları olmayanlarında işi terk etmeleri ülkemizde gençler için birer dezavantaj oluşturduğundan genç işsizliğin artmasına neden olmaktadır (Karabıyık, 2009: 301).

3.1.5. Cinsiyet

Ülkeden ülkeye genç işsizliği verileri farklılık göstermektedir ve bunun yanında 15-24 yaş grubu kadınları aynı yaş grubundaki erkeklere göre işsizlikten daha fazla etkilendiği gözlemlenmektedir. Yapılan çalışmalar, kadınların erkekler ile eşit imkanlarda çalışma imkanına sahip olmadığını göstermektedir. Genç erkeklere göre genç kadınlar vasıflarına uygun bir işi daha zor bulabilmektedir. Genç kadın işgücünün karşılaştığı problemler arasında, taşeron sözleşmeleri, geçici işler, part time çalışma ve enformel sektörde istihdam yer almaktadır. Genç kadınlar genç erkeklerle aynı vasa sahip olmalarına rağmen erkeklere göre iş bulmakta zorlanma nedenlerinin başında geleneksel sebepler gelmektedir (Murat, 1995: 175-194).

Bölgesel kalkınmanın düşük seviyelerde seyretmesi ve ekonomik kalkınma hızının düşük olduğu bölgelerde iş imkanlarının kısıtlı olması kırdan kente göçün artmasına neden olmaktadır bu durum aynı zamanda kent nüfusunda hızlı bir artışa sebebiyet vermektedir. Nüfusun büyük çoğunluğunun kentlerde toplanması ve kent nüfusunun kıra göre hızla yükselmesi kent işsizliğinin artmasına neden olmaktadır (Çolak, 2007: 47).

Kırdan kente yaşanan göçlerle genç kadın işgücünün sektörler arasında dağılımı hızlı olmamaktadır. Tarım sektöründen ayrılan kadınların tarım dışı sektörlerde istihdamı oldukça güç olmaktadır. Türkiye’de genç kadınlar çalışma hayatında kent iş pazarında yeterli teşviği görememektedir. Genç kadınların okullaşma oranlarının düşük olması işgücü piyasasında emeğini sunacak niteliğe sahip olmasını engellemektedir (Tatlıdil ve Xanthacou, 2002: 11).

Diğer yandan kadınlar kırdan kente göç ile beraber daha fazla ev işleri ile meşgul olduğundan kadınların kentlerde işgücüne katılım oranı da düşmektedir. İşgücü piyasasında işgücüne katılım oranının düşmesi işsiz ve istihdam edilenlerin toplamının payının azaldığını göstermektedir. Bunun yanı sıra işgücüne katılım oranının düşük olmasının nedenleri arasında kadınların işgücüne katılımının düşük olması da yer almaktadır (Ercan, 2007: 23-37). Sonuç olarak tarım istihdamında meydana gelen azalma işgücü piyasasında cinsiyet ayrımcılığına neden olmaktadır.

3.1.6. Vasıf Uyuşmazlığı

Genç işsizliği ele alınırken bu kategorideki yüksek işsizlik oranının özünde hangi sebeplerin olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Burada açıklanması gereken iki durum vardır.

Birinci durum genç işsizlerin büyük bölümü ilk kez iş arayanlardan oluşmakta bu nedenle de işsizlik oranının yüksek olması doğal görünmektedir. Çünkü iş bulmak için geçen süre ayları hatta yılları alabilir. İkinci bir durum ise ilk kez iş arayan gençlerin içinde uzun süre iş arayanların çoğunluğu oluşturmasından kaynaklanan vasıf uyuşmazlığıdır.

Uzun süreli işsizlik OECD'ye göre, bir yıldan fazla süredir işsiz olunması olarak tanımlanmaktadır. Bu iki olgunun birleşmesinden fiili durum oluşmaktadır fakat burada dikkat edilmesi gereken husus hangi olgunun daha ağırlıklı olduğudur (Gürsel ve Ulusoy, 1999: 102).

İlk defa iş arayan gençlerin büyük bir bölümünün okuldan yeni mezun olmuş ya da askerliğini yeni bitirmiş kişilerden oluştuğu tahmin edilmektedir. Emek piyasasında aranan niteliklere uygun olmama, tecrübesizlik, ücret beklentilerinin yüksek olması ve bu durumlarda yol gösterecek kurumların olmayışı genç işsizliği arttıran etmenler arasında yer almaktadır (Yentürk ve Başlevent, 2007: 10).

Eğitimli gruplar arasında işsizliğin ön plana çıktığı yıllar 2000'li yıllardır. Özellikle Son dönemlerde yüksek eğitim almış bireylerin vasıflarına ve becerilerine uygun işler bulması oldukça zor hale gelmiştir. Konunun temel boyutunu emek piyasalarında eğitimli kişilere yönelik talep yetersizliği oluştururken, öte yandan piyasa talebini aşan eğitimli işgücü arzı ise sorunun diğer boyutunu göstermektedir. Bu durum üniversiteli gençler arasında işsizliğin artmasına neden olurken, aynı zamanda istihdam edilenlerinde vasıflarının altında işlerde faaliyet göstermesine neden olmaktadır (Akgeyik, 2012: 58). Söz konusu durum Türkiye'de aşırı vasıflılık halini de önemli bir problem olarak karşımıza çıkartmaktadır.

Üniversite eğitimi bireysel ve toplumsal açıdan önemlidir fakat mevcut ekonomik yapı bu formasyona uygun iş yaratmadığı takdirde bu durum ciddi bir kaynak israfı olarak ön plana çıkacaktır. Ayrıca bu durum bireysel açıdan gelir, iş ve yaşam tatminsizliğini de beraberimde getirecektir (Akgeyik, 2012: 59).

Durum işverenler açısından değerlendirildiğinde ise; işte daha uzun yıllar çalışmış ve daha tecrübeli bir bireyin işine son verilmesi gençlerin işine son verilmesinden daha fazla maliyete katlanması anlamına gelmektedir. Genç çalışanlar ücret beklentisinin karşılanamaması, vasıf uyuşmazlığı ve tecrübe eksikliği nedeniyle istihdamda bir daralma meydana geldiğinde gözden çıkarılan ilk gruplar arasında yer almaktadır. Bütün bu durumlar genç çalışanların işten çıkarılmasının ana nedenleridir. Özellikle eğitim düzeyi yüksek olan gençlerin asgari ücretle çalışmak istememesi sebebiyle iş arama süresi uzamakta ve işin ve ücretin beğenilmemesinden kaynaklı iradi işsizlik ortaya çıkmaktadır.

3.1.7. Etnik Köken ve Göç

Genç işsizliğin sebeplerinden birisi de hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde işverenlerin gençlere ve özellikle de ülke nüfusu içerisinde azınlık miiyetinde bulunan gençlere yönelik yaptığı ayrımcılıklardır. Gençler çoğu ülkede etnik kökenlerinden dolayı engellerle karşı karşıya kalmaktadır (Kuvvetli Yavaş, 2010:36).

Özellikle ABD gibi batılı ülkelerde etnik köken genç işsizliğı belirleyen mikro konulardan bir tanesidir. ABD ‘de ortalama genç işsizliğı oranı içerisinde siyahi genç işsizlerin oranı beyaz genç işsizlerinin oranından yüksektir.

Göç hareketleri içerisinde, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde genç yaş grubundaki kişiler büyük çoğunluğu oluşturmaktadır. Göç tarımsal faaliyetlerden tarım dışı faaliyete geçişin ya da tarımdan sanayiye geçişin bir sonucudur. Tarımdan diğer sektörlere geçiş söz konusu sektörlerde yeni iş imkanları yarattığından, göçlerde artış yaşanmaktadır. Göçlerle birlikte şehir nüfusu içerisinde artan genç işgücü ucuz işgücü haline gelirken, bu durum açık işsizliğinde artmasına neden olmaktadır (Kuvvetli Yavaş, 2010:36).

3.2. Türkiye’de Genç İşsizliğin Genel Görünümü

Çalışmanın buraya kadar olan kısmında gençlik, genç işsizliğı tanımlamaları ve bu işsizliğin nedenlerine değinilerek genç işsizliğinin daha iyi anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu kısımda ise, genç işsizliğı yaş, cinsiyet, eğitim ve sosyal güvenlik kurumuna kayıtlılığa göre değerlendirilerek Türkiye’nin genç işsizlerinin profili çizilecektir.

3.2.1. Gençlerin Yaş grubuna Göre İşgücüne Katılım Durumları

Genç işsizlik oranları, dünya genelinde olduğu gibi genel işsizlik oranları içerisinde Türkiye’de de yüksek düzeyde seyretmektedir. Genç işsizliğinin yaşa göre dağılımı, bu işsizliğin yapısının incelenmesinde bilinmesi gereken mühim konulardan bir tanesidir. Genç işsizliğı, genel olarak 15-19 ve 20-24 yaş aralıkları esas alınarak incelenir.

Tablo 3.1 Türkiye’de gençlerin yaş grubuna göre işgücüne katılma oranlarını göstermektedir.

Tablo 3.1: Türkiye’de Gençlerin Yaş Grubuna Göre İşgücüne Katılma Oranları

Yıllar	Toplam		Erkek		Kadın	
	15-19	20-24	15-19	20-24	15-19	20-24
2000	35,5	49,9	45,6	71,9	24,4	31,5
2001	33,5	51,1	43,2	71,9	23,1	33,5
2002	31,7	50,4	39,7	69,4	23,1	34,5
2003	28,4	48,8	35,5	68,4	20,9	32,3
2004	26,2	50,5	34,2	72,7	17,6	32,1
2005	26,6	50,2	35,4	72,7	17,1	31,7
2006	26,6	49,5	35,2	71,5	17,3	31,3
2007	26,8	49,9	36,3	71,4	16,6	32,1
2008	27,3	50,6	36,7	71,8	17,1	33,2
2009	27,5	51,7	37,0	72,3	17,3	34,5
2010	26,6	52,2	35,6	71,6	17,0	36,0
2011	26,6	53,8	35,8	72,9	17,0	37,1
2012	25,4	52,9	34,6	70,7	15,8	36,7
2013	26,2	55,4	35,3	72,7	16,6	39,5
2014	27,8	55,9	37,8	73,8	17,1	39,1
2015	28,2	57,9	37,5	74,5	18,4	42,2
2016	28,2	58,6	37,1	74,6	18,8	43,0
2017	28,5	60,0	38,2	75,1	18,1	45,1

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Gençlerin yaş grubuna göre iş gücüne katılma oranları yıllar itibari ile incelendiğinde, 2001 yılında 15-19 yaş aralığındaki iş gücüne katılma oranı %35,5 iken, 20-24 yaş aralığında %49,9 oranına yükseldiği gözlemlenmektedir. Bu oran 15-19 yaş aralığı için yıllar itibariyle azalış göstermiştir. Ancak 2006-2010 yılları arasında oranın tekrar yükseldiği gözlemlenmektedir. 2011-2013 yılları arasında azalmasına rağmen, günümüze yaklaştığında tekrar artış eğilimine girdiği gözlenmiştir. 20-24 yaş aralığındaki nüfusun iş gücüne katılma oranı 2001 yılında %49,9 oranında iken yıllar itibariyle dalgalanmalar görülmekle birlikte belirgin bir artış gözlemlenmemiş, 2014 yılında ise yaklaşık %3 artış ile %55.4 oranında gerçekleşmiş ve 2017 yılında kadar artış göstererek ilgili yılda 20-24 yaş aralığında %60 oranında iş gücüne katılma oranında ulaşıldığı gözlemlenmektedir.

İlgili verinin cinsiyetlere göre dağılımı incelendiğinde ise 2001 yılında %45,6 olan iş gücüne katılma oranı 15-19 yaş aralığında 2017 yılında %38,2 oranına düşmüş; 20-24 yaş

aralığında ise 2001 yılında %20 olan oran 2002 yılında %71.9 oranına ulaşmış yıllar itibari ile de yatay bir seyir izleyerek 2017 yılında %75.1 oranında gerçekleşmiştir.

Kadınların iş gücüne katılma oranı incelendiğinde ise 15-19 yaş aralığında 2001 yılında %24,4 oranında iken yıllar içerisinde ağırlıklı olarak yatay dalgalanmalar göstererek 2017 yılında %18,1 oranına gerilemiştir. 20-24 yaş aralığı incelendiğinde ise 2001 yılında %31.5 aralığında iş gücüne katılım sağlanmışken 2014 yılında yaklaşık %3.5 artış göstererek %39.5, 2015 yılında %42.2, 2015 yılında ise %45,1 oranına kadar artış göstermiştir.

3.2.2.Gençlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılım Durumları

Gençlerin işgücüne katılımını eğitim durumuna göre değerlendirdiğimizde, işgücüne katılım oranları ve eğitim düzeyi arasında paralellik olduğu görülmektedir. İşgücüne katılım oranı, okuma yazma bilmeyenler ve ilkokul mezunları arasında en düşük seviyededir. Buna karşılık işgücüne katılım oranı yüksekokul ve fakülte mezunları arasında en yüksek düzeydedir.

Tablo 3.2’de gençlerin eğitim durumlarına göre iş gücüne katılma oranları yer almaktadır.

Tablo 3.2: Türkiye’de Gençlerin Eğitim Durumuna Göre İşgücüne Katılma Oranları

Yıllar	Okuma yazma bilmeyen	Okuma Yazma Bilen Fakat Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul veya Dengi	Genel Lise	Yüksekokul veya Fakülte
2000	31,6	24,6	51,8	28,9	36,1	69,8
2001	27,8	27,9	52,1	30,8	37,2	71,8
2002	24,5	19,8	51,6	34,4	33,8	71,6
2003	27,0	17,1	48,9	37,9	29,0	72,6
2004	23,4	26,2	48,0	48,9	31,7	79,0
2005	21,8	28,1	46,2	58,7	30,3	74,0
2006	18,4	29,1	45,3	59,9	31,2	75,4
2007	17,5	29,6	46,1	67,9	31,2	76,3
2008	17,8	32,5	45,9	69,5	32,6	76,0
2009	19,9	34,4	47,2	71,8	36,0	76,1
2010	21,1	36,1	46,5	71,0	32,8	71,9
2011	21,7	36,5	48,6	74,2	32,8	74,4
2012	17,7	34,9	47,3	80,1	30,6	73,5
2013	21,1	40,6	17,8	15,4	32,2	74,9
2014	23,9	42,3	26,1	14,4	31,1	7,7
2015	24,4	4,8	28,4	17,3	32,9	75,1
2016	21,0	43,4	33,7	19,9	32,5	75,0
2017	23,3	42,6	4,8	23,4	32,3	78,2

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

2000 yılında okuma yazma bilmeyen gençlerin %31,6’sı işgücüne katılırken, belirli yıllarda artış olsa da genel itibariyle %23.3 oranına kadar gerilediği görülmektedir. Okuma yazma bilen fakar herhangi bir okul bitirmemiş genç nüfusun işgücüne katılma oranları incelendiğinde 2000 yılında %24,6 olarak gerçekleşmiş 2002 ve 2003 yıllarında azalış göstermesine rağmen genel itibari ile artış eğiliminde hareket sergilemiş ve 2017 yılında %42,6 olarak gerçekleşmiştir. İlkokul mezunlarının iş gücüne katılma oranları da 2000 yılında %51,8 iken 2007 yılında kadar düzenli olarak azalış göstermiş ancak 2007-2012 yılları arasında yatay olarak dalgalanma göstermiş 2012 yılında %47,3 olan iş gücüne katılım oranı 2013 yılında %17,8’e gerilemiş, 2013-2017 yılları arasında tekrar düzenli olarak artış göstermiş ve 2017 yılında %42,8 oranında gerçekleşmiştir. Ortaokul ve dengi okullardan mezun olan genç nüfusun iş gücüne katılmoranı 2000 yılında %28,9 iken 2013 yılına kadar düzenli olarak artış göstermiş 2013 yılında ise bu oran %15,4’e 2014 yılında ise %14,4’e gerilemiş. İlerleyen yıllarda tekrar artış eğilimine girmiş ve 2017 yılında %23,4 olarak gerçekleşmiştir. Genel lise mezunu

gençlerin işgücüne katılma oranlarında ise 2000 yılında %36,1 oranında olan iş gücüne katılma oranının yıllar itibari ile yatay bir seyir izleyerek 2017 yılında %32,3 oranına gerilemiştir.

Son olarak, yükseköğretim ve fakülte mezunlarının işgücüne katılma oranları incelendiğinde 2000 yılında %69,8 olarak gerçekleşen oran 2004 yılında %79'a yükselmiş ancak 2005-2010 yıllarında arasında azalış göstererek 2010 yılında %71,9 olarak gerçekleşmiş devam eden yıllarda ise artış göstererek 2017 yılında %78,2 oranına ulaşmıştır.

3.2.3.Yaş Grubuna Göre Genç İşsizlerin Dağılımı

Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de genel işsizlik oranı içerisinde genç işsizlik oranı yüksek düzeyde seyretmektedir. Genç işsizliği ele alınırken bu işsizliğin hangi yaş grubunda artış gösterdiği önem taşımaktadır. Bu noktada genç işsizliği 15-19 ve 20-24 yaş grupları esas alınarak değerlendirilmektedir.

Tablo 3.3'de yaş gruplarına göre genç işsizlik oranları yer almaktadır.

Tablo 3.3: Türkiye'de Yaş Grubuna Göre Genç İşsizlik Oranları (%)

Yıllar	15-19	20-24
2000	10,7	14,8
2001	14,6	17,3
2002	16,7	20,8
2003	17,9	22,1
2004	17,7	22,2
2005	18,2	20,9
2006	17,4	20,1
2007	19,7	20,1
2008	19,6	21,0
2009	23,6	26,3
2010	18,8	23,5
2011	15,8	19,8
2012	14,9	19,0
2013	16,4	20,0
2014	16,1	18,9
2015	16,5	19,7
2016	16,2	21,5
2017	17,0	22,8

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

15-19 yaş aralığında 2000 yılında %10,7 olarak gerçekleşen işsizlik oranı yıllar itibari ile artış göstererek 2009 yılında %23,6 oranına yükselmiş, 2010 yılında ise tekrar yaklaşık %5'lik bir düşüş ile %18,8, 2011 yılında %15,8 , 2012 yılında %14,9 oranına gerilemiş ancak takip eden yıllarda tekrar artış eğilimine girerek 2017 yılında %17 oranına ulaşmıştır. 20-24 yaş aralığında ise 2000-2009 yılları arasında %14,8 -%26,3 oranlarında dalgalanmalar gerçekleşmiş 2010, 2011, 2012 yıllarında azalış gösterse de takip eden yıllarda tekrar yükseliş trendine girerek 2017 yılında %22,8 oranında gerçekleşmiştir.

3.2.4.Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizliğin Dağılımı

Gençler, kendilerine daha iyi yaşam koşulları sağlamak ve toplumda bir statü sahibi olabilmek gibi amaçlarla eğitim sistemi içinde yer almaya çabalamaktadır. Günümüzde gerek çalışma hayatı gerekse toplumda ulaşmayı hedefledikleri statü hakkında net fikirlere sahip olan gençler, daha yüksek eğitim alma amacıyla tüm fırsatları kollamaktadır (Murat ve Şahin, 2011: 97).

Uluslararası karşılaştırmalar yapıldığında gelişmiş ülkelerde eğitim düzeyi arttıkça işsizliğin azaldığı görülmektedir. Ancak bu durumun Türkiye için geçerli olduğunu söylemek mümkün değildir. Tablo 3.4 Türkiye’de eğitim seviyesine göre genç işsizlik oranlarına yer vermektedir.

Tablo 3.4: Türkiye’de Eğitim Durumuna Göre Genç İşsizlik Oranları (%)

Yılar	Okuma-yazma bilmeyen	Okuma yazma bilen fakat bir okul bitirmeye	İlkokul	Ortaokul veya dengi meslek okul	Genel lise	Yüksekokul veya fakülte
2000	5,0	11,0	8,3	13,7	20,6	28,3
2001	8,7	14,4	10,6	17,7	24,0	30,7
2002	11,5	15,7	12,4	20,7	26,8	38,3
2003	18,1	30,2	15,3	19,7	25,9	38,8
2004	9,6	13,0	13,4	19,6	26,6	39,8
2005	11,3	16,3	14,1	19,2	25,3	30,5
2006	12,5	15,3	14,7	17,9	25,2	27,2
2007	16,7	17,3	14,7	19,3	23,5	28,5
2008	11,0	19,8	14,3	18,7	25,0	29,8
2009	19,5	23,0	17,9	21,6	30,6	33,2
2010	16,4	18,4	14,9	10,9	27,2	32,5
2011	11,2	15,1	11,2	14,1	22,4	30,0
2012	9,0	14,8	2,5	0,0	19,8	28,5
2013	10,3	15,5	10,9	15,1	21,9	29,2
2014	23,9	42,3	26,1	14,4	31,1	72,7
2015	24,4	43,8	28,4	1,3	32,9	75,1
2016	21,0	43,4	33,7	19,9	32,5	75,0
2017	23,3	42,6	42,8	23,4	32,3	78,2

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Eğitim durumuna göre genç işsizlik oranları incelendiğinde 2000 yılında okuma yazma bilmeyen genç işsizlerin oranının %5 olduğu ve bu oranın 2004 yılına kadar düzenli olarak arttığı 2003 yılında okuma yazma bilmeyen genç işsizlerin oranının 18,1 olduğu 2004 yılına gelindiğinde ise bu oranın sert bir biçimde %9,6’ya gerilediği görülmektedir. Takip eden yıllarda dalgalanmaların yatay bir seyir izlediği ancak 2013 yılında %10,3 olan genç işsizlik oranı 2014 yılında %23,9 oranına yükseldiği ve bu tarihten itibaren yatay bir seyir izleyerek 2017 yılında %23,3 oranında kaldığı gözlemlenmektedir. Okuma yazma bilen fakat herhangi bir okul bitirmemiş genç işsizlerin oranının ise 2000 yılında %11 olarak gerçekleştiği 2003 yılında bir önceki yıla göre %15 düzeyinde artış göstererek %30,2 oranına yükseldiği ancak takip eden yılda tekrar %13 oranına gerilediği gözlemlenmektedir. Devam eden yıllarda dalgalanmalar görülse de genel itibari ile artış eğiliminde olmuş ve 2017 yılına gelindiğinde söz konusu genç işsizlik oranı %42,6 olarak gerçekleşmiştir. İlkokul mezunlarında ise oran 2000 yılında %8,3 iken 2012 yılındaki sert düşüşe rağmen 2017 yılında %42,8 oranına yükselmiştir.

Ortaokul ve dengi meslek okullarında ise 2000 yılında %13,7 olan oran 2012 yılında 0 olmasına rağmen 2017 yılında 23,4 olarak gerçekleşmiştir. Genel lise mezunu olan genç işsizlerin oranları ise 2000 yılında %20,6 iken zaman zaman azalma eğilimine girse de genel eğilim olarak artış trendinde olmuş ve 2017 yılında %32,3 olarak gerçekleşmiştir.

Son olarak Yüksekokul veya fakülte mezunu genç işsizlerin oranı incelendiğinde 2000 yılında %28,3 oranında olduğu ve yıllar içerisinde dalgalanmalar gerçekleştirdiği 2013 yılında 29,2 oranına gerilediği fakat 2014 yılı itibariyle bu sınıftaki genç işsizlerin oranının %72,7'ye yükseldiği ve bu tarihten itibaren belirgin herhangi bir azalış göstermeyerek 2017 yılında %78,2 oranında gerçekleşmiştir. Tablo yatay olarak incelendiğinde de yıllar itibari ile eğitim düzeyi arttıkça genç işsizlik oranının artış gösterdiği ve her durumda yüksekokul veya fakülte mezunu genç işsiz oranının diğer tüm sınıflardan yüksek oranda gerçekleştiği de dikkat çekmektedir.

Şekil 2: 2014-2017 yılları arasında yüksek öğrenimli genç kadın ve erkek işsizlik oranlarını göstermektedir.

Şekil 2: Yüksek Öğrenimli Genç Kadın ve Erkek İşsizliği (2014-2017)

Kaynak: TÜİK verileri kullanılarak tarafımızca hazırlanmıştır.

Yüksek öğrenim mezunu genç kadın işsizliği 2014 yılından itibaren artarak devam etmiştir. Son olarak 2017 yılında %26,1 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek öğrenim mezunu genç erkeklerin işsizlik oranları ise genç kadınların işsizlik oranına göre daha düşüktür. 2017 yılında bu oran %17,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu sonuçlar, Türkiye’de genç kadın işsizliğini nedeninin eğitim seviyesinin düşüklüğü olmadığını göstermektedir.

3.2.5. Cinsiyete Göre Genç İşsizliğin Dağılımı

Tablo 3.5’de cinsiyete göre genç işsizlik oranları verilmektedir.

Tablo 3.5: Türkiye’de Cinsiyete Göre Genç İşsizliği Oranları (%)

Yıllar	Toplam	Erkek	Kadın
2000	13,1	13,7	11,9
2001	16,2	17,2	14,4
2002	19,2	20,3	17,1
2003	20,5	21,4	18,9
2004	20,6	20,5	20,7
2005	19,9	19,5	20,5
2006	19,1	18,3	20,6
2007	20,0	19,6	20,8
2008	20,5	20,1	21,2
2009	25,3	25,4	25,0
2010	21,7	21,0	23,0
2011	18,4	17,1	20,7
2012	17,5	16,3	19,9
2013	18,7	17,0	21,9
2014	17,8	16,6	20,2
2015	18,4	16,5	22,2
2016	19,4	17,2	23,5
2017	20,3	17,4	25,6

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Yıllar itibari ile bakıldığında işsizlik oranının 2000-2003 yılları arasında artış gösterdiği 2004 yılından sonra azalış eğilimine girse de bu azalış kalıcı olamamış 2000 yılında %13,7 olan erkek genç işsiz oranı 2009 yılında %25,4 olarak gerçekleşmiştir. Takip eden yıllarda ise azalarak devam etmiştir. Genç kadın işsizlerin oranları incelendiğinde ise 2000 yılında %11,9 olan oran yıllar itibari ile yükselme eğiliminde olmuş 2010 yılına kadar düzenli olarak artış göstermiş 2010 yılında ise bir önceki yıla göre %2 oranında azalarak %23 oranında gerçekleşmiştir. Takip eden yıllarda da düzenli bir azalış gözlemlenmemiştir. Cinsiyetlere göre hazırlanan genç işsizlik oranları tablosu yatay olarak incelendiğinde ise 2000-2003 yılları arasında erkek genç işsizlerin oranı ortalama genç işsizlik oranının üstünde iken 2003 yılından itibaren erkek genç işsizlerin oranı ortalama genç işsizlik oranının altında kalmaktadır. Aynı şekilde kadın genç işsizlerin oranı yatay olarak incelendiğinde 2000-2003 yıllarında kadın genç

işsiz oranı ortalama genç işsizlik oranının altındaki iken 2003 yılından itibaren kadın genç işsizlik oranı ortalama genç işsizlik oranının üzerinde seyretmektedir. Son olarak genç işsizlik oranları 2017 yılında kadınlar için %25.6, erkekler için ise %17,4 olarak gerçekleşmiştir.

3.2.6. Gençlerin Kayıt Dışı İstihdamı

Kayıt dışı istihdam oranları değerlendirildiğinde, Türkiye’de istihdam edilenlerin yarısından fazlasının kayıt dışı olduğu görülür. 2017 yılında sağlanan istihdam artışının 520 bini kayıtlı 464 bini ise kayıtsız istihdamdan oluşmaktadır. Türkiye’de kayıt dışı istihdamın en yaygın olduğu yaş grupları ise 15-24 yaş arasındaki gençler ile 55 yaş üstü kişilerden oluşmaktadır (Sayın, 2008: 41).

15-24 yaş arası gençlerin artan kayıt dışı istihdamı ve istihdam üzerinde yüklerin ağır olması Türkiye’de işsizlik sorunun boyutunu derinleştirmektedir (Çondur ve Cömertler Şimşir, 2017:49).

Tablo 3.6’da gençlerin istihdamı kayıtlı ve kayıt dışı olarak ayırım yapılarak değerlendirmeye alındığı görülmektedir.

Tablo 3.6: Sosyal Güvenlik Kurumuna Kayıtlılığa Göre Gençlerin İstihdamı

Yıllar	Kayıtlı Değil	Kayıtlı	Toplam
2000	3159	1537	4696
2001	3171	1289	4466
2002	2957	1178	4135
2003	2648	1129	3777
2004	2446	1108	3554
2005	2316	1239	3554
2006	2228	1306	3533
2007	2088	1404	3493
2008	1958	1526	3484
2009	1957	1371	3328
2010	2018	1446	3465
2011	2073	1624	3697
2012	1856	1791	3647
2013	1805	1922	3727
2014	1825	2105	3930
2015	1831	2207	4038
2016	1798	2241	4039

2017	1859	2219	4078
------	------	------	------

Kaynak: TÜİK işgücü istatistikleri veri tabanından yararlanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

Yıllar itibari ile kayıtlı olmayan istihdam sayısı belirli dönemlerde artış gösterse de genel itibari ile azalma eğilimde oluşu görülürken, kayıtlı istihdam verilerinin de elde edilmesinde yıllar itibariyle dalgalanmalar görülmekte ancak düzenli bir artış veya azalıştan bahsedilememektedir. 2000 yılında kayıtlı olarak çalışan gençlerin sayısı 1537 iken, 2017 yılında 2219'a yükselmiştir. Kayıt dışı istihdam ise yıllara göre düşüş göstererek 2000 yılında 3159 olarak saptanırken, 2017 yılında 1859 kişiye azalmıştır.

3.3. Genç İşsizliğin Sonuçları

Tarih boyunca toplam nüfus içerisinde gençlerin yoğunluğu ülkeler için önemli bir güç kaynağı olmuştur. Ülkelerin kalkınması için kalifiye iş gücünü gençler karşılamaktadır. Bu sebeple gençlere yönelik politikaların toplumun bu gününü ve yarınını etkilemesi muhtemeldir (Yıldız vd., 2013: 215).

Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler her yıl işgücü piyasasına katılan milyonlarca gence düzgün bir iş imkanı yaratma sorunuyla yüzleşmektedir. İşgücü piyasasına gençlerin başarılı bir şekilde entegre edilememesi sorunu, ülkelerin refah ve kalkınma beklentilerine yönelik ciddi tehditler oluşturmaktadır (Aslantepe, 2007: 54).

Bireyin sahip olduğu iş söz konusu kişinin kimlik bunalımını sonlandırmasına katkı sağlayacağı gibi, aynı zamanda bireyin özgüvenini kazanmasına yardımcı olacak, bağımsızlığı ve kendine yeterlilik duygularını bireye aşılacaktır. Son derece önemli olan çalışma olgusu yerine işsizlik problemi ile karşı karşıya kalınması halinde bu durumun ciddi derecede önemli etkileri olacağını tahmin etmek hiç de zor değildir (Savcı, 2007: 93).

Gençler, işgücü piyasasına girişte zorluklar yaşadıkça ya istihdam imkanın daha yüksek olduğu başka ülkelere gitmeyi tercih edecekler ya da iş bulana kadar mevcut durumun getirdiği sosyal ekonomik ve psikolojik sorunlara katlanmak zorunda bırakılacaklardır.

3.3.1. Genç İşsizliğin Ekonomik Sonuçları

İşsizlik, ilk olarak en büyük ve en yıkıcı etkilerini ekonomik olarak göstermektedir. Bu ekonomik sorunlar ise, psikolojik ve sosyal sorunları beraberinde getirmektedir. Genç işsizliği makro ve mikro boyutta etkiler doğuran bir olgudur. Bir işte faaliyet göstermek bireye gelir güvencesi sağladığından işsizlik olgusu da kişinin gelir kaybı olarak nitelendirilmektedir. Genç işgücü, o güne kadar hiçbir işte çalışmamış olabilir ya da var olan işini kaybetmiş olabilir. Bu iki durumda genç işgücü ve ailesi için bir gelir yokluğu anlamına gelmektedir. Söz konusu durum genç işsizliğin mikro ekonomik boyutunu temsil etmektedir (Murat ve Şahin, 2011: 60).

Mikro etkilerinin yanı sıra makro etkileri de bulunan genç işsizliğin en önemli makro etkilerinin başında gençlerin aktif olarak bir işte çalışmaması sonucu üretime katkı sağlayamaması ve dolayısıyla ülke üretiminde meydana gelen kayıpla birlikte, eksik istihdama neden olmaları yer almaktadır (Taşçı ve Darıcı, 2009: 377). Ülke nüfusunun en dinamik yanını oluşturan gençlerin üretimde yer almamasıyla birlikte üretim miktarının da bu durumdan olumsuz etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır.

İşsizlik sigortası uygulamasının yaygın olduğu ülkelerde genç işsiz sayısının daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. Gençlere iş imkanlarının yaratılmadığı, özellikle Türkiye gibi genç nüfusun yüksek olduğu ülkelerde işsizlik sigortasına daha fazla başvuru olacağından devletin gider kalemlerinde bir artış yaşanması muhtemel olacaktır (Murat ve Şahin, 2011:61).

Vergiler ise, genç işsizliğin önemli etkiler yarattığı diğer bir alandır. Vergiler bir işte çalışması karşılığında kazanç elde eden gerçek ve tüzel kişilerden alındığından, genç işsizliğin yüksek olduğu ülkelerde elde edilen vergi gelirleri de azalacaktır. Vergilerin azalması devletin gelir kaynağının da düşmesine neden olacağından kamu maliyesi de bu durumdan olumsuz yönde etkilenecektir (Murat ve Şahin, 2011: 62).

Genç işsizliğin diğer bir sonucu ise kayıtdışı istihdamdır. Bireyin işsiz kalma tehlikesi yaşamaması veya işsiz kalması onu kayıtdışı olarak çalışmaya yönlendireceğinden, özellikle işsizlik sigortası uygulamasının yaygın olmadığı ülkelerde işsizlik, kayıtdışı istihdamın ana nedenlerinden birisi olarak gösterilmektedir. Genç işsizlik oranının yüksek olduğu ülkelerde genel eğilim, söz konusu genç işsizlerin kayıtdışı olarak faaliyet göstererek daha düşük ücretlere tabi olduğu ve iş güvencesinden yoksun olduğu yönündedir (Güloğlu, 2005:10-12).

3.3.2. Genç İşsizliğin Sosyal Sonuçları

İşsizlik sorunu ile yüzleşen bir genç kendisini başarısız olarak görmekte ve yenilgiyi kabullenmektedir. Bu durum söz konusu bireyin sosyalleşme sürecini sürdürmesini ve yeni bir statü kazanmasını engellemekte, ayrıca toplumdaki kendisini soyutlamasına neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar kendisini toplumdaki soyutlayan gençlerin büyük oranda suç işleme eğilimine yöneldiklerini göstermektedir. Türkiye’de genç işsizliğin yüksek olduğu ülkelerden birisi olarak tehdit altındadır.

Politika Çalışmaları Enstitüsü tarafından hazırlanan raporda genç insanların toplumun diğer kesimindeki kişilere göre daha sağlıklı olduğu ancak işsizliğin söz konusu yaş grubunun sağlığını büyük ölçüde etkilediği vurgulanmıştır. Genç işsizlerin bir işte faal olarak çalışan genç bireylere göre daha fazla sağlık sorunu ile yüzleştiği, daha fazla depresyon içinde olduğu ve bunun yanı sıra söz konusu kişiler arasında intihar oranlarının daha yüksek olduğu belirtilmiştir (Güler, 2005: 376).

İşsizlik bireyin normal sosyalleşme sürecini de etkilemektedir. Çalışma hayatına girerek her genç birey, yeni bir sosyal kimlik elde etmeyi amaçlamaktadır. Ancak işsizlik bu süreci sekteye uğratmasının yanı sıra gençlerin yaşamını idame ettirebilmesi için gerekli maddi imkanlara ulaşmasını engeller ve söz konusu bireyleri sosyal ve kültürel olarak da etkiler. Yani genç işsiz sadece gelirden mahrum kalmaz aynı zamanda çalışma yaşamının ve iş tecrübesinin kendisine katacağı sosyal yaşamında dışında kalır (Gündoğan, 1999: 70).

3.4. Literatür Taraması

Uluslararası ve ulusal yazında genç işsizlik ve genç işsizliği etkileyen faktörler için kapsamlı literatür taraması yapıldığında bu konu üzerine yapılmış birçok çalışma olduğu görülmektedir. Uluslararası alanda yapılan bazı önemli çalışmalar şunlardır;

Green, Loon ve Mangan (2000), çalışmalarında Kuzey Avustralya çalışma piyasası koşulları, eğitim düzeyi, cinsiyet, din, tecrübe, yaş farkı gibi değişkenleri kullanılarak bu değişkenlerin genç işsizlik üzerindeki etkisi logit model yardımıyla incelenmişlerdir. Çalışma sonucunda genç işsizliği en çok etkileyen faktörün eğitim olduğu tespit edilmiştir. O’Higgins (2003), yapmış olduğu çalışmada geçiş ekonomileri ve gelişmekte olan ülkelerde genç işgücü piyasasının özelliklerini incelemiştir. Çalışma sonucunda geçiş ekonomileri ve

gelişmekte olan ülkelerde genç işsizliği etkileyen etmenlerin işgücü piyasası koşulları ve demografik faktörler olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akhtar ve Shahnaz (2005), çalışmalarında Pakistan ekonomisinde 1991-2004 döneminde genç işsizliği belirleyen faktörleri ampirik olarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda ekonomik büyümenin genç işsizliği negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Ayrıca kamu sektör yatırımları ile kıyaslandığında özel sektör yatırımlarının genç işsizliği daha fazla azaltıcı etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Perugini ve Signorelli (2010), 1999-2006 dönemine ait verileri kullanarak Avrupa Birliğinde genç işgücü piyasasını etkileyen bölgesel değişiklikleri ve farklılıkları panel veri yöntemiyle incelemişlerdir. Bölgelerin doğu/batı alt örneklerinin erkeklerde ve kadınlarda genç işsizliğinin belirleyicilerinde dikkat çeken farklılıklar olarak vurgulanmıştır. Anyanwu (2013), çalışmasında ticari dışa açıklığın genç işsizlik üzerine etkisini ele almıştır. Çalışma sonucunda ticari açıklıkta meydana gelen artışın genç nüfusunda istihdamını arttığı buna paralel olarak da genç işsizliği azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra çalışmada ihracat sektörünün sermaye yoğun bir yapı arz etmesi halinde genç işsizliği arttıracığı vurgulanmıştır. Msigwa ve Kipsha (2013), çalışmalarında Tanzanya ekonomisi için çoklu regresyon modeli yardımıyla genç işsizliği belirleyen etmenleri araştırmışlardır. Ampirik sonuçlara göre, genç işsizliğini anlamlı bir şekilde etkileyen faktörler; cinsiyet, coğrafi mekan, eğitim ve meden haldir.

Türkiye’de de genç işsizlik üzerine yapılan çok sayıda ampirik çalışma mevcuttur. Çalışmalarda ele alınan dönem ve değişkenlere göre yapılan tespitler farklılık göstermekte olup, tablo 3.7’de yapılan bazı çalışmalar özetlenmiştir.

Tablo 3.7: Genç İşsizliği üzerine Yapılmış Çalışmalar

Çalışmanın Adı	Yazar(lar)	Veri Seti ve Dönemi	Yöntem	Bulgular
Türkiye’de Genç İşsizliği Eğitim ve Büyüme İlişkisi (1988-2008)	Balcı ve Arslan (2008)	Genç işsizlik oranı (GİO), yüksek öğretim okullaşma oranı, ortaöğretim okullaşma oranı, büyüme oranı 1988-2008	En Küçük Kareler Yöntemi	Ekonomik büyüme ve genç işsizliği arasında anlamlı bir ilişki bulunmazken, yüksek öğretim okullaşma oranı ve genç işsizlik arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Eğitimdeki artış ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemekte ve genç işsizler çoğunlukla eğitimsiz kişilerden oluşmaktadır.
Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi	Kabaklarlı ve Murat (2011)	TÜFE, GSYH, GİO, Gayri safi sabit sermaye yatırımları, verimlilik 2005-2010	Johansen Eşbütünleşme Analizi	Genç işsizlik, reel Büyüme, yatırımlar, verimlilik ve Enflasyon arasında uzun dönemli ilişki mevcuttur. Enflasyon ve verimlilik genç işsizliği olumlu yönde etkilerken, büyüme ve yatırımlar genç işsizliği olumsuz yönde etkilemektedir.
Türkiye’de 1988-2010 Döneminde Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisinin Analizi	Sayın (2011)	GSYH, GİO, Orta öğretim ve Yüksek öğretim okullaşma oranı 1988-2010	VAR Analizi	GİO → Orta Öğretim Okullaşma oranı GİO → Yüksek Öğretim Okullaşma Oranı Orta Öğretim Okullaşma oranı → GSYH Orta Öğretim Okullaşma oranına doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur. Kendisinden sonra Genç işsizliği en çok etkileyen değişken GSYH ve yüksek öğretim okullaşma oranıdır.
Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme	Çondur ve Bölükbaş (2014)	GSYH, ÜFE, GİO 2000:01-2010:04	Granger Nedensellik Analizi	Gİ → GSYH ÜFE’den → Gİ ÜFE’den → GSYH doğru nedensellik ilişkisi mevcuttur.
Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz	Günaydın ve Çetin (2015)	Ticari açıklık, kişi başına reel gelir, enflasyon, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, 1988-2013	ARDL Sınır Testi Yaklaşımı ve Granger Nedensellik Analizi	Uzun dönemde Gİ ↔ Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımları arasında çift, Enflasyon, reel gelir, ticari açıklık → Gİ tek yönlü nedensellik ilişkisi vardır. Enflasyon, ticari açıklık ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları uzun dönemde Genç işsizliği negatif etkilemektedir.
Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi	Çondur Cömertler Şimşir (2017)	Eğitim Harcamalarının GSYH’da ki payı, ekonomik büyüme ve genç işsizlik oranı 1991-2016	En Küçük Kareler Yöntemi	Eğitim harcamalarının GSYH’deki payı arttıkça genç işsizlik artırırken, GSYH’de meydana gelen artışlar genç işsizliğini azaltmaktadır.

Genç İşsizliği, Suç, Göç, İntihar ve Boşanma Düzeyleri ile İlişkili Midir? Türkiye’den Ampirik Bir Kanıt	Özer ve Topal (2017)	Genç işsizliği, genel suç düzeyi, bölgesel göç, genç intiharları, genç boşanmaları	Panel Veri Analizi	Genç işsizliği suç, göç ve intiharı ve boşanmayı uzun dönemde anlamlı ve pozitif olarak etkilemektedir. Ayrıca genç işsizlik intihar boşanma, göç toplumsal sorunlarının bir nedenidir.
Eşbütünleşme Analizi ile Genç İşsizliği Etkileyen Değişkenlerin Araştırılması	Arı ve Yıldız (2017)	Genç işsizlik oranı, Nüfus artış oranı, yüksek öğretim okullaşma oranı	Johansen Eşbütünleşme Analizi	Uzun dönemde nüfus artış oranı ve yüksek öğretim okullaşma oranı genç işsizlik üzerinde pozitif yönde etkilidir.
İthalattaki Değişimin Genç İşsizliğe Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama	Cenger ve Çütücü (2018)	Genç işsizlik, ithalat 2005:01-2017:03	Engle Granger Eşbütünleşme Analizi, Granger Nedensellik Analizi	Eşbütünleşme Analizi sonuçlarına göre genç işsizlik ve ithalat arasında uzun dönemli bir ilişki yoktur. Ayrıca değişkenler arasında nedensellik ilişkisi de saptanamamıştır.
Türkiye’de Genç İşsizliğinin, İşsizlik Histerisi Hipotezi Çerçevesinde Yapısal Kırılmalar Testi ile Analizi	Yavuzaslan, Damar, Sönmez Özdaş, Uyar, ve Akılotu (2018)	Genç işsizlik oranı 2005:01-2017:02	Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi	Türkiye’de ilgili dönemde genç işsizlik histerisi geçerlidir. Uzun vadede işsizlik oranlarındaki artış doğal işsizlik oranının da artmasına neden olarak histeri etkisinin yaygınlaşmasına sebep olmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde Türkiye’de genç işsizliğin, enflasyon, ithalat, dışa açıklık, ekonomik büyüme, okullaşma oranları gibi makro faktörlerle analiz edildiği görülmektedir. Buna karşılık eğitim, cinsiyet, yaş, medeni durum, hane içerisindeki konum, hane büyüklüğü yerleşim türü gibi mikro değişkenlerle genç işsizliğini analiz eden çalışma bulunmamaktadır.

IV.BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GENÇ İŞSİZLİĞİNİN MİKRO BELİRLEYİCİLERİ ÜZERİNE EKONOMETRİK BİR ANALİZ

Çalışmada Türkiye ekonomisinde genç işsizliğin mikro belirleyicilerinin ekonometrik olarak analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla genç işsizliği etkileyen mikro değişkenlerin incelenmesi için Logit Model Analizi kullanılmıştır. Bu bölümde genç işsizliği üzerine gerçekleştirilen ekonometrik model ve sonuçlarına değinilecektir.

4.1.Tanımlayıcı İstatistikler

Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Hanehalkı İşgücü Anketi 2019 verileri kapsamında 149076 haneden 380709 ferde ait veriler kullanılmıştır. Anket verilerine göre 15-24 yaş aralığında 12651 kişi bulunmaktadır. Fakat bu kişilerden 7969 kişisi çeşitli nedenler ile işgücü piyasasına dahil değildir. Bu nedenle mevcut veri seti içerisinde 15-24 yaş aralığında ve işgücü piyasasına dahil olan 4682 bireye ait cevaplardan oluşan veri seti analize dahil edilmiştir. Veri setine ilişkin betimsel istatistikler aşağıda sunulmuştur.

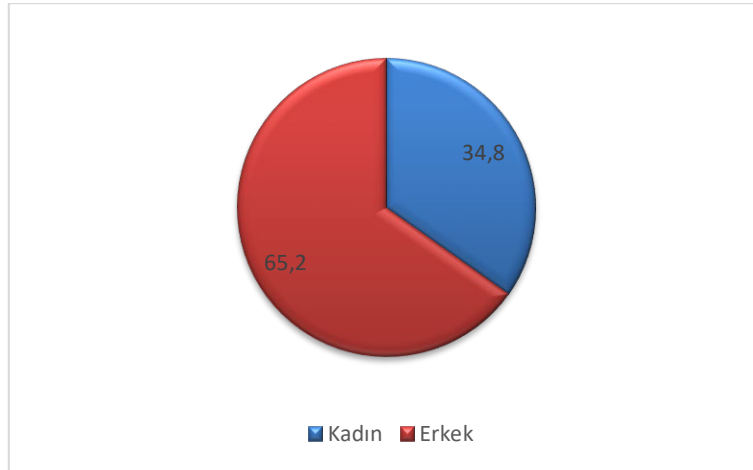
Tablo 4.1 genç işgücünün cinsiyete göre dağılımına yer vermektedir.

Tablo 4.1: Gençlerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Erkek	3054	65,2	65,2	65,2
Kadın	1628	34,8	34,8	34,8
Toplam	4682	100,0	100,0	100,0

15-24 yaş grubunda işgücüne dahil olan 4682 kişiden 3054 kişisi erkek, 1628 kişisi ise kadındır.

Gençlerin cinsiyete göre dağılım yüzdesi ise şekil 3’te görülmektedir.

Şekil 3: Gençlerin Cinsiyete Göre Dağılımı (%)

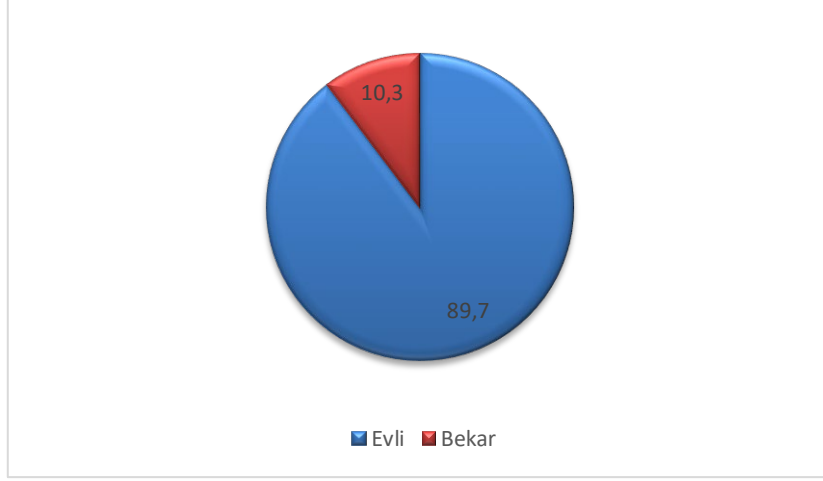
15-24 yaş grubunda işgücüne dahil olan nüfusun %65,2'si erkek, %34,8'ise kadınlardan oluşmaktadır. Kadınların 15-24 yaş grubu içerisinde işgücüne dahil olma oranlarının %34,8 olması, kadınların istihdam olanaklarından erkekler kadar iyi yararlanamadığının bir göstergesidir. Ekonomik ve sosyal engeller başta olmak üzere kadın işgücünün istihdamının düşük olmasının çeşitli nedenleri bulunmaktadır. Eğitim seviyesi, kadınların medeni durumu, çocukların varlığı ve çocuk sayısı, toplumun kadınların çalışmasına karşı tutumu ve kadın istihdamını arttırmaya yönelik yetersiz yasal düzenlemeler bu engellerin başında gelmektedir. Oysa kadın istihdamının iyileştirilmesi söz konusu yaş grubunun istihdam oranının artmasını sağlayarak genç işsizliğin azalmasına katkı yapacaktır. Bunun yanı sıra artan kadın istihdamı ülkenin sürdürülebilir büyüme ve kalkınma amaçlarına da hizmet edecektir.

Tablo 4.2: Genç İşgücünün Medeni Duruma Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Evli	4086	87,3	87,3	87,3
Bekar	596	12,7	12,7	12,7
Toplam	4682	100,0	100,0	100,0

Medeni durum işgücü piyasasına katılımı etkileyen faktörlerden birisidir. 15-24 yaş grubunda işgücüne dahil olan 4682 kişinin %12,7'si bekar iken %87,3'ü evlidir.

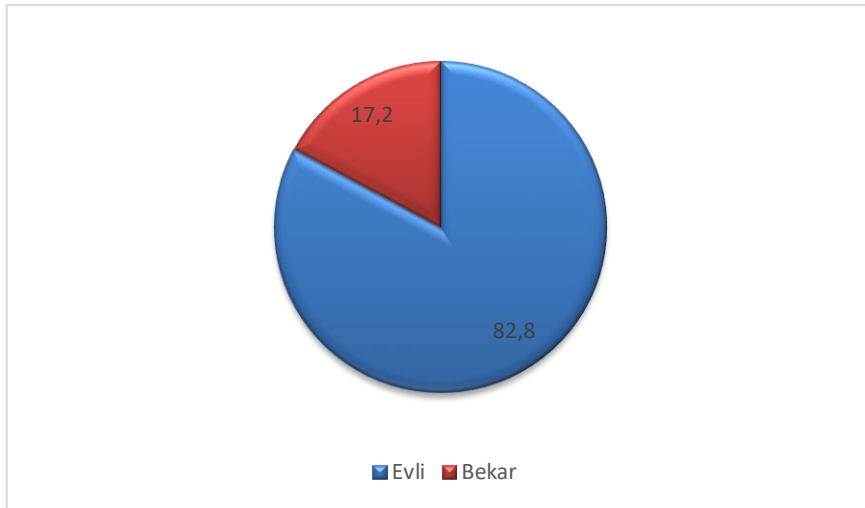
Şekil 4'te 15-24 yaş grubundaki erkeklerin medeni durumuna göre işgücüne katılım oranları yer almaktadır.

Şekil 4: 15-24 Yaş Grubundaki Erkeklerin Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılımı (%)

15-24 yaş grubunda işgücü piyasasında aktif olan 3054 genç erkekten %10,3'ü bekar, %89,7'si ise evlidir.

Şekil 5'te 15-24 yaş arasındaki kadınların medeni duruma göre işgücüne katılımları yer almaktadır.

Şekil 5: 15-24 Yaş Grubundaki kadınların Medeni Duruma Göre İşgücüne Katılımı (%)

İşgücüne dahil olan 15-24 yaş arası 1628 genç kadından %17,2'si bekadır. Buna karşılık %82,8'i ise evlidir.

Bu durum Türk toplumunun gerçeğini yansıtmaktadır. Aileleriyle birlikte geçim sağlayan bekar Erkek ve kadınlar işgücüne dahil olmayı bir zorunluluk olarak görmemekle birlikte evlendikten sonra başlayan geçim ve gelecek kaygısı iki grubuda işgücü piyasasında bulunmaya zorlayan nedenler olarak görülebilir.

Tablo 4.3 Türkiye’de bölgeler itibarıyla gençlerin işgücü piyasasına katılımlarını göstermektedir.

Tablo 4.3: Genç İşgücünün Bölgelere Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Marmara	1138	24,3	24,3	24,3
Ege	488	10,4	10,4	34,7
Akdeniz	522	11,1	11,1	45,9
İç Anadolu	851	18,2	18,2	64,1
Karadeniz	516	11,0	11,0	75,1
Doğu ve Güneydoğu Anadolu	1167	24,9	24,9	100,0
Toplam	4682	100,0	100,0	

Tablo incelendiğinde 15-24 yaş grubunda işgücüne katılımın en fazla olduğu bölge %24,9 ile Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini %24,3 ile Marmara bölgesi takip etmektedir. 15-24 yaş grubundaki işgücüne katılan 4682 işgücünden 1138 kişisi Marmara bölgesinde yer almaktadır. Marmara bölgesini %18,2 ile İç Anadolu bölgesi takip etmektedir. Akdeniz Bölgesinde işgücüne katılım oranı %11,1 iken Karadeniz bölgesinde bu oran çok büyük bir farklılık göstermemiş ve %11 olarak gerçekleşmiştir. Genç işgücünün emek piyasasına katılımının en düşük olduğu bölge ise %10,4 ile Ege bölgesidir. Ege bölgesinde işgücü piyasasındaki 4682 gençten sadece 488 kişisi emek piyasasında aktif rol almaktadır.

Tablo 4.4'te genç işgücünün eğitim seviyesine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 4.4: Genç İşgücünün Eğitim Seviyesine Göre Dağılımı

	Eğitim Seviyesi	Frekans	Yüzde	Geçerli	Toplam
	Okula Gitmemiş	337	7,2	7,2	7,2
	İlköğretim	2483	53,0	53,0	60,2
	Genel Lise veya Meslek	1148	24,5	24,5	84,8
	Yüksek Öğretim	714	15,2	15,2	100,0
	Toplam	4682	100,0	100,0	

Tablo incelendiğinde 15-24 yaş grubundaki işgücüne katılan gençlerin %53 gibi bir oranla büyük çoğunluğunun ilköğretim mezunu gençlerden oluştuğu görülmektedir. İşgücü piyasasındaki gençlerin %24,5'i genel lise veya meslek lisesi mezunu olanlardır. Hiç okula gitmemiş olan gençlerin işgücü piyasasına katılımının ise %7.2 ile en düşük seviyede olduğu görülür. Buna karşılık tabloda dikkat çeken husus yüksek öğretim mezunu gençlerin işgücü piyasasına katılımının ilköğretim ve lise mezunu gençlerden düşük olmasıdır. Türkiye'de temel eğitim 7 yaşında başlamakta ve yüksek öğretim 4 yıl kabul edildiğinde bu süreç 16 yıl sürmektedir. Bu durumda 15-24 yaş aralığının genç işgücü için temel alındığı düşünülürse, yukarıdaki tabloda yüksek öğretim mezunu genç işgücü sayısının görece düşük olması makul görünmektedir.

Gençlerin mezun olunan bölüme göre işgücü piyasasındaki oranları tablo 4.5'de yer almaktadır.

Tablo 4.5: Genç İşgücünün Mezun olunan bölüme Göre Dağılımı (%)

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Yüksek öğrenim bitirmeyen	3251	69,4	69,4	69,4
Sosyal Bilimler	732	15,6	15,6	85,1
Fen Bilimleri	607	13,0	13,0	98,0
Sağlık Bilimleri	92	2,0	2,0	100,0
Toplam	4682	100,0	100,0	

Tablo incelendiğinde işgücü piyasasında aktif olan gençlerin %69.4'ünün yüksek öğrenim bitirmeyen gençlerden oluştuğu görülmektedir. Yine tablodan çıkarılabilecek bir diğer sonuç işgücü piyasasındaki gençlerin büyük çoğunluğunun sosyal bilimlerdeki bölümlerden mezun olan gençler olduğudur. Eğitim süresinin diğer alanlara göre daha uzun olduğu sağlık bilimleri fakültesi gençlerinin sadece %2'sinin işgücü piyasasında olması ise şaşırtıcı bir sonuç değildir.

Tablo 4.6'da gençlerin işgücü durumu yer almaktadır.

Tablo 4.6: Gençlerin İşgücü Durumu

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
İstihdam	3795	18,9	18,9	18,9
İşsiz	887	81,1	81,1	100,0
Toplam	4682	100,0	100,0	

15-24 yaş grubundaki bireyler işgücü durumu açısından değerlendirildiğinde 4682 gencin %18,9'u istihdamda aktif rol alırken %81,1' işsizdir.

Anket verilerine göre söz konusu yaş aralığındaki 12651 kişiden %63'ü (7969) işgücü piyasasına dahil değildir. Bu kişilerin neden işgücü piyasasına dahil olmadığı incelendiğinde şöyle bir 4.7 gibi bir tablo karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 4.7: İşgücüne Dahil olmama Nedeni

	Frekans	Yüzde
İş aramayıp, çalışmaya hazır olan, iş bulma ümidi yok	250	3,1
İş aramayıp, çalışmaya hazır olan, Diğer	540	6,8
Mevsimlik çalışan	15	,2
Ev kadını	1265	15,9
Öğrenci	5343	67,0
Emekli	212	2,7
Ailevi ve kişisel Nedenler	275	3,5
Diğer	69	,9
Toplam	7969	100,0

Bu gençlerin %3.1'i (İş aramayıp, çalışmaya hazır olan, İş bulma ümidi yok) cevabını vermiştir. İşgücü piyasasında kendi niteliklerine göre iş bulamayacağı kanaati ile iş aramayı bırakarak işgücü piyasası dışında kalanların, ILO tanımına göre cesareti kırılmış (gücenmiş) işsiz olarak tanımlandığı hatırlanırsa, Türkiye’de gençlerin %3.1’inin resmi istatistiklerde görülmeyen fakat gerçekte işsiz olan gücenmiş işgücü grubunda yer aldığı söylenebilir. Söz konusu yaş aralığının formal eğitim dönemine denk geldiği yukarıda bahsedilmişti. Gerçekten de işgücü piyasası dışında kalan 7969 gencin %67’si öğrenci olduğu için işgücü piyasası dışında olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca bu gençlerin %15.9’unun ev hanımı olduğu için iş hayatına dahil olmadığını ifade etmiş olması, kadın nüfusun halen cinsiyetçi rolleri gereği çalışma hayatının dışında tutulduğunu göstermektedir.

Benzer bir inceleme de söz konusu veriler içerisinde fiilen çalışanların bazı değişkenlere göre dağılımı incelenerek yapılabilir.

Tablo 4.8 gençlerin sektöre göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 4.8: Gençlerin Sektöre Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
Özel	3449	90,9	90,9	90,9
Kamu	321	8,5	8,5	99,3
Diğer	25	0,7	0,7	100,0
Toplam	3795	100,0	100,0	

Çalışan gençlerin %91’inin özel sektörde çalışıyor olması, kamunun söz konusu yaş aralığındaki gençlere çok fazla istihdam fırsatı sunmadığını göstermektedir.

Gençlerin kayıtlılık durumuna ise tablo 4.9’da yer verilmiştir.

Tablo 4.9: Gençlerin Kayıtlılık Durumu

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
	Kayıtlı	1972	52,0	52,0	52,0
	Kayıtlı Değil	1823	48,0	48,0	100,0
	Toplam	3795	100,0	100,0	

Çalışan gençlerin yarıya yakını %48 herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir, yani güvencesiz çalışma koşulları altında istihdam edilmektedirler.

Tabla 4.10 gençlerin iş bulma yöntemlerini göstermektedir.

Tablo 4.10: Gençlerin İş Bulma Yöntemleri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplam Yüzde
	Kendi İmkanlarıyla	1458	38,4	64,5	64.5
	Türkiye işçi Kurumu Vasıtasıyla	90	2,4	4,0	68.5
	Özel İstihdam Ofisleri	13	0.3	0,6	69.1
	Akraba, Eş Dost aracılığıyla	659	17.4	29,2	98.2
	Diğer	40	1.1	1.8	100.0
	Toplam	2260	59,6	100.0	
Missing	System	1535	40,4		
Toplam		3795	100,0		

Çalışan gençlerin %64.5'i kendi imkanları ile ve %29.2'si eş, dost akraba vasıtası ile iş bulunduğunu beyan etmiştir. Resmi iş bulmak kurumu vasıtası ile sadece gençlerin %4'ünün iş bulmuş olması, Türkiye İş Kurumunun genç istihdam fırsatları sunma konusunda yenilikçi girişimlerde bulunması ve buna yönelik adımlar atması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Çalışanların mevcut durumu göz önüne alındığında, istihdam dışındaki genç nüfusun mevcut şartlarda çalışmaya pek de istekli olmayacağı aşikardır.

4.2. Yöntem

Bağımlı ve bağımsız değişken ayrımının yapıldığı çok değişkenli bir modelde, bağımlı değişken nominal ölçekli bir değişken olduğunda EKK tekniğiyle elde edilen tahminler yetersiz kalmaktadır. Diğer bir anlatımla, tahmin edilen varyanslar artık minimum değildir. Çünkü, EKK tekniği bağımlı değişkenin normal dağılıma uyduğunu varsaymaktadır. Bağımlı değişken nominal ölçekli olduğunda ise, bu varsayım sağlanamamaktadır.

Bağımlı bir modelde, bağımlı değişken nominal ölçekli ise, EKK tekniğine alternatif olarak kullanılabilen teknikler arasında diskriminant ve lojistik regresyon modelleri yer almaktadır (Kalaycı, 2006 :273).

İki durumlu çıktı (veya kukla değişken), bir vatandaşın son seçimde oy kullanıp kullanmadığı, bir hastanın aldığı tıbbi tedaviden sonra iyileşip iyileşmediği veya kişinin göç edip etmediği gibi iki değere sahiptir.

Bağımlı değişkenin iki durumlu olduğu regresyon modellerinde bu değişkenler kukla değişken olarak açıklanabilmektedir. Bununla beraber, bağımlı değişken iki durumlu olduğunda doğrusal regresyon modelinin uygulanması oldukça karmaşıktır.

İki durumlu çıktılarda önce, iki durumlu logit ve probit modellerin nasıl türetildiği ve nasıl uyarlanabileceği gösterilmektedir. Model uyarlandıktan sonra, test hipotezi oluşturulur ve uyarlanmış modelin ölçüm skalası hesaplanır. Ardından hakim olan tahminleyici tanımlanır. Bu kullanılan tahminlenmiş olasılıklardaki kesikli ve marjinal değişim ve logit model farkı için fark oranlarını yorumlamada yardımcı olur. Çünkü iki durumlu modeller, çıktıların farklı çeşitlerini türetmek için bazı temel modeller sağlar (Oğuzhan, 2003: 23).

İki değerli bağımlı bir olasılık modeli, logit model olarak şöyle tanımlanır;

$$P_i = E(Y = 1 / X_i) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta'x_i)}}$$

eşitliğinden $Z_i = \beta'x_i$ olarak alınırsa,

$$P_i = E(Y = 1 / X_i) = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}}$$

denklemini, kümülatif lojistik dağılımı olarak biliriz. $Z_i \rightarrow +\infty$ 'a giderken e^{-Z_i} sıfıra gider, $Z_i \rightarrow -\infty$ 'a giderken e^{-Z_i} tanımsız olarak artar ($e=2,71$). Z_i , $-\infty$ dan $+\infty$ a giderken P_i 0 ile 1 arasındadır. P_i ile Z_i arasında doğrusal olmayan bir ilişki vardır. Bu yüzden parametreleri tahmin etmek için EKK süreci kullanılamaz, doğrusal olmayan tahmin yöntemleri kullanılabilir. Kümülatif lojistik dağılım fonksiyonunun tersi alınarak logit model doğrusallaştırılabilir. $1 - P_i = \frac{1}{1 + e^{Z_i}}$ ifadesinden $\frac{P_i}{1 - P_i} = \frac{1 + e^{Z_i}}{1 + e^{-Z_i}} = e^{Z_i}$ yazılabilir. $P_i/1 - P_i$ fark oranıdır. Fark oranının doğal logaritması alınırsa, aşağıdaki parametre ve değişkenlerinde doğrusal denklem elde edilir.

$$\ln\left(\frac{P_i}{1 - P_i}\right) = \ln(e^{Z_i}) = Z_i = \beta'x_i$$

$Z_i = \beta'x_i$ denkleminin iki durumlu logit model denir. Logit modelin özellikleri şunlardır (Gujarati, 1999: 557-558);

P_i , 0'dan 1'e giderken yani Z_i , $-\infty$ dan $+\infty$ a doğru değişirken logit Z_i , $-\infty$ dan $+\infty$ a doğru değişir. Yani olasılıklar (zorunlu olarak) 0 ile 1 arasında yer alırken, logitler sınırlı değildir.

Logitler, X değişkenlerinde doğrusal olmasına rağmen olasılıkları doğrusal değildir.

İki durumlu logit modelin açıklaması şöyledir: Değişken katsayısı β_1 , X'deki bir birimlik değişiminin Z_i 'deki değişmesini ölçer. Sabit olarak alınan β_0 'ın çoğu yorumunda olduğu gibi bu yorumunda da bir anlamı olmayabilir.

Birim verilerin olduğu durumlarda, yani gözlemler tekrarlı olmadığına, $P_i = 1$ için $Z_i = \ln(1/0)$ yani söz konusu kent net göç vermişse ve $P_i = 0$ için $Z_i = \ln(0/1)$ yani söz konusu kent net göç almışsa (vermemişse) ifadelerine ulaşılır. Bu ifadelerin anlamsız olduğu açıktır.

Birim veriler söz konusu olduğunda $Z_i = \ln\left(\frac{P_i}{1 - P_i}\right) = \beta'x_i + u_i$ denklemini, EKK yöntemi ile çözülemez. Bu durumda maksimum benzerlik yöntemi, parametre tahminleri için kullanılır.

4.2.1 İki Durumlu Logit Modelin EKK Yöntemi ile Tahmini

Gruplandırılmış veya tekrarlı veriler söz konusu olduğunda, bağımlı değişken logitler x 'ler üzerine regres edilerek EKK yöntemi ile parametre tahminleri elde edilir.

$$Z_i = \ln\left(\frac{P_i}{1-P_i}\right) = \beta'x_i + u_i \text{ regresyon modelinde } u_i \text{ tesadüfi hata terimi, iki değerli bir}$$

değişken gibi sıfır ortalama ve **Hata! Yer işareti tanımlanmamış.** $1/N_i P_i(1-P_i)$ varyans ile

bağımsız olarak dağılmaktadır. Bu yüzden u_i , farklı varyanslıdır. Deneysel amaçlar için \hat{P}_i ,

bilinmeyen P_i ile yer değiştirecek, u 'nun varyansı aşağıdaki gibi olacaktır.

$$\hat{\sigma}_u^2 = \frac{1}{N_i \hat{P}_i (1 - \hat{P}_i)}$$

Çalışmada istihdam olasılığı sıfır ve bir ile sınırlanmış bir değişkendir ve bu olasılığın çeşitli sosyo-ekonomik değişkenlerin lojistik fonksiyonu olarak tanımlanacağı varsayılmaktadır. Bu vektör Z_i ile tanımlanan örnek birimin olasılığını belirtir.

$$P_i = \exp(\beta'Z_i) / (1 + \exp(\beta'Z_i))$$

burada istihdamda olan genç işgücü $P_i=1$ ve işsizler için 0'dır. Bağımlı değişken istihdam olasılığının logitidir. İki durumlu logit modelin tahmininde aşağıdaki adımlar izlenir:

1. $\hat{P}_i = n_i / N_i$, tahmini olasılık değeri hesaplanır.

2. Her bir x_i için iki durumlu logit hesaplanır, $\hat{Z}_i = \ln \hat{P}_i (1 - \hat{P}_i)$. P_i 'nin 0 v 1 değerini almasından kaçınmak için

uygulamada, $\hat{Z}_i = \ln(n_i + 1/2)/(N_i - n_i - 1/2) = \ln(\hat{P}_i + 1/2N_i)/(1 - \hat{P}_i + 1/2N_i)$ olarak hesaplanır. x_i 'nin her bir değerinde en az $5N_i$ olması önerilir.

3. Farklı varyanslılık sorununu çözmek için veri dönüşümü uygulanır. Z_i ve X_i değişken değerleri, $\hat{\sigma}_2 = \sqrt{\frac{1}{N_i \hat{P}_i (1 - \hat{P}_i)}}$, u_i 'nin standart sapmasına bölünür.

4. Dönüştürülmüş verilere EKK uygulanır. Bu süreç, ağırlıklı en küçük kareler yöntemi (AEKK) olarak bilinir. AEKK yöntemi tahmin edicileri, etkin ve yansız olacaktır.

5. EKK çatısı altında güven aralıkları ve/veya hipotez testi için örneklem hacmi büyük olduğunda sonuçlar geçerlidir. Küçük örnekleme tahmin edilen sonuçlar, çok dikkatli olarak açıklanmalıdır. Logit modelde gözlem sayısı yeteri kadar büyük değilse ($n < 30$) elde edilen tahminlere güvenilmez.

4.3. Bulgular

Çalışmada, İkili (binary) Logit analiz kullanılmıştır. İkili regresyon analizi; iki cevap içeren bağımlı değişkenlerde yapılan lojistik regresyon analizidir. Bir ya da daha fazla açıklayıcı değişken ve ikili cevap değişkeni arasındaki bağıntıyı ortaya koymaktadır. Genç işgücünün işsiz (0) veya İstihdam (1) olma durumunun bağımlı değişken olarak ele alındığı Logit model sonuçları aşağıda özetlenmiştir.

Öncelikle modelin uyum iyiliği Tablo 4.11'de görülmektedir.

Tablo 4.11: Uyum İyiliği

		Chi-square	df	Sig.
Step 1	Step	33,268	5	,000
	Block	33,268	5	,000
	Model	33,268	5	,000

Modele ait ki-kare değeri 33.268'dir ve $p \leq 0.05$ olduğundan, modeldeki tüm lojistik regresyon katsayıları istatistiksel olarak anlamlıdır.

Modele ait açıklayıcılık gücüne ait istatistikler de Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.12: Model

Step	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
1	1172,386 ^a	0,029	0,044

Sınıflandırma ise tablo 4.13’de görülmektedir.

Tablo: 4.13: Sınıflandırma

	Gözlem		Tahmin		
			labor		Percentage Correct
			0,00	1,00	
step 1	labor	,00	0	256	0,0
		1,00	0	867	100,0
	Overall Percentage				77,2

Tablo 4.13 sonuçlarına göre 0.50 kritik değer ev tahmin edilen olasılıklar yardımıyla genel olarak bağımlı değişkenin %77.2’si doğru tahmin edilmiştir.

Model sonuçları ise tablo 4.14’te yer almaktadır.

Tablo 4.14: Model Sonuçları

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
Okul	-,267	0,086	9,561	1	0,002	0,765
Hanedeki konum	-,216	0,114	3,613	1	0,057	0,806
Hane	-,367	0,123	8,855	1	0,003	0,693
Cinsiyet	-,265	0,148	3,218	1	0,073	0,767
Yerleşim Türü	,172	0,104	2,733	1	0,098	1,188
	2,799	0,451	38,591	1	0,000	16,426

Buna göre, 15-24 arası genç işgücünün istihdam olasılığı, bitirilen okul (1-bir okul bitirmeyen, ilkokul, 2- ortaokul, genel lise veya meslek lisesi, 3- yükseköğretim), ferdin hanedeki durumu (1-hane reisi, 2-eş çocuk, 3-akraba vb.), hane büyüklüğü, cinsiyet (1- erkek, 2- kadın) ve yaşanan yerleşim yeri (1-il, 2-ilçe, 3-köy) değişkenleri ile modellenmiştir. Değişkenlere ait sonuçlara tek tek bakıldığında;

Kişinin eğitim seviyesi arttıkça istihdam olasılığı 0.765 kat azalmaktadır. Bu sonuç ilk bakışta şaşırtıcı gelebilir fakat beklenen bir durumdur. Çünkü çalışmada 15-24 arası genç nüfusun işgücü durumu dikkate alınmaktadır. Resmi eğitimin 7 yaşında başladığı ve yükseköğretim dahil 16 yıl sürdüğü dikkate alındığında eğitim seviyesi arttıkça kişi (söz konusu yaş aralığı için) çalışma hayatının dışında kalmaktadır. Yani eğer ki kişi lise öğrenimi sonrasında eğitim hayatına son vermiş ve iş hayatına dahil olmuşsa söz konusu yaş aralığında çalışma hayatı içerisinde olacaktır, ancak aynı kişinin lisans veya lisansüstü eğitime devam ediyor olması halinde ise çalışma hayatının zaten dışında kalacaktır.

Kişinin hane içerisindeki konumuna ait değişken de kişinin istihdam olasılığını 0.806 kat azaltmaktadır. Söz konusu değişken 1-hanehalkı sorumlusu, 2- eş çocuk ve 3- akraba veya kardeşi ve diğerleri şeklinde kodlanmıştır. Buradan da anlaşıldığı üzere kişinin hane içerisindeki ekonomik sorumluluğu azaldıkça söz konusu yaş aralığında istihdam olasılığı azalmaktadır.

Hane büyüklüğüne ilişkin katsayı incelendiğinde ise hane büyüklüğü arttıkça kişinin istihdam olasılığı 0.693 kat azalmaktadır. Diğer taraftan cinsiyete ilişkin katsayı da beklenildiği biçimde tespit edilmiştir. Bu katsayı 1- erkek, 2- kadın olarak kodlanmıştır. Genç kadınlarda istihdam olasılığı erkeklere nazaran 0.767 kat daha azdır. Çalışmadaki diğer bir değişken de kişinin yaşadığı yerleşim yerinin 1- il, 2- ilçe, 3- köy olması şeklinde kodlanan yerleşim yeri değişkenidir. Buna göre kişinin yaşadığı yerleşim yeri küçüldükçe istihdam fırsatı 1.188 kat artmaktadır. Bu sonuç da yine beklenildiği gibidir. Çünkü kırsal alanda yaşayan 15-24 arasındaki bir gencin eğitime devam etme olasılığı (yükseköğretim kurumlarının kentsel alanlarda olduğu dikkate alınır) çok düşüktür. Bu nedenle genç nüfusun yaşadığı yerleşim yeri küçüldükçe istihdam olasılığı artmaktadır.

Elde edilen bulgulardan yola çıkılarak Türkiye’de genç nüfusun istihdam durumunun ilk olarak örgün öğretime devam edip etmeme, hane içerisindeki konumu (hanede ekonomik sorumluluk üstlenen olup olmama), yerleşim yeri büyüklüğü, hane büyüklüğü ve cinsiyet değişkenlerinden etkilendiği söylenebilir.

4.4 Türkiye’de Genç İşsizlikle Mücadele Yolları ve Çözüm Önerileri

İkinci beş yıllık kalkınma planından itibaren Türkiye’de gençlerin istihdamı ile ilgili ele alınan politikalar ülke yapılanmasında yer almaktadır. Bu planda ve sonrasında diğer tüm kalkınma planlarında gençlere yönelik programlara sıklıkla yer verilmiştir.

Uluslararası işbirliği çerçevesinde Türkiye, Birleşmiş Milletler (BM), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), ve Dünya Bankası (DB), himayesinde 2001 yılında kurulan “Gençlik İstihdam Ağı “(Youth Employment Network, YEN)’nin üyesi olmuştur. YEN’e 2006 yılında dahil olan Türkiye, gençlerin istihdamı ile ilgili ulusal eylem planı hazırlanması ve ulusal istihdam stratejisi geliştirilmesi sorumluluğunun altına girmiştir (Erdayı, 2009: 141).

Dokuzuncu kalkınma planının (2007-2013), istihdamla ilgili bölümünde gençlerin istihdamı konusu yer almaktadır. Gençler arasındaki işsizlik sorununu ön plana çıkaran plan, genç işsizliğini azaltma konusunda işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak ve özellikle gençlerin istihdamını arttıracak yeni tedbirlere duyulan ihtiyaca vurgu yapmaktadır. Plan ayrıca eğitim ve işgücü talebi arasındaki bağlantının sağlanabilmesi için, mesleki eğitim ve yükseköğretimdeki eğitim programlarının tekrar düzenlenmesi ve işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda yeni eğitim programlarının geliştirilmesini öngörmektedir.

Genç istihdamı, çeşitli programlarda ve kalkınma planlarında yer almaktadır. Ancak Türkiye’de gençlere yönelik resmi ve kapsayıcı bir politikanın olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Bunun yanı sıra gençlere yönelik özel bir yasa ve gençlerin sorunlarının çözümüne ilişkin özel bir hükümet birimi de yoktur. Gençliğin haklarına ve gençlere yönelik hizmetlere genel yasalarda yer verilmiştir.

Gençlere yönelik olarak Türkiye’de yürütülmekte olan projeler ve faaliyetlerin bazıları ise şunlardır:

Lise veya meslek lisesi mezunu gençler içerisinde ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunanlarının, bilgi teknolojileri konusunda eğitilmesi ve ihracatçı KOBİ’lerde istihdamının sağlanabilmesi için geliştirilen “Bilişim Çırakları Projesi “.

Avrupa İstihdam Stratejisinin (AİS) uygulamalarından birisi olan, Belçika’daki Rosetta Planının analiz edilerek, Türkiye’de genç işsizliğin azaltılabilmesi için bu planın Türkiye’de uygulanabilirliğinin araştırılmasını hedefleyen ve Türkiye İş Kurumu, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Avrupa Birliği Kordinasyon Dairesi Başkanlığı ve Türkiye İşveren

sendikaları tarafından geliştirilen ve uygulanan “Gençler İçin Başlama Vuruşu: Rosetta Planı Projesi “.

Genç işsizlikle mücadelede uygulanmakta olan Aktif İşgücü Piyasası Politikaları (AİPP) değerlendirildiğinde ise, son yıllarda AİPP’lerin genç işsizlikle mücadelede önemli bir araç olduğu görülmektedir. Aktif istihdam politikaları çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmektedir. Mesleki eğitim Milli Eğitim Bakanlığının sorumluluğundayken, iş ve meslek analizlerinin yapılması işgücünün istihdam edilebilirliğinin artırılması için işgücünün yetiştirilmesi, mesleki eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması ise İŞKUR’un sorumluluğu altındadır. Bu kapsamda işgücü yetiştirme kursları aracılığıyla İŞKUR, işsizlikten en fazla etkilenen ve işgücü piyasasında dezavantajlı olarak görülen gençlerin, uzun süreli işsizlerin, kadınların ve özürülerin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda yetiştirilmesi ve istihdam edilebilirliklerinin artırılması için çalışmaktadır. Bunun yanı sıra KOSGEB, bazı kamu kuruluşları, belediyeler ve sivil toplum örgütleride aktif istihdam politikalarını uygulamaktadır (Işığışok, Emirgil, 2009: 216; DPT, 2007: 64).

Genç işsizlikle mücadele kapsamında Türkiye için en önemli girişimin 2005 yılında fiilen yürürlüğe koyulan “Aktif İşgücü Piyasası Stratejisi “ programı olduğunu söylemek mümkündür. Bu program kapsamında AB ve İŞKUR 245 projeye fon desteği sağlamıştır. Fakat bu programın etkileri sınırlı kalmıştır.

Genç istihdamını arttırmaya yönelik uygulanan bir diğer programda “Genç Girişimci Yetiştirme Programı “dır. Program üniversiteli gençlerin kendi işlerini kurması yönünde teşvik edilmesi stratejisine dayanmaktadır. Program aracılığıyla üniversitelerde girişimcilik kültürünün oluşturulması hedeflenmiştir. Program danışmanlık toplantılarını, iş üstünde eğitimi, ve işletme panellerini içermektedir (Tunalı, 2004: 98-99).

Tüm bunların yanı sıra gençlerinde işsizlikle mücadele için izlemiş olduğu bazı bireysel stratejiler vardır. Gençlerin izlemiş olduğu stratejiler doğrudan işsizliği ortadan kaldırmak üzere stratejiler ve işsizliğin yarattığı etkiyi azaltmaya yönelik stratejiler olmak üzere iki grupta incelenebilir. Gençler bir taraftan iş ararken diğer taraftan iş bulma kabileyetlerini arttırabilmek için sahip oldukları vasıfı geliştirmeye yönelebilir. Bunun için yurt dışı eğitim programlarına katılabilir, ülkedeki mesleki beceri kurslarına devam edebilir ve aktif işgücü programların yer almayı tercih edebilirler.

Gençler iş bulamama nedeni olarak sahip oldukları vasfın yetersiz olduğunu düşündüğünden yüksek lisans programlarında yönelmektedir. Bu programlar sayesinde

“işsizliği öteleme “olarak değerlendirebileceğimiz bir tavır içine girilmekte ve bu sayede hem kendilerine hem de yakın çevrelerine işe girmemiş olmalarını açıklayabilecek bir neden oluşturmaktadırlar. Bu durumda, gençler kendilerini işsiz olarak tanımlamamakta aksine kendilerini yüksek lisans eğitimi bitirir bitirmez işe girebilecek profesyoneller olarak düşünmektedirler (Savcı, 2007: 95-96).

Giderek artan ve yıllar itibariyle önlenemeyecek şekilde büyüyen genç işsizlik sorunun diğer etmenleri dışarıda bırakıldığında iki temel neden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Etmenlerden birincisi gençleri işgücü piyasasında aktif hale getirecek iş imkanlarının yeterli olmamasıdır. Diğer ana neden ise, eğitim sisteminin işgücü piyasasının ihtiyaçlarına ve isteklerine cevap verebilecek kadar donanımlı olmamasıdır (Rosas ve Rossignotti, 2010: 39).

Genç işsizliğin en önemli iki nedeni olan sorunların çözümüne yönelik aşağıdaki öneriler sıralanabilir

Öncelikle genç işsizliği sorunu toplumsal bir sorun olarak kabullenilmeli ve sonrasında istihdam politikalarını ön planda tutan yatırımların artırılmasına yönelik ekonomi politikaları benimsenmeli ve uygulanmalıdır. Ülkenin ekonomik problemleriyle yüzleşmeden genç işsizlik sorununa çözüm imkanının bulunması oldukça güçtür (Erol, 2009: 184).

Gençlerin işgücü piyasasında istihdam edilebilirliğinin artırılması için onların çeşitli vasıflarla donatılması son derece önemlidir.

Genç işsizliği azaltabilmek için esnek istihdam olanaklarının yaygınlaştırılması önemlidir. Günümüzde gençlerin çoğu lisans eğitimi sonrasında yüksek lisans eğitimine devam ettiğinden işgücü piyasasına katılımları gecikmektedir. Esnek istihdam olanaklarıyla bu gençlerin hem çalışıp hem de eğitimlerine devam etmelerine yardımcı olunması gerekmektedir (Pirler, 2007: 154).

Esnek istihdam politikaları ile gençlerin işsiz kalma süreleri azaltılabileceği gibi onlara boş zamanlarının değerlendirilmesi açısından fırsatlar sunulabilir.

İşsizlik sigortası oldukça önemlidir fakat buna hak kazanmak son derece zordur. Öncelikle koşulların hafifletilmesi gerekmekte ve işsizlik sigortasından faydalanılması durumu göz önüne alınmadan bütün işsizlerin beceri eğitimlerinden yararlanmasının sağlanması sağlanmalıdır (Ercan, 2007: 65). İşsizlik yardımlarından faydalanılmaya devam ediliyorsa bile mutlak suretle aktif işgücü piyasası politikalarına katılımın zorunlu tutulması gerekmektedir.

Özel istihdam bürolarının neden etkili bir şekilde işlemediğine yönelik araştırmalar yapılmalı ve sorunlu alanlar tespit edilmelidir. Bu büroların tek görevinin işe yerleştirme olarak görülmemesi bunun yanında mesleki eğitim, danışmanlık hizmetleri ve oryantasyon eğitimini de içeren bir kurum olarak görülmeleri gerekmektedir. İŞKUR ve özel istihdam büroları arasındaki işbirliği arttırılmalı ve birbirlerini tamamlayıcı roller üstlenmeleri sağlanmalıdır.

İŞKUR tarafından verilen kurslar, işgücüne yeni katılan ve henüz vasıf kazanmamış gençlerin mesleki nitelik kazanacağı sürede gelir elde etmek üzere vasıfsız işlerde çalışması, işgücü talebinde yaşanan düşüş ve aktif istihdam politikalarını gerçekleştirmeye yetecek kadar bütçeye İŞKUR'un sahip olmaması nedeniyle etkili olmamaktadır (Uşen, 2007: 86). Kuruma kaynak aktarımı son zamanlar artmış olsa da, İŞKUR'un daha fazla desteklenmesi önem arz etmektedir. Ayrıca İŞKUR'un genç nüfusa yönelik işe yerleştirme politikalarını tekrardan gözden geçirmesi ve hem kentsel hem de kırsal kesimdeki gençlere yönelik istihdam politikaları geliştirmesi gerekmektedir.

İŞKUR gençler gibi dezavantajlı gruplar olarak tanımlanan gruplara yönelik iş arama faaliyetlerini arttırmalıdır. Kırsal alandan kentlere göçen gençlere yönelik özel aktif işgücü piyasası oluşturulmalıdır.

Yeni işletmeler kurup yeni istihdam olanaklarının yaratılması üzerindeki yasal engellerin ve bürokratik işlemlerin azaltılması ve bu sayede ülkeni iş yaratma kapasitesinin arttırılması lazım gelmektedir.

İşverenlere istihdam ettiği her genç birey için ücret desteği, yanlarında çalıştırdıkları çırak için ise vergi indirimine gidilebilir. Bunun yanında gençlere yönelik eğitim sunan işverenlere de bir takım mali kolaylıklar sağlanabilir.

AB ülkelerinde gençlere yönelik uygulanan politikalar göz önüne alınarak, Türkiye'de gençlerin istihdamına yönelik özel politikaların oluşturulması gerekmektedir. Gençlere dönük haklara ve hizmetlere genel yasalarda yer verilmesinden ziyade dezavantajlı bu kesime yönelik somut yasaların oluşturulması gerekmektedir. Genç istihdamının arttırılabilmesi için istihdam edilen gençler karşılığında işverenlerin "vergi ve sigorta oranlarında indirim" sağlanması uygulaması geliştirilebilir.

İstihdam üzerinden alınan vergi ve sosyal güvenlik primlerinin yüksek olması Türkiye'de kayıt dışılığı arttırmaktadır. Kayıt dışı ekonominin kontrol altına alınamaması vergi adaletsizliğinin artmasına neden olacağından, iş verenlerin vergi yüküde artacak ve buna paralel

olarak işverenler işçi istihdam etmeyi azaltacaktır (Sayın, 2011: 41-42). Bu nedenle kayıt dışılığı önleyici çalışmalara önem verilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de genç işsizliğin azaltılabilmesi için önem verilmesi gereken husulardan birisi de eğitim sistemidir. Mevut eğitim sisteminin çağın gereklerine uygun olarak ve işgücü piyasasının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yenilenmesi ülkenin yararına olacaktır.

Bütün kademelerdeki eğitim müfredatlarından meydana gelen sürekli değişimin önüne geçilmesi gerekmektedir. Yapılacak değişimlerin eğitim sistemi üzerinde doğuracağı etkiler tüm yönleriye göz önüne alınarak geçmişten günümüze yaşanan köklü değişikliklerin artık son bulması ve eğitim sisteminin bir istikrara kavuşturulması gerekmektedir.

MEB tarafından, ülkemizdeki bölgeler ve okullar arasındaki farklılıkların giderilmesi için gerekli yapılanmanın ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir.

İlköğretimde, mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerine verilen önem artırılarak öğrencilerin orta öğretime sağlıklı bir biçimde geçmesinin sağlanması oldukça önemlidir. Ayrıca meslek liselerindeki eğitimin niteliğinin iyileştirilmesi ve okullar arası eğitim kalitesi farkının azaltılması için çalışmalar yapılması gerekmektedir (Sayın, 2011: 49-50).

Mevcut sistemin kazanımları göz ardı edilmeden, Yükseköğretimde çeşitliliği vurgulayan ve üniversitelerin birbirleriyle rekabet edebilmelerine olanak tanıyan bir sistem tasarlanması gerekmektedir. Ancak bu gerçekleştirilirken gelecek vizyonu düşünülmeli ve gelişmiş ülkelerde uygulamaya konulan sistemler göz önüne alınmalıdır (Sayın, 2011: 49-50).

İşletmelerin personel ihtiyacı doğrultusunda eğitim sistemi tekrar gözden geçirilmelidir. İşgücü piyasasının ihtiyaçları İŞKUR aracılığıyla tamamlanmalı, geleceğe dönük projeksiyonlar göz önünde bulundurulmalı ve bu dorğultuda eğitim sistemi tekrar düzenlenmelidir. Eğitim sistemi işsiz yetiştiren bir sistemden, mesleki eğitimin ağırlığının ön planda olduğu yaratıcı bir sisteme dönüştürülmelidir.

Özel sektör ve üniversite işbirliği geliştirilmeli ve üniversite öğrencilerinin özel sektörle tanışmaları için ortam sağlanmalıdır. Özel sektör temsilcilerinin belirli aralıklarla orta öğretim ve yüksek öğretim kurumlarını ziyaret etmeleri ve gençleri işe başlayabilmeleri için kendilerinde bulunması gereken özellikler konusunda bilgilendirmelidir. Bunun yanında staj ve burs olanakları ile firma tanıma programları artırılmalıdır.

Diğer ülkelerin genç bilim insanlarına sağlamış olduğu elverişli ortam ülkemizde de gerçekleştirilmeli ve bu sayede beyin göçü azaltılmalıdır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz ekonomilerinin çözüm üretmeye çalıştığı en önemli problemlerden birisi işsizlik sorunu içerisinde, 15-24 yaş grubunu kapsayan genç işsizliği problemidir. Genç işsizliği sorunu, birçok gelişmiş ülkeyi ve AB üyesi ülkeleri etkilediği gibi Türkiye işgücü piyasasında etkilemektedir. Bir ülkenin ekonomik büyümesinde ve kalkınmasında önemli rol oynayan gençlere literatür tarandığında “genç işsiz” tanımı yapılmakla beraber, uluslararası kurumların 15-24 yaş olarak kabul ettiği gençlik döneminden yola çıkarak, çalışma isteğine ve gücüne sahip olmasına rağmen uygun bir iş bulamayan 15-24 yaş grubunda yer alan kişiler genç işsiz olarak tanımlanmıştır ve bu çalışmanın tamamında yapılan analizlerde söz konusu tanım esas alınmıştır.

Çalışmada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından yapılan Hanehalkı İşgücü Anketi 2019 verileri kapsamında 149076 haneden 380709 ferde ait veriler kullanılmıştır. Mevcut veri seti içerisinde 15-24 yaş aralığında ve işgücü piyasasına dahil olan 4682 bireye ait cevaplardan oluşan veri seti analize dahil edilmiştir. Çalışmada, İkili (binary) Logit analiz kullanılmıştır. Logit model yardımıyla Türkiye’de genç işsizliği etkileyen mikro değişkenlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Analiz bulgularındaki istatistiklerden yola çıkıldığında, 15-24 yaş grubunda Türkiye’de işgücüne dahil olan nüfusun %65,2’sinin erkek olduğunu buna karşılık genç kadınların sadece %34,8’inin işgücü piyasasında aktif olduğu gözlenmektedir. Türkiye’de kadınlar, düşük ücretler, cinsiyete dayalı ayrımcılık, çocuk sahibi olmak, evlilik, köyden kente göç gibi nedenlerle işgücü piyasasında erkeklerden daha düşük seviyede işgücüne katılım oranına sahiptir. Yapılan araştırmalarda, kadınların işgücü piyasasında ön planda olmamasının en büyük nedeni olarak ise, ataerkil bir yapıdan gelen Türk toplumunda ev işlerinin kadının asli görevi olarak görülmesi gelmektedir. Ayrıca işgücü piyasasında mesleklerin kadın işi ve erkek işi olarak ayrılması ve toplumda bu şekilde kabul edilmesi sebebiyle kadınların istihdamı genel olarak geleneksel mesleklerde yoğunlaşmaktadır. 2017 yılında Türkiye’de genç işsizlik oranı %20.3 iken bu oran kadınlar için %25.6, erkekler için ise %17.4 olarak gerçekleşmiştir. Bu durum kadınların iş bulma konumundaki dezavantajını ortaya koymaktadır. Yüksek oranda gerçekleşen genç kadın işsizliğinin azaltılması ve kadınların işgücüne katılımının önündeki engellerin kaldırılması ülkenin ekonomik büyüme ve kalkınması ciddi oranda katkılar yapacaktır. Bu sebeple işgücü piyasasına kadınların katılımını teşvik etmek amacıyla cinsiyet anlayışının değiştirilmesi ve bu amaca hizmet edebilmesi için MEB tarafından geliştirilen

eğitim modülleri aracılığıyla cinsiyet eğitliği vurgusu ön plana çıkarılmalıdır. Esnek  alışma düzenlemelerinin getirilmesi, iş ve aile yaşamının uyumlu hale getirilmesi, kadınların eğitime ulaşılabilirliğinin arttırılması ve kadın işgücünün daha az aktif olduğu sektörlere yönelik mesleki eğitimlerin tekrar planlanması da alınabilecek diğer önlemler arasında yer alabilir. Bunun yanı sıra kadın girişimcilere yönelik teşviklerin arttırılması ve bu teşviklerin etkin alanlarda kullanılması için uygun planlamaların yapılması, kadın istihdamını arttıracadı gibi genel işsizlik oranı içinde genç kadın işsizliğinin de azalmasına katkı sağlayacaktır.

Gençlerin işgücüne katılımı bölgelere göre değerlendirildiğinde ise, işgücüne katılım oranının en yüksek olduğu bölgenin %24.9 ile Doğu Anadolu bölgesi olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye işgücü piyasasının gerçeğini yansıtılmaktadır. Doğu Anadolu bölgesi Türkiyenin eğitim seviyesinin en d şuk olduğu bölgesi olduğundan gençlerin işgücüne katılımı erken yaşlarda başlamakta ve işgücüne dahil olan gençlerin çalıştığı işler ise nitelikli işgücü gerektirmeyen emek yoğun işler olarak ön plana çıkmaktadır. Nüfus yoğunluğu baz alındığında gençlerin işgücüne katılımın %24.3 ile en yüksek olduğu ikinci bölgenin Marmara bölgesi olması ise yadsınamaz bir durumdur. Analiz sonuçlarına göre, Türkiye’de gençlerin işgücüne katılımının en d şuk olduğu bölge %10.4 ile Ege bölgesidir. Ege bölgesi Türkiye’de eğitimde kalma süresinin en uzun olduğu bölgedir. Bu ilgili grubun işgücü piyasasında aktif hale gelmesi bu bölgede gecikmektedir. İşgücü piyasasına gençlerin daha nitelikli katılmasını sağlamak için, bölgesel farklılıkları giderici bir şekilde okullaşma oranının arttırılması ve okulu terk oranlarının alınacak önlemlerle azaltılması gerekmektedir.

Tanımlayıcı istatistiklerden yola çıkararak gençlerin işgücü piyasasındaki durumu eğitim seviyesine göre değerlendirildiğinde, 15-24 yaş arası gençlerin işgücüne katılımın en yüksek olduğu eğitim seviyesi %53 ile ilköğretimdir. Buna karşılık analizden elde edilen dikkat çekici nokta yüksek okul mezunu gençlerin işgücü piyasasında sadece %15.2’sinin aktif olmasıdır. Türkiye’de 7 yaşında başlayan temel eğitim yüksek öğrenim 4 yıl olarak kabul edildiğinde süreç 16 yılı içermektedir. Eğitimde geçirilen sürenin uzun olması yüksek öğrenim mezunu gençlerin işgücü piyasasına katılımını geciktirdiğinden genç işsizlik oranın artmasına muhtemel bir sebeptir. Bu nedenle Türkiye’de emek kalitesinin geliştirilmesine ve işgücü piyasasının ihtiya ına yönelik olarak eğitim politikasının tekrar şekillendirilmesi, öğrencilerin teorik alanda almış olduğu eğitimi pratiğe d kmesinin sağlanması için uygulamalı eğitim stratejisinin geliştirilmesi, staj ve benzeri eğitimlerin sayısının ve niteliğinin arttırılması ve hatta staj uygulamasının zorunlu hale getirilmesi gerekmektedir. Gençlere memurluğun değil, ticaret, sanayi, üretim, yenilik yapmanın ve ürün geliştirmenin daha mühim olduğu duygusu aşılanarak,

uygulamalı eğitim programlarıyla, gençlerin örgün eğitim döneminde reel sektörün ihtiyaçlarına göre yetiştirilmesi ve işgücü piyasasının ihtiyacı olan niteliklere göre donatılması gerekmektedir. Sanayi ve ticaret odalarıyla birlikte eğitim programlarının hazırlanması ve istihdam planlarının yapılması bu amaca hizmet edecektir. Ayrıca işgücü talebi göz önüne alınarak eğitim ve istihdam ilişkisi tekrar biçimlendirilmeli ve bilgi ekonomisinin ihtiyaçlarına yönelmek gerekir.

Gençlerin işgücüne dahil olmama nedenleri arasında ise öğrencilik, ev hanımı olma, iş bulma ümidinin kaybedilmesi (güçenmişlik) gibi etmenler ön plana çıkmaktadır. TÜİK Hanehalkı işgücü istatistiklerinden elde edilen verilerden yola çıkılarak yapılan analize göre işgücü piyasasındaki gençlerin %3'ü iş aramayıp çalışmaya hazır olan kısacası gücemiş işgücü olarak adlandırılan durum nedeniyle işgücü piyasasının dışında kalmıştır. Yine işgücü piyasası dışında kalan gençlerin formal eğitime denk gelmesi sebebiyle %67'sinin, cinsiyetçi roller gereğince ev hanımı olan %15.9'unun işgücü piyasası dışında kaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

İşgücü piyasasında aktif olan gençlerin %48 gibi yüksek oranının bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı olmadığı sonucu ise analizden elde edilen bir diğer bulgudur. İşgücü piyasasına yeni giren gençler yetişkinlere kıyasla daha az deneyime ve vafsa sahiptir. Bu sebeple gençlerin işgücü piyasasında düşük ücretle ve güvencesiz çalışması kayıt dışılığa yol açmaktadır. Kayıt dışılığın gençler arasında yüksek olması, gençlerin enformel sektörlerde daha yoğun olarak çalışmasına bağlanabilir. Kayıt dışılığın gençler arasında bu denli yüksek olmasının diğer bir nedeni ise göçtür. Kırdan kente göç eden gençler vasıfsız olmalarından dolayı daha düşük ücretlerle ve kayıt dışı olarak çalışmayı kabul etmektedir. Kırsal kesimdeki eğitimin kalitesinin ve niceliğinin atılması, eğitim masraflarının azaltılması, organik tarım, kırsal turizmin teşvik edilmesi gibi önlemlerle kırdan kente göç azaltılmaya çalışılarak kayıt dışılık seviyesi düşürülebilir. Enformel sektörlerde kayıt dışı çalışan gençlerin istihdamının azaltılması için öncelikle gerekli önlemlerin alınması ve denetimlerin sıklaştırılması gerekmektedir. Bunun yanı sıra işgücü piyasasına uygun uygulamalı eğitim politikaları geliştirilerek gençlerin okuldan mezun olmadan önce tecrübe eksikliğinin giderilmesi ve yetişkinlerle aynı koşullarda işgücü piyasasına girmelerinin sağlanması gerekmektedir. Ayrıca firmalar üzerindeki vergi yükü genç istihdamını teşvik edecek şekilde OECD ortalaması göz önüne alınarak gözden geçirilmelidir.

Analiz sonuçlarından elde edilen bulgulara göre iş arayan genç nüfus%38.4 gibi ciddi bir oranı iş bulma yönteminiz nedir sorusuna, işi kendi imkanları dahilinde bulduğu cevabını vermiştir. Buna karşılık gençlerin yalnızca %4'ü İŞKUR aracılığıyla istihdam edildiğini

bildirmiştir. Bu durum genç nüfusun fonksiyonel olmadığını düşündüğünden dolayı iş bulmak için iş ve işçi kurumunu kullanmadığı göstermektedir. İŞKUR'un genç nüfusa yönelik işe yerleştirme politikalarını gözden geçirmesi ve gençlere yönelik istihdam politikaları üretmesi gerekmektedir. Ayrıca İŞKUR'un lise ve üniversite mezunlarının tümüne ulaşabilmesi ve gençlerin İŞKUR tarafından düzenlenen mesleki eğitimlerden yararlanmasının sağlanması gerekmektedir. İŞKUR hizmetlerinden kırsal kesimde yaşayan gençlerin daha fazla yararlanabilmesi için Tarım ve Köyişleri İl Müdürlükleri ve İŞKUR arasındaki bağ kuvvetlendirilmelidir.

Ayrıca analizden işgücü piyasasındaki gençlerin %91'inin özel sektörde faaliyet gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum kamu kesiminde gençlerin istihdamının sınırlı olduğunu göstermektedir. Kamu kesiminde özellikle engelli gençler dikkate alınarak, bu gençlerin istihdam edilebilirlik şartları işgücü piyasasının ihtiyacına göre tekrar düzenlenmeli ve böylelikle kamu kesiminde genç istihdam oranı artırılmalıdır.

Analizde kurulan modelde genç işgücünün istihdam olasılığı bitirilen okul (okul), ferdi hanehanedeki durumu (hane reisi, eş çocuk, akraba vb.), hane büyüklüğü, cinsiyet ve yaşanan yerleşim yeri (il, ilçe, köy) değişkenleri ile modellenmiştir. Model sonucunda Kişinin eğitim seviyesi arttıkça istihdam olasılığı 0.765 kat azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Kişinin hane içerisindeki konumuna ait değişken de kişinin istihdam olasılığını 0.806 kat azaltmaktadır. Hane büyüklüğüne ilişkin katsayı incelendiğinde ise hane büyüklüğü arttıkça kişinin istihdam olasılığı 0.693 kat azalmaktadır. Diğer taraftan cinsiyete ilişkin katsayı da beklenildiği biçimde tespit edilmiştir. Genç kadınlarda istihdam olasılığı erkeklere nazaran 0.767 kat daha azdır. Çalışmadaki diğer bir değişken de kişinin yaşadığı yerleşim yerinin il, ilçe veya köy olması şeklinde kodlanan yerleşim yeri değişkenidir. Buna göre kişinin yaşadığı yerleşim yeri küçüldükçe istihdam fırsatı 1.188 kat artmaktadır. Sonuçlar başlangıçta şaşırtıcı gibi gelmektedir fakat Türkiye'de eğitim seviyesi şuan maksimum 16 senedir bu nedenle eğitim süresinin uzunluğu gençlerin çalışma hayatına katılımını geciktirdiğinden işgücü piyasasındaki gençlerin niceliği de azalmaktadır. Hane içerisinde üstlenilen sorumluluğun fazla olmaması istihdamı azaltan diğer bir etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. Ev geçindirme, çocuk sahibi olma ve sahip olunan çocuklara kaliteli bir hayat sağlama sorumluluğu olmayan hanehalkı üyeleri işgücü piyasasının bir adım gerisinde kalabilir. Nitekim gençlerin eğitim süresinin uzun olmasından yola çıkarak evlilik hayatına daha geç katılmaları bu durumu destekler niteliktedir. Yine çalışmadan elde edilen bir diğer bulguda yaşanan yaşam yeri küçüldükçe istihdamın artmasıdır. Eğitim süresi tıpkı bireyin hanehalkı içerisinde sorumluluğunu etkilediği gibi

yaşanılan yerin büyüklüğüne ve küçüklüğüne de etki etmektedir. Çünkü kentsel alanlarda eğitime devam etme olasılığı eğitime ulaşılabilirlik açısından değerlendirildiğinde daha yüksektir. Bu nedenle kırsal alanlarda gençlerin işgücü piyasasındaki yoğunluğu daha fazladır. Ayrıca cinsiyetler açısından bakıldığında yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı genç kadınların istihdamı genç erkeklere göre daha düşüktür.

Bütün bu bulgulardan yola çıkarak Türkiye’de genç nüfusun istihdam durumunu etkileyen etmenlerin Örgün öğretime devam edip etmeme, bireyin hane içerisindeki konumu, yerleşim yeri büyüklüğü, hane büyüklüğü ve cinsiyet olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

İlgili literatür incelendiğinde Türkiye’de genç işsizliğin, enflasyon, ithalat, dışa açıklık, ekonomik büyüme gibi makro faktörlerle analiz edildiği görülür. Buna karşılık eğitim, yaş, cinsiyet, medeni durum gibi mikro değişkenlerle genç işsizliğini analiz eden çalışma bulunmamaktadır.

Bu çalışmada, TÜİK (2019) hanehalkı işgücü anketinden yola çıkarak gençlerin işgücü piyasasına katılımını etkileyen mikro faktörler ele alınmıştır. Çalışma beşeri unsurları modele dahil etmesinin yanında mikro veri ile genç işsizliğini analiz etmesi bakımından mevcut literatürde farklılık kazanmaktadır. Her çalışmanın sınırları olduğu gibi bu çalışmanın da sınırları bulunmaktadır. Bu çalışmanın sınırlılığı TÜİK (2019) Hanehalkı işgücü anketinde yer alan sorulara bağımlı kalmasıdır. Mevcut literatür dikkate alındığında her ne kadar bu çalışma beşeri unsur yönündeki eksiklikleri kapatsa da farklı ekonomik kültürel ve coğrafi özelliklere sahip ülkelerin karşılaştırmalı olarak ele alındığı bir çalışma yapılması genç işsizliği üzerinde beşeri unsurların yanı sıra coğrafik, etnik, dini ve kültürel etkilerinin ortaya konulması hakkında literatüre katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgeyik, T. (2012). Üniversite Mezunu Gençler Arasında Vasıf Formasyonu Sorunu ve İşsizlik Olgusu, *İŞKUR İstihdamda 3İ Dergisi*, Sayı: 7, ss. 58-60.
- Akhtar, S. ve Shahnaz, L. (2005). Understanding the Youth Unemployment Conundrum in Pakistan: Preliminary Empirical Macro-Micro Analysis , *Indian Journal of Labour Economics* 49 (2), ss.233-248.
- Anyanwu, J. C. (2013). Characteristics and Macroeconomic Determinants of Youth Employment in Africa , *African Development Review*, 25(2), ss.107-129.
- Arı, E. ve Yıldız, A. (2017). Eşbütünleşme Analizi İle Genç İşsizliği Etkileyen Değişkenlerin Araştırılması, *alphanumeric journal*, (5),2, ss. 310-316
- Aslantepe, G. (2017). Küresel İstihdam Eğilimleri ve Gençlerin İşsizliği, *TİSK Akademi*, (2), Özel Sayı: 1, ss. 53-58.
- Balcı , B. İ., ve Arslan, İ. (2008). Türkiye’de Genç İşsizliği Eğitim ve Büyüme İlişkisi (1988-2008). 2. *Ulusal İktisat Kongresi*, (s. 1-20). İzmir.
- Baran Görgün, A. (2013). Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış, *Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1, (1), ss. 6-25.
- Biçerli, M. K. (2011). *Çalışma Ekonomisi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Bocutoğlu, E. (2011). *Makro İktisat Teoriler ve Politikalar*, Murathan Yayınevi, Ankara.
- Bocutoğlu, E. (2012). İktisat Teorisinde Emeğin Öyküsü: Değerin Kaynağı Olan Emekten Marjinal Faydanın Türevi Olan Emeğe Yolculuk, *Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 1 (1), ss.127-150.
- Bozdağlıoğlu, U. ve Yasemin. E. (2006), 1990’dan Günümüze Türkiye İşgücü Piyasası ve İstihdamın Yapısının Analiz, *Akademik Bakış, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, (11).
- Cenger, H. ve Çütücü, İ. (2018). İthalattaki Değişimin Genç İşsizliğe Etkisi: Türkiye Ekonomisi Üzerine Ekonometrik Bir Uygulama, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, (8), 8 ss. 485-503.
- Çolak, Ö. F. (2007). Avrupa İstihdam Stratejisi ve Genç İşsizlik, *TİSK Akademi Dergisi*, (2),1, ss. 37-53.
- Çondur, F. ve Bölükbaş, M. (2014). Türkiye’de İşgücü Piyasası ve Genç İşsizlik- Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Amme İdaresi Dergisi*,, 77-93.
- Çondur, F. ve Cömertler Şimşir, N. (2017). Türkiye’de Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Genç İşsizlik İlişkilerinin Analizi, *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, (2),6
- Devlet Planlama Teşkilatı, Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 2007
- Dinler Z. (2011). *İktisada Giriş*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- Diriöz, Çapar, S. (2012), İstihdamın Artırılmasında Aktif İşgücü Politikalarının Rolü, T.C Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, Ankara.
- Ercan, H. (2007). Avrupa İstihdam Stratejisi ve Gençlerin İstihdamı, *TİSK Akademi Özel Sayı: 2*,ss. 23-37.

- Erdayı, U. (2009). Dünyada Genç İşsizliğin Çözümüne Yönelik Ulusal Politikalar ve Türkiye, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, ss. 133-161
- Erol, H. (2009). Türkiye’de Genç İşsizliği Sorunu, Sosyal Politikada Güncel Sorunlar- Prof. Dr. Alparslan Işıklı’ya Armağan, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, ss. 173-190.
- Green, C., Loon, A. ve Mangan, J. (2000). Youth labour markets, education and employment destination: result from the queensland survey of youth. Labour Market Research Unit Department of Employment and Training, 2000 (1). <http://training.qld.gov.au/resources/employers/pdf/wp1-youth-labour-market.pdf> (05.03.2011).
- Güloğlu T. (2005). The Reality of Informal Employment in Turkey, *International Programs Visiting Fellow Working Papers*
- Günaydın, D., ve Çetin, M. (2015). Genç İşsizliğin Temel Makroekonomik Belirleyicileri: Ampirik Bir Analiz. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17-34.
- Gündoğan, N. (1999). Genç İşsizliği ve Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Uygulanan Genç İstihdam Politikaları, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, (54), 1, ss. 63-79.
- Gündoğan, N. (2001). İşgücünün Yaşlanması ve İşgücü Piyasalarına Etkileri, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (56), 4, 2 ss. 95-108.
- Gürsel, S. ve Ulusoy, V. (1999). *Türkiye’de İşsizlik ve İstihdam*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- ILO, (2008), *Child Labour Statistics*, Report III, 18 International Conference of Labour Statisticians, Genova, 24 November- 5 December 2008.
- ILO. (2012). *Global Employment Trends for Youth*. Geneva: International Labour Office Publication.
- Işığışık, Ö. ve Emirgil, B. F. (2009). Aktif İşgücü Piyasası Politikaları ve Mesleki Yerleştirme: İşgücü Yetiştirme Kurslarının Etkinliğinin Bursa İli Örneğinde İncelenmesi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (57), s. 213-233
- Kabaklarlı, E., ve Gür, M. (2011). Türkiye’de Genç İşsizlik Sorunu ve Ekonomik Belirleyicilerinin Uzun Dönem Eş-Bütünleşme Analizi. *14. Uluslararası İktisat Öğrencileri Kongresi*.
- Kalaycı, Ş. (2006). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*, Baran Ofset, Ankara.
- Karabıyık, İ. (2009). Avantaj ve Dezavantajları ile Genç İşsizliğin Değerlendirilmesi, *Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, (13), 3-4, ss. 294-314.
- Kuvvetli Yavaş, H. (2010). Türkiye’de Genç İşsizliği ve İstihdam Politikalarının Genç İşsizliğine Etkileri, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi İstanbul (2010).
- Lordoğlu, K., Özkaplan, N. ve Törüner, M. (1999). *Çalışma İktisadı*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Mahiroğulları, A. ve Korkmaz, A (2013). *İşsizlikle Mücadelede Emek Piyasası Politikaları- Türkiye ve AB Ülkeleri*, Ekin yayınları, Bursa.
- Msigwa, R. ve Kipsha, E. F. (2013). Determinants of Youth Unemployment in Developing Countries: Evidences from Tanzania, *Journal of Economics and Sustainable Development* 4(14), ss. 67-77.

- Murat S. ve Şahin L. (2011). *AB'ye Uyum Sürecinde Genç İşsizliği, Avrupa Birliği Araştırmaları*, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- Murat, S. (1995). “Gençlerin İşsizliğine Genel Bir Bakış”, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Hakemli Dergi, İ.Ü. Yayın No: 3867, 40. Kitap, İstanbul, ss. 175-194.
- Murat, S. ve Şahin L. (2011). Nedenleri ve Sonuçları Bakımından Gençler Arasında Yaygınlaşan İşsizlik , *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, (44), ss. 1-48. 2011a
- Murat, S.ve Şahin L. (2011). Gençlerin İstihdamı/İşsizliği Bakımından Türk Eğitim Sisteminin Değerlendirilmesi, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, (3), ss. 93-135, 2011b.
- Murat, Sedat. Dünden Bugüne İstanbul'un İşgücü ve İstihdam Yapısı, İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2007-73, 2007
- Mütevellioğlu, N., Zambak, M. ve Mert, M. (2010) İşsizlik, Üniversiteli Gençlik ve Gelecek: Bir Alan Araştırmasının Bulguları, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (11), 1, ss.207-228.
- O'Higgins, N. (2003). Trends in the youth labour market in developing and transition countries. Social Protection Unit Human Development Network The World Bank, *Social Protection Discussion Paper Series*, 0321. <http://siteresources.worldbank.org/SOCIALPROTECTION/Resources/SPDiscussion-papers/Labor-Market-DP/0321.pdf>, (10.10.2018).
- OECD (2016). OECD Society at a Glance 2016 –Paris.
- Oğuzhan, S.O. (2003).Türkiye'de İç Göç Hareketinin İki Durumlu ve Çok Durumlu Logit Modelle İncelenmesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri ABD, İzmir, 2003.
- Önder, H. ve Özçelik, Ö. (2011). Türkiye' de İstihdam Politikalarının Etkinliği: Türkiye' de Aktif İstihdam Politikalarının Etkinliği Ampirik Bir Uygulam, *İktisadi Araştırmalar Vakfı Yayını*, Prof. Dr. M. Orhan Dikmen Araştırma Ödülü, İstanbul.
- Özaydın, M. M. (2013). Genç İşsizlikle Mücadelede Aktif İşgücü Piyasası Politikalarının Rolü ve Önemi, *Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Araştırmaları Dergisi*, (1), 2, ss. 120-145.
- Özer, U. ve Topal H. M. (2017). Genç İşsizliği, Suç, Göç, İntihar Ve Boşanma Düzeyleri İle İlişkili Midir? Türkiye'den Ampirik Bir Kanıt, *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,(6), 5, ss. 50-63.
- Perugini, C. ve Signorelli, M. (2010). Youth labour market performance in european regions. *Economic Change and Restructuring*, 43 (2), ss.151-185
- Pirler, B. (2007). Genç İşsizliği Sorunu ve Çözmeye Yönelik Politikala, *TİSK Akademi*, (2), 1, ss. 147-156.
- Rosas, G. ve Rossignott, G. (2010). *Gençlerin İstihdamıyla İlgili Ulusal Eylem Planlarının Hazırlanmasına Yönelik Kılavuz*, ILO, Uluslararası Çalışma Ofisi Yayınları, Ankara.
- Savcı İ. (2007). Genç İşsizliği: Eğitim ve İstihdam da Sorunlara Çözüm Arayışlar, *TİSK Akademi*, (2),1, ss. 87-108.
- Sayın, F. (2008) Türkiye'de Eğitim ve Büyümenin Genç İşsizliğine Etkisi, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, (6), 1, ss. 34-49.

- Sayın, F. (2010). 1990'dan Günümüze Türkiye'de Teknolojik Değişimin İstihdama Etkisi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Lisans Tezi, Manisa (2010).
- Sayın, F. (2011). Türkiye'de 1988-2010 döneminde eğitim ve büyümenin genç işsizliğine etkisinin analizi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(4), ss. 33-53.
- Seçer, B. (2006). Uluslararası Boyutuyla Genç İşsizliği ve Gençlere Yönelik İstihdam Politikaları, *TİSK Akademi Dergisi*, (1), ss.78-97.
- Talas C. (1983). *Sosyal Ekonomi*, "S" Yayınları, Ankara.
- Taşçı, H. M. ve Darıcı, M. (2009). Türkiye'de İşsizliğin Mikro Veri İle Farklı Tanımlar Altında, Cinsiyet Ayırımına Göre Analizi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ss.139-159.
- Tatlıdil, E. ve Xanthocou, Y. (2002). Türk işgücünün Yapısı ve Avrupa Birliği İstihdam Politikaları, *Ege Akademik Bakış*, (2),2, ss. 1-14.
- Topbaş, F. (2007). İşsizlik ve İntihar İlişkisi 1975-2005 Var Analizi, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), ss.161-172
- Tunalı, İ. (2004). *İstihdam Durum Raporu: Türkiye'de İşgücü Piyasası ve İstihdam Araştırması*, Türkiye İş Kurumu, Ankara.
- Tunca, Z. (2001). "Rasyonel Beklentiler Teorisi ve Phillips Eğrisi", İktisat'ın Dama Taşları: Ekoller – Kavramlar - İz Bırakanlar II, İÜ İktisat Fakültesi Mezunları Cemiyeti – İktisat Dergisi, 48-63.
- Tuncer B. (1976). *Ekonomik Gelişme ve Nüfus*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara.
- TÜİK, (2013). *Çocuk İşgücü Araştırması 2006*, Sayı 61.
- TÜİK. (2019). *İşgücü İstatistikleri*. http://www.tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1007 adresinden alındı.
- TÜSİAD, Türkiye'de İşgücü Piyasasının Kurumsal Yapısı ve İşsizlik, TÜSİAD Yayını, No: TÜSİAD-T/2004-11/381, İstanbul, 2004.
- Uşen, Ş. (2007). Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye'de Aktif Emek Piyasası Politikaları, *Çalışma ve Toplum*, (13), ss. 65- 95.
- Varçın R. (2004). *İstihdam ve İşgücü Piyasası Politikaları*, Siyasal kitapevi, Ankara.
- Yanbaşı, E. (2014). Türkiye'de Genç İşsizliği Sorunu ve İşsizlikle Mücadelede Uygulanan Ekonomi Politikalarının Analizi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Aydın 2014.
- Yavuzaslan, K., Damar, Ö., Sözmez B., Özdaş B., Uyar N., Akılotu E., (2018). Türkiye'de Genç İşsizliğinin, İşsizlik Histerisi Hipotezi Çerçevesinde Yapısal Kırılmalar Testi ile Analizi, *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, (2),2, ss. 21-32.
- Yentürk, N. ve Baştürk, C. (2007). Türkiye'de Genç İşsizliği, *Gençlik Çalışmaları Birimi Araştırma Raporu* No:2, İstanbul, ss.2-40.
- Yıldırım, K., Bakırtaş, İ., Yılmaz, R., Esen, E. (2010). Makro İktisada Giriş, Ekin Yayınevi, 5. Baskı, Ed. Kemal Yıldırım, Bursa.
- Yücelyol, H. M. (2005). Bir Politika Değişkeni Olarak İşsizliğin Ölçülmesi Sorunu ve Türkiye'de Gerçek İşsizlik Oran, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, (3),12, ss.118-13
- Zaim, S. (1997). *Çalışma Ekonomisi*, Filiz Kitabevi, İstanbul.

World Development Report, (2007), *Development and the Next Generation*, Washington DC,
The World Bank Pub., 2006

